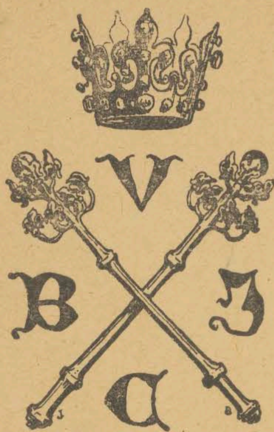
AE
UM

CAUSÆ REGUM
HERI ET HODIE
INTER SE
BELLIGERANTIUM
GALLIÆ ET HISPANIÆ.
SVECIÆ ET POLONIÆ,
EXPOSITÆ ET EXPENSÆ
AD
JURIS ET STATUS RATIONEM;
CHRISTIANO ORBI,
CVM FIGVRIS ÆNEIS,
INSCRIPTÆ.
PHARAMVNDVS
LVDOVICVS XIII
M.D.C.
LVII

Plinius Tacito ſuo.

COGITA, QVÆ TEMPORA AGGREDIAMVR.
VETERA AC SCRIPTA ALIIS?
PROMTA INQVISITIO, PARATA COLLATIO.
NOVA ET NONDVM AVDITA?
PLENA PERICVLIS, PLENA OBTRECTATIONIBVS.
GRAVIS OFFENSA, LEVIS GRATIA.

Tacit. 1. Hiſt. 1. 4.

Adulationi fœdum crimen ſervitutis,
Malignitati falſa ſpecies libertatis ineſt.

Inſcriptor de ſe ipſo.

Mihi
Imperator, Reges, Principes alij,
Nec beneficio, nec injuriâ cogniti.

ORBIS CHRISTIANE, *Pace*, præcipuâ tuâ notâ, *Orbe*,

Si placet,

Implicitas ante voluminibus, quantulocunq; nunc modo explicitas,

Traditâ fide relatas introſpice cauſſas,

Quatuor Regum ſe inter olim & nunc bella trahentium,

Aut alio diſſidentium diſſidiò;

Inciſas

Tripartitis Lapidariarum inſcriptionum ſtructuris,

Aptis veluti delitiis,

Temperandæ earum aſperitati,

Redintegrandis legentium animis.

Quarum

Prima Regum Occidentalium,

Secunda duorum ſeptentrionalium,

Cauſſas bellicas, vel quaſi,

Tertia cauſſarum jura, & rationes regias,

Expendenda repræſentat.

Hæc talia

Purgatâ pellege mente, ac perpende.

Cognoſce, ut judices, non vindices; judica, ut componas, non imponas,

Quid enim eſt compoſitum, impoſitum, concluſum, eluſum?

Luſus & abuſus purus eſt putus Politicus.

Impoſita belli materia, indiſpoſita forma quietis.

Quid eſt belli finis Pax doloni affinis?

Niſi doloſus favillarum ſuppoſitarum cinis,

Levi motu erupturus in incendia urbium, ſtrages Hominum,

Animalium DEO Chariſſimorum.

Correpturus & Germaniæ ſacratiſſimum PACIS Templum,

Ab ipſis Europæ diis terreſtribus extructum,

Pòst à Bono excultum VIRO,
Qui Oleum in Olla ac nomine, *imò* in Ore ac pectore *gerit.*
Ac primò quidem,
Nisi piget,
Respice ad iras, minas, æstus, curas, æmulationes, suspiciones,
Occasiones, sæpè leves, ingentium discordiarum, bellorum,
Orbe in occiduo & Hesperiis.
1275. Ubi
1657. *Trecentos & octuaginta duos per annos,*
0382. Fuit dimicatum,
Non continuè, nec cohærenter,
Sed prout caussæ lacessierant,
Cum Castellanis, Arragoniis, Siculis, Burgundis.
Inde
Contagio, & series, caussæque bellorum,
A
Ludovico Aureliæ, *& Philippo I.* Burgundiæ *Duce,*
CAROLO VII. Galliæ Rege, *Iohanne & Philippo II.* Burgundis,
Maximè
A Ludovico XI. & Carolo Audace Burgundiæ Duce,
Primo Austriaco-Hispanicæ opulentiæ potentiæ auctore,
In Christianos & consanguineos hodiè Reges,

Continuè diversos,
Sine metu discordiæ, læsione prærogativæ,
Nec nominandos, nec conlocandos juxta,
Vix Orbiculatim.

Structuræ primæ Secturæ,
Et
Secturarum Stricturæ.

1. *CAussæ belli inter Philippum III. Audacem Franciæ & Alphonsum Castilliæ Regem, Navarrorum ab Alphonso mota rebellatio contra Philippi pupillam; & Alphonsi ausum contra suos nepotes, à Philippo in regno assertos: & inter eundem Philippum ac Arragonium, Siculorum contra Carolum Franciæ, Andium Ducem, Siciliæ Regem, patruum suum motus.*

2 *Caussæ primi belli Neapolitani inter Carolum VI. Franciæ & Alphonsum V. Arragoniæ Regem pro patruo Ludovico I. & ejus filio Ludovico II. Andium ducibus, Pontificum dissidia, & calliditas Ioannæ Reginæ Neapolitanæ.*

3 *Semina belli Franciam inter & Burgundiam, pòst Austriaco-Hispanicam, Ludovici Aureliæ, & Philippi Burgundiæ Ducis lis de sedis prærogativa, cædes Ludovici & Ioannis Burgundi inde secuta; & bellum inter Carolum VII. Franciæ & Philippum II. Burgundiæ Ducem.*

4 *Caussa resumti belli inter Ludovicum XI. & Carolum Audacem Burgundiæ Ducem, veterum simultatum recordatio, mutuus contemtus, insidiarum suspicio, oppidorum reluitio.*

5 *Fastidia inter eundem Ludovicum, Castellanum, & Arragonium.*

6 *Maria Burgundica belli causa inter eundem Ludovicum, & Maximilianum Austriæ Archiducem.*

7 *Maximiliani filia Margarita, & Anna Amorica quasi ejus uxor Ansæ belli inter Carolum VIII. & eundem Maximilianum.*

8 *Carolus Mœnius, & duo Ferdinandi Arragonij Belli inter Gallos & Arragones Neapolitani autores.*

9 *Belli Mediolanensis origo Valentina Galeatij Vice Comitis Mediolan. filia; & Claudia Ludovici XII. filia, & Sfortiæ factum, caussæ mo-*

 tuum

tuum inter Maximil. Imp. ejus filium Philippum Archiducem & Ludovicum XII.

10 *Cupido regni Neapolitani belli caussa Ludov. XII. inter & Ferdinand. Mox utrosq; socios contra Fredericum Arragon. regno pulsum.*

11 *Novum belli incidens inter eosdem, quo Galli eodem regno dejecti.*

12 *Diversæ amicitiæ inimicitiæ concitationes inter Maximil. Imp. Ludovicum XII. & Ferdinandum:*

Præcipuus belli concitor Pontifex Iul. II. inter eosdem,

Quo Ludovicus Mediolano, & totâ ferè Italiâ exactus.

1512. 13 *Negatus per Navarram transitus stimulus belli, & occupati à Ferdi-*
1516. *nando Arragon. Regni Navarici.*

14 *Caussæ æmulationum Franciscum I. inter & Carolum Philippi F.*

15 *Inter eosdem belli prætextus simulatus, apertior, caussa potissima.*

16 *Occasio belli Navarici inter eundem Carolum V. Imper. & Franciscum I.*

17 *Caussæ amissi Mediolani variæ.*

18 *Ejusdem recepti repentè & perditi; captiq; ad Ticinum Regis Rex ipse autor.*

19 *Præcipua caussa belli etiamnum durantis inter utramq; domum, Pactum Madritianum Lutetiæ infirmatum.*

20 *Caussa belli sacri contra Carolum V. Caroli nimia potentia.*

21 *Caussa provocati à Francisco Caroli ad duellum, inde ad Bellum, quo Galli totâ Italiâ seclusi.*

22 *Diversi bellorum stimuli inter eosdem: Mirabelli cædes, Francisci fedus cum Germaniæ principibus: Caroli in Franciscum, & hujus in illum efferatus animus, querelæ; Conditiones à Carolo præscriptæ Paci, duello, bello.*

23 *Induitiæ belli irritamenta inter eosdem, Paulo III. conciliatore.*

24 *Francisci I. legatorum cædes magni inter eosdem caussa belli, pòst finiti pace apud Crepiacum.*

25 *Oppressi à Carolo V. Principes in Germania, in Italia Ludov. Farnesius,*

sius, & Comes de Mirandula, miserabiles belli motores, Carolum V. inter & Heinricum II.

26 *Recipiendum Divodurum alterius inter eosdem belli incitamentum.*

27 *Ira utriusq; caussa exercitûs magnâ utrinq; strage cæsi.*

28 *Carolo V. Imp. monacho facto, Pontifex Paulus IV. factus belli inter Heinricum II. & Philippum II. Hispaniarum Regem aculeus; mox in partibus contra Heinricum II. Odia tandem armata inter Philippum II. Heinricum II. Carolum IX. ad Heinricum III. usq; pace sopita Cameracensi.* 1556. 8. K. 9br.

29 *Nova contentionis caussa, motæ inter utriusque regni ad Venetorum Rempubl. legatos de honoris ac sedis prærogativa.*

30 *Eadem ab iisdem acrius disceptata in Concilio Tridentino.*

31 *Eadem inter utriusque regni Theologos mota motus in Concilio concivit.*

32 *Comitis de Luna, primarii Hispaniæ ad d. Concilium legati, varia commenta præripiendi hanc prærogativam Gallis, Regi suo asserendam.*

33 *Temperamentum hujus litigii per Cardinalem Lotharingicum ex Imp. Ferdin. I. imprudenter quæsitum, imprudentissimè acceptum.*

34 *Comitis de Luna separata à cæteris sedes in dicto conventu.*

35 *Gallorum contra hoc insolitum, publicum Regis sui præjudicium, publica obtestatio.*

36 *Fontidoni D. Hispani fastuosa oratio de Regis sui magnitudine.*

37 *Ipsa inter sacra de honore concertatum summo cum strepitu ac fremitu Gallorum, Triumpho Hispanorum.*

38 *Contra Gallicæ turbamenta aulæ quædam quasi amicitiæ & opis species inter utriusq; regni reges.* 1560.

39 *Quidam quasi syncretismus inter Carolum IX. & Philippum II. contra religionis in Gallia periculum: mox nonnihil inter se commotiones, rursus placatiores.*

40 *Resumti à Philippo contra Galliam odij caussa Catharina & Alençonius, mater & frater Heinrici III. Philippus occultus sancti in Gallia federis socius. Heinrici III. miseranda cædes.*

1590. 41 *Caussæ belli inter Heinricum IV. Philippum II. Henoticam factionem, religio, rebellio, procerum ambitus; Hispani regno inhiantis, Pontificis diras Regi imprecantis studium, & fedus contra Navarrum & sectarios.*

42 *Pontificis & Philippi consilium de eligendo Rege Catholico, rejiciendo sectario Navarro.*

43 *Varii Gallorum sensus de hoc Philippico consilio, & Pontificis ausu:*

44 *Hujus electionis elidendæ & eludendæ autores Scombergius & Thuanus, fida & salutaria eorum consilia Regi data, redituro ad Ecclesiam, interim indutias pacturo.*

45 *Feriæ Ducis, legati Hispanici contraria consilia de rejiciendis indutiis, intrudenda in regnum Hispaniæ Infante Clarâ Eugenia Elisabetha: Mendozæ I.V. D. patroni causæ hujus Scholasticus apparatus explosus: lex Salica allegata: hac quasi salva Ernestus Austrius Infantis destinatus maritus eligendus: Factum SCTVM contrarium: sumendus Rex ex principibus Galliæ: nominandus ab Hispano.*

46 *Navarrus à Pontifice, Pontifex à Gallis increpitus.*

47 *Guysius Rex, & Infantis, in solidum cum ipso Reginæ, maritus eligendus nominatur ab Hispanis; Medvanio clam obnitente, Bassompetra intercedente, Castræo apertè contradicente.*

48 *Hispanorum irritus regis creandi labor & clamor.*

49 *Turbarum novus autor Cardinalis Borbonius.*

50 *Navarri cum VI. Episcopis de religione colloquium, cum Medvanio indutiæ; Legato Pontificis fremente, Navarrum Hæreticum publicè proclamante.*

51 *Navarri ad Ecclesiam Rom. reditus: diversi de eo sensus: quorundam Theologastrorum in VI. illos præsules, & Heinr. III. IV. convitia.*

67. *Æmulationes inter Heinricum IV. & Philippum III. durante fœdere pa-*
1600. *cis. Artibus Hispani & Sabaudi corruptus Bironius fato meliori dignus: Saluciani marchionatus restitutio & pax cum Sabaudo diu impedita, pòst Legati Pontificij curâ expedita. Hispanici conatus recipiendæ per proditorem Merargium Massiliæ; Narbonæ, Biterorum, Divodori alios per proditores: regni turbandi, aliter ordinandi: Regis interficiendi, aut intercipiendi & mittendi in Hispaniam: astu eorundem adversus Regem concitati Eutragius, Avernus, Heinrica Balsaca, Regis amica certâ cum scida. Galliâ profugus cum uxore Condæus Mediolani receptus. Regius in Hispania legatus, violatus. Contrà ab Hispanis multa Gallis tanquam fedifragis objecta, à Gallis multa amicitiæ signa contra Hispanorum injurias allegata. Tan-*
1610. *dem Heinricus IV. cæsus inter belli & lætitiæ apparatus.*
14. Maij.
68. *Animorum in Europa motus de morte Heinrici; maligni in Hispania: Fontanus ex Condæi exilio jacturus fulmen contra Galliam: Alberti Archiducis Belgij Principis indecora literarum ad Ludovicum XIII. inscriptio.*

69. *Reginæ Galliarum regnatricis auxilium Cliviæ successoribus missum ab Hispanis in odium elatum.*

70. *Regina in causa Iuliacensi & Aquisgranensi arbitra, Hispanis suspecta, graviter offensa.*

71. *Rex Ludovicus XIII. destinatus Philippi III. gener in controversia montanorum utriusq; Navarræ incolarum in jure & honore læsus ab Hispanicis.*

72. *Causæ Regum intervenientium bello Sabaudum inter & Mantuanum.*

73. *Hispanus pactum Astense à Galliæ legatis factum rejcit, iterum recipit, iterum violat per novos Mediolani præfectos.*

74. *Demum Madriti consulitur, an paciscendum cum Sabaudo; & negatur esse paciscendum.*

75. *Gallus pactis firmandis instat, Hispanus obstat, annuit invitus.*

76. *Studia Regum circa motus Bohemiæ, Hungariæ, unionem Principum Germaniæ.*

77. *Gallorum ministerium in Hungaria; Hispanorum contrarium artificium.*

94. *Defectio Langedociæ, Hispani ad Narbonam auxilia; perduelles, præcipuus Momorantius, læsæ majestatis rei declarati.*

95. *Aureliani exercitus cæsus, captus Momorantius, securi percussus; reliqui perduelles dignitate moti, duo ex Flandria percursores Meti supplicio, sententia damnatoria Chanta lupus plexus.*

96. *Aurelianus pacem ingratam subit, & rumpit suo iterum in Lotharingiam inde in Flandriam secessu.*

97. *Ab Hispano, ut opem ferret Aureliano & Lotharingo contra Galliam, induciæ Batavis oblatæ; disiectæ à Gallo.*

98. *Lotharingi contra Galliam ausa.*

99. *Lotharingus à Rege castigatus, sua exutus provincia: Rex dedito Nanceio exceptus, inde jam egressa Aureliani uxore.*

100. *Auxilia Austriaco-Hispanica pro Lotharingo contra Galliam inhibita à Suecis & Gallis: Aureliani reditus in Galliam.*

101. *Hispanici Oratoris preces pro Regina, Lotharingo; repetitio suorum, tacita belli futuri prolusio: alia Bruxellis in Galliam illata ab reducibus, mox coercitis.*

102. *Caussa Regum in bello imperiali diversa erga Germaniæ Principes affectio.*

103. *Causæ belli Sueco-Gallici Austriaco-Hispanos inter & Sueco-Gallicos.*

104. *Hispanica pacti Gallo-Suecici obtrectatio, & ejusdem dissociandi ars.*

105. *Imperatoris ad Pontificem legatio contra Gallum Suecumque: Pontificis de Imperatoris bello censura.*

106. *Regis Galliæ eximium in Germaniam studium ab excessu Gustavi Adolphi.*

107. *Causa belli longius provecti novum inter utrumq; regnum fedus contra Austriacos.*

108. *Caussæ malæ ad Nordlingam pugnæ.*

109. *Caussæ restaurati in Germania belli ac pacis Gallo-Sueco-Vinarienses: Vinariæ Ducis Bernhardi virtus: Brisaci deditio.*

110. *Causæ belli soleniter indicti à Galliæ Rege Regi Hispaniæ, illatæ injuriæ ac preces Batavorum.*

PHILIPPUS III. REX GALLIÆ.
pag
53

pag: 13

I.

Cæpta inter se Regum arma, 1275.
Philippi III. Galli, & Alphonsi Castellani,
Hinc ex causa Navarrica, mortem Henrici Navarræ Regis secuta;
Navarris, instinctu Alphonsi ferociter rebellantibus,
Contra Ioannam unicam Navarræ hæredem Philippi pupillam;
Fortiter compressis,
Virtute Roberti Atrebatum Comitis, Philippi legati:
Liberato Navarræ Prorege Stephano Bellomarcho,
A rebellibus in arce Pompejopolitana obsesso
Pompejopoli vi captâ, igni, ferro vastatâ.
Castellano in regnum repulso:
Assertâ pupillâ: Philippi F. Philippo Pulchro conjunctâ.
Illinc ex caussa Castellanâ: 1276.
Alphonso,
Vt erat naturâ ambitiosus, ac præ imperii cupiditate in nepotes iniquus,

Caussa belli inter Philippum III. & Castellanum.

Ferdinandum & Alphonsum,
Ferdinandi filij, & Blanchæ Philippi sororis filios,
Regno paterno exeunte, Sanctium alterum suum filium eôdem induente,
Contra successionis jura,
A Philippo,
Primò querelâ, deinde legatione, post armis,
Correcto ac correpto:
Servato ex sorore suâ nepotibus regni paterni jure.
1282. Istinc ex Caussa Siculorum,
Favore Petri Arragonij Ius Siciliæ obtendentis,
Adversus Philippi patruum Carolum Siciliæ Regem rebellium,
Hîc *Petrus ille,*
Vesperis famosus Siculis,
Diris devotis Martinianis,
Verbis nimius, linguæ ferox,
Singulari congressurus certamine cum Carolo,
Si Vir, si Dux, si Rex sit,
Ipse deinde, Carolo coràm in arenâ,
Nec virum, nec Ducem, nec Regem egit,
Mox à Carolo & à Philippi fratre Alenconio ad Rhegium fusus,
1284. *Ab ipso deinde Philippo, ad* Gerundam *lethaliter cæsus:*
Inter hæc,
1285. *Carolo fatū suum, eiusq́ filio Carolo Claudo, captivitatis cōtumelias obeunte,*
Nec nisi durissimis inde exemto conditionibus
1288. *A Pontifice Nicolao Apuliæ & Siciliæ Rege nuncupato:*
1289. *Pactis in quinquennium cum Iacobo Arragoniæ Rege indutijs.*
1290. *Caussæ quidem istæ fuerunt* Hispanorum *indices animorum,*
Turbandi, imperandi avidorum,
Sed non fuére perpetui inter Reges odij propagines:
1366. *Eodem exscissæ bello: resumta utrinq́ socia arma,*
1367. Hispanorum *pro Carolo V. contra Anglos, Caroli pro* Hispanis *contra*
1369. *Sarracenos.*
1371. *Pro Heinrico Alphonsi notho contra Petrum Castilliæ Regem.*

Caroli

pag:14

pag.15.
IOANNA NEAPOL REGINA.

Caroli VI. pro Castellanis contra Lusitanos. 1380.

Scilicet intutum, Martem inter geminum, accedere neutri.

II. 1382.

Carolum Dyrrachium Ungariæ *Regē inter & Ludovicum I. Andium Ducem,* Inter Dyrrachium & Ludovicum I. Ladislaum & Ludovicum II. Audium Ducem.

Ladislaum Ungarum *posteà inter & Ludovicum II.*

Neapolitanâ de purpurâ certamen,

Natum ex trium Pontificum certamine,

Vrbani VI. Clementis VII. Bonifacij XI.

Et duarum feminarum molimine,

IOANNARVM, Neapoleos Reginarum,

Famosarum, quàm formosarum, calidarum & callidarum.

Vrbanus Dyrrachium, Clemens Ludovicum Regem salutat.

Neapolis tota pro Dyrrachio, Neapoleos Regina Ioanna pro Ludovico,

Suo ut filio, adeoq; Rege.

Dyrrachius ut regnum vi auferret, sustulit laqueo Reginam,

Ludovico regni æmulo absente.

Ludovicus ut idem recuperaret, recepit copias ex Gallia, 1384.

Simul à Clemente suo Siciliæ & Hierosolymæ regnum, 1386.

Sed copiæ in regno venenum, Ludovicus in Apulia lethum.

Infami victore Dyrrachio, mox in Pannonia à sicarijs cæso.

Iam regnum Neapolitanum in VI. viratum versum;

Mox iterum in regnum, & iterum biceps. 1390

Bonifacius Ladislaum Ungarum, Neapolis Ludovicum II. Regem nuncupat.

Ladislaus, ut regnum occupet, capit Neapolim,

Ludovico II. regni æmulo absente.

Ludovicus, ut idem repetat, obsidet Neapolim,

Sfortiæ Ducis consilio & auxilio.

IOANNA altera, Dyrrachij filia Ioannam imitata priorem,

Callida femina Alphonsum V. Arragonium vocat filium,

Simul evocat in auxilium.

Alphonsus venit, solvit obsidium, accipit operæ præmium, adoptionis titulũ,

IOANNÆ REGINÆ quasi filius, regni hæres, Rex.

Hinc

Hinc istæ rixæ,
Hinc primum illud bellorum, odiorum internicinorum seminarium,
Gallos inter & Hispanos,
Per Carolum Mœnium veluti traducem,
Cessis Ludovico XI. ejusq; posteris regni Neapolitani juribus,
Ab Arragonijs detentis,
Ad nostra usque prolatatum tempora,
Summa regni miseriâ,
Nescii, cui meliùs, aut securiùs parcat.

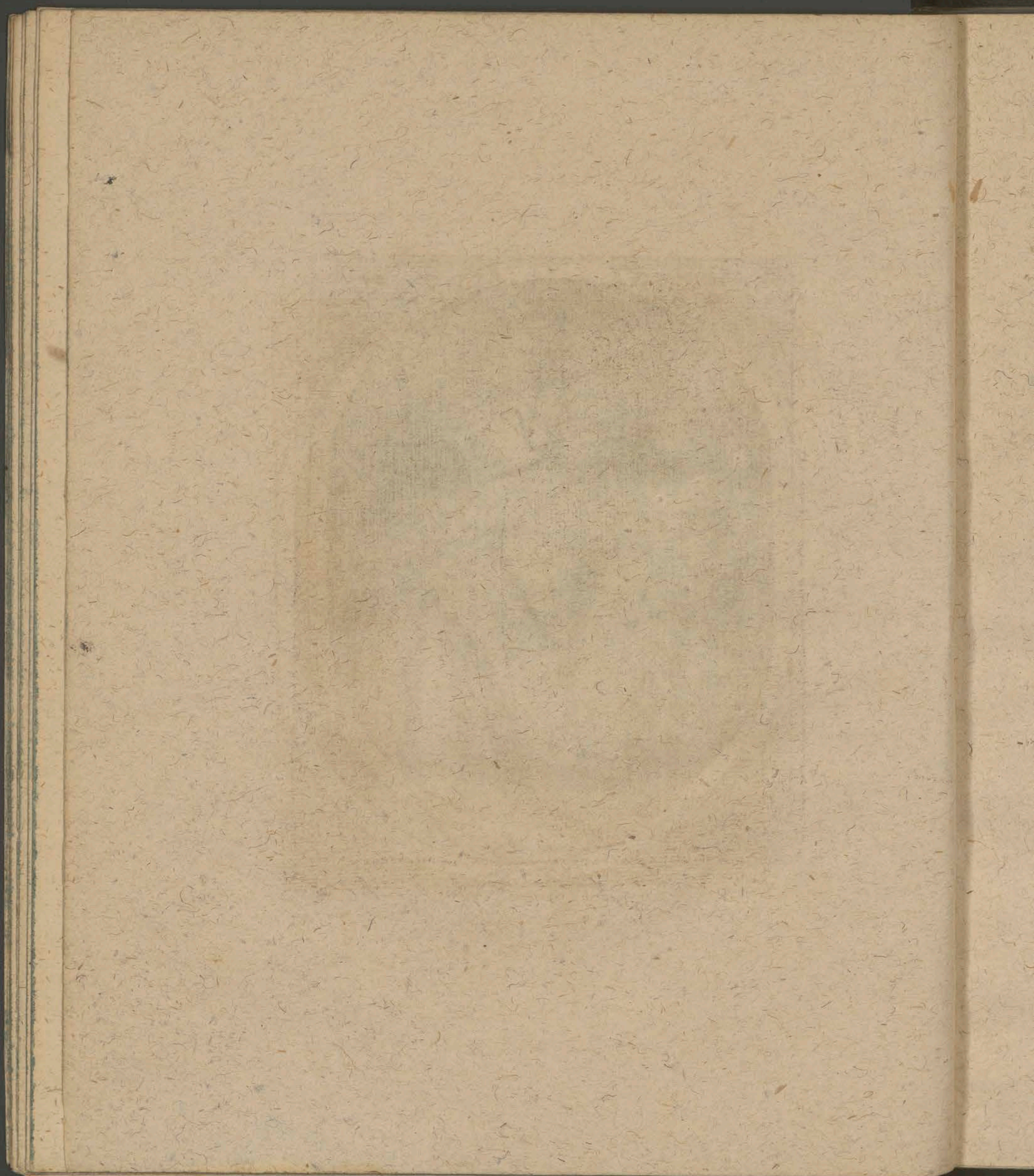
III.

Semina belli inter Franciam & Burgundiam ex honoris prærogativâ.

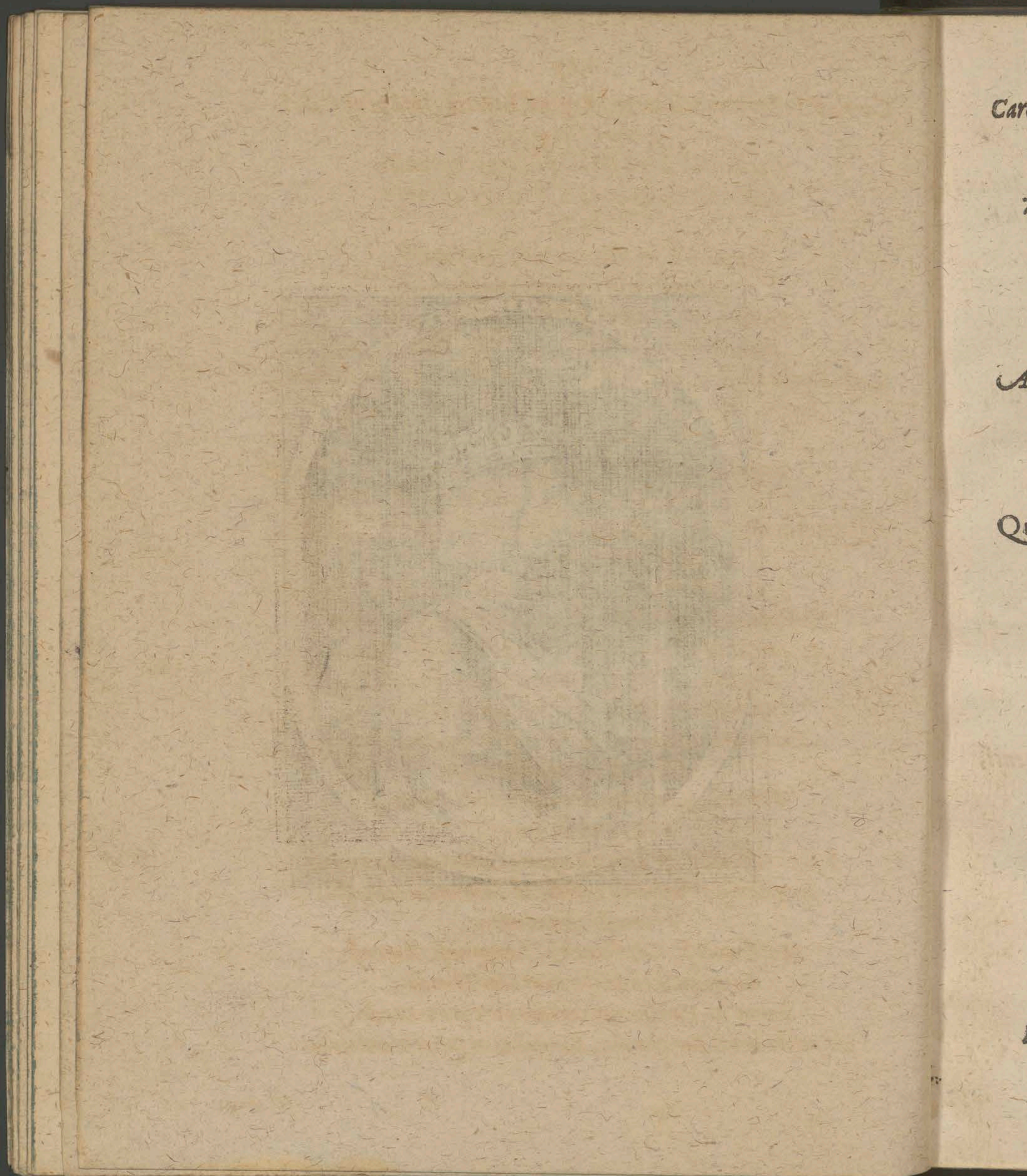
Beneficium cessit in maleficium,
Initium simultatum alterum inter utriusq; regni reges traducum
IOANNES I. Valesius, Galliæ Rex infelix,
Pater magnus, avus luctuosus,
Cetera Gallis & Hispanis exitiosus,
1364. *Captus in bello Anglico captum unà filium Philippum,*
Natu postremum, ausu primum
Pro navatâ sibi operâ Ducem Burgundiæ fecit,
Animo bono, eventu malo:
Vt ejus secundo genitus Ludovicus ex caussa Siciliæ,
Ita ejusdem ultimo natus Philippus ex caussa Burgundiæ,
Vtriq; regno intulit semina belli.
Origo à jurgio de sedis prærogativa,
1382. *Ipsa inter Caroli VI. Regis solennia cœpto,*
A Philippo Burgundiæ, & amitino suo Ludovico Aureliæ Duce,
1392. *Ex jurgio professum odium,*
1407. *Ex odio cædes, Ludovico à Ioanne Philippi filio,*
1418. *Et mutua Ioanni à Carolo VII. tùm Delphino intentata:*
Vindicata à Ioannis filio Philippo II. Burgundiæ Duce,
Anglis in Galliam accitis,
Henrico. V. Anglorum Regi traditis,

IOANNES I. REX GALLIÆ.

CAROLUS VI. REX GALLIÆ.
pag. 56

CAROLUS VII. REX GALLIÆ.
p. 77

Carolo VI. Regementis inope, Reginâ, Lutetiâ, totâ penè Galliâ;
Eidem Heinrico
Catharinâ Regis filiâ à Philippo conjuncta
Pactis dotalibus iniquis, ll. regni adversis.
Post,
Carolo VI. & Heinrico V. fato functis, 1422.
Ab eodem Philippo & Anglis,
Cædis ultio in autorem Carolum VII. parata,
Iàm tùm ab iratis parentibus proscriptum,
Ab Anglis illusum, Regem Francum, non Francorum dictum,
Regem Biturigum, hoc est, unius civitatis regulum;
Bis acie victum solio quasi dejectum,
Suffecto Heinrici V. Angli F. Heinrico VI.
Verùm fortuna *tandem,*
Quos diu est prosecuta, quasi fatigata repente destituit
Anglos, 1428.
Caroli VII. res manu Puellæ *restituit,*
Philippum Burgundum, tot malorum machinatorem,
Ab Anglis ad Carolum, Carolum ad regnum reduxit:
Anglis tota Gallia, Caleto excepto, seclusis, 1435.
Inclusis interno suorum Ducum dissidio:
Pace contra Carolum inter & Philippum pacta;
Datis Philippo urbibus,
Perona, Mondidio, Roa, Artesiæ comitatu,
Pleno prorsus Iure:
Vsu verò fructu, & ad vitæ usum, Comitatûs Bononici:
Iure deniq; reluitionis oppidis ad Somonam concessis.
Promissis comitatibus,
Matisconensi, Cabillonensi, Langrensi, Barensi,
Burgundiæ in perpetuum annectendis,
Salvo ad Parisiorum curiam jure provocandi.
His aucta bonis Burgundia, Burgundi in speciem amicitia.

IV.

Inter Ludovicum XI. & Carolum Audacem.

1462.

63.

Prodidére, ut primùm prodiére,
Simultatum veterum ausus & ludos, Ludovicus XI. & Carolus Audax,
Ille Caroli VII. Galliæ Regis, iste boni Philippi Burgundiæ Ducis F.
Ille Austriacæ potentiæ obturbator, iste ejusdem conditor.
Alter alteri primùm nimiùm civilis, post nimiùm vilis,
Mutuis irritati insectationibus:
Ille alterius attemptatæ vitæ suspestus,
Iste alteri ex usurpatis *in Burgundia* vectigalibus,
Præcipuè receptis *jure reluitionis* ad Somonam IV. oppidis,
Oppido infestus & hostis
Belli societate,
Speciosô BONI PUBLICI *nomine nominatâ,*
E regni proceribus, visceribus, adversus Caput conflatâ,
Post, pactâ ad Constantiam pace, prudenter difflatâ,
Retentis utrinque furtivis belli fomentis;
Auctis deindè, hinc in Gallo,
Ex Burgundi dedignatione parendi,
Hoc est,
Veniendi ad Comitia Turonibus habita;
Illinc in Burgundo,
Ex excessu Caroli Regis fratris *præcipui factionis instrumenti,*
Quo Burgundus defecto infirmior, & iratior,
Gallus potentior, & ad belli consilia paratior;
Utriusque odia luentibus populis,
Normannis Burgundi, Burgundis Galli:
Neq; ea cum utriusq; vita finita,
Æmulationum titionibus, non minus ac ditionibus,
In hæredes utrinq; tramissis,
Iure quasi successorio.

LUDOUICUS XI. REX GALLIÆ.

pag.39.
ALPHONSUS XI. ARRAGONIÆ REX.

CAROLUS VIII. REX GALLIÆ.

V. 5.

Sub idem ferè tempus, 10.
In tempeſtivus Regum congreſſus *contigit* & irriſus, Inter Lu-
Ad utrasq; Vidoſonis Bayonæ fluvij ripas, dov.XI. &
Hinc Ludovici arbitri, *illinc* Caſtellani & Arragonii, partium, Arragon. & Caſtell.
Et
Vno illo amne diſcretis connexum odium;
Ex arbitri ſententiâ pro Caſtellano contra Arragonium latâ,
De quorundam in Navarra locorum controverſiâ.
De hinc quoq;,
Vanorum utrinq; aulicorum improperia:
Caſtellanus ex notabili vultus deformitate Gallis,
Gallus ex nimiâ cultus ſimplicitate Caſtellanis,
Ludibrio fuit ac faſtidio.
Reges formâ corporis veſtisque decore, ut eſt mos vulgi, comparantibus.

VI.

1478.
Iam verò Maria Burgundica, 6.
Caroli *ad Nauceium cæſi relicta* filia, InterCa-
Vnica tot provinciarum hæres & Hera, rol.VIII.
Nupta Maximiliano, ſpreto Carolo Ludovici ſeptenni filio, & Maxim.
Longam ditionum *in domum Auſtriacam*, odii bellique *in Gallicam*, duxit lineam,
Maximilianus acceſſione tàm ampliſſimi fundi dotalis elatior,
Ludovicus æmulatior.
Mox inter utrumq; atrox & bellum, & ad Guinegaſtam *prælium.*

VII.

Carolus *poſtea, iure quaſi talionis,* 1490.
Repudiatâ à ſe Maximiliani ſeptenni filiâ, 7.
Bimâ ſibi deſponſatâ Inter eos-dem.

 Sponſa-

Sponsaliis tribus famosissima Margarita.
In Britannia praeterea Armorica
Copiis Maximiliani, & Britone ad D. Albini fanum caesis,
Tùm,
Pario Aureliano Duce,
Ductâ sibi, viduoque Maximiliano quasi abductâ uxore,
Annâ Armoricae haerede & Herâ,
Maximilianum in furorem, furorem Maximilianus in vindictam,
Atrebati, & D. Audomari expugnationem,
COnvertit & fregit.

VIII.

1493. 8. Inter eund. Carol. VIII. & Arrag.

Causae *belli Neapolitani Gallos inter & Arragones,*
Carolus Mœnius, Ferdinandus Alphonsi nothus,
Et alter Ferdinandus Ioannis Arragonii filius,
Ille,
Andegavensium juribus in regnum Neapolitanum, cessis,
Ludovico XI. ejus filio Carolo VIII. & successoribus.
Alter,
Iis juribus usurpatis & detentis,
Tertius,
Perfidè retentis, *gratis, at sub fide, receptis,*
A liberaliori, quàm prudentiori Carolo,
Ruscinonis & Perpigniani comitatibus,
Cessionem Carolus VIII. *armis exsecutus,*
Ludovico Sfortia, belli concitore,
Bellum contra Arragonios avidiùs, quam paratius, suscepit.
Regnum ipsum felicius, quàm credibiliùs, cepit.
Ferdinandus Ferdinandi nothi nepos citiùs, quàm speratiùs recepit.
Fridericus Ferdinandi patruus & haeres certiùs, quàm securiùs, accepit.
Ferdinandus alter idem patrueli simul & Gallo perfidiùs, quàm excusatiùs,
intercepit,

Potissi-

pag: 20

PHILIPPUS I. ARCHIDUX REX HISPANIÆ.
pag. 27

LUDOUICUS XII. REX GALLIÆ.

Potissimo per fidiæ & victoriæ instrumento Consalvo Cordubensi.
Idem tandem,
Cum onere odii Gallici translatum ad Austriaco-Hispanos,
Cum Andegavensium juribus injuria ad Gallos,
Veteres, Vesperæ Siculæ; recentiores, Ferdinandinæ;
Recentissimæ, Hispanicæ,
Non sine nominis Hispanici devotionibus.

IX.

Commotioribus adversus se Principibus, 1499.
Maximiliano Imp. Ludovico XII. Philippo Archiduci, 9. Inter Maxi: & Ludov. XII.
Causæ *erant* quinque.
Vnica Ludovico XII.
Mediolanensem binis aggresso vicibus regionem,
Valentina,
Mediolani Hæres, sua paterna avia.
Tres Maximiliano *Imperatori,*
Sullani exempli malum Ludovico proscriptionem minato, 1500.
Mediolanum à Ludovico una cum Genua expugnatum,
Sfortia captus,
Fugati ejus liberi.
Vnica *rursus,* Maximiliano, *& una* Philippo Archiduci,
Quantulum cunque Ludovico placatis, mox acrius irritatis,
Claudia Ludovici filia,
Filio *Philippo* Carolo, *Maximiliani nepoti,*
Pro Mediolani investitura promissa,
Posteà cum *Francisco* Angulemio commissa.

X.

10. Inter Ludov. XII. & Ferdin. Arragon.

Eidem Ludovico XII. *&* Ferdinando Arragonio,

Vna utriq; cupido recipiendi regni Neapolitani *belli causa,*
Concitator ejusdem Alexander VI.
Arragonius primùm Galli eo in bello socius, mox desertor,
Submisso in auxilium Patruelibus Consalvo Cordubensi,
Rursus à Patruelibus alienatus, cum Gallo pactus,
De pellendis regno Patruelibus, se inter postea dividundo,
Gallo Neapoli, Campania, Samnio,
Arragonio Apulia & Calabria, cessis.
Interea,
Securior, quàm cautior, regni possessor Fredericus,
Benignè exceptum cum exercitu Consalvum,
Salvum quasi contra Gallos subsidium,
Sibi amicum fidum & hospitem,
Hostem media in Sicilia & Calabria,
Gallum contrà hostem,
Hospitem mox, & benignum media in Gallia,
Expertus est.
Cuius in regno,
Regno exutus suo, summa patruelis infamiâ,
Summam Galli amicitiam, honores, opes exul assecutus;
Filius contrà ejus Ferdinandus Calabriæ Dux,
Summa Consalvi perfidia è Tarentina arce receptus,
Sub custodia in Hispaniam missus est.
Spuria Arragoniorum linea hoc quasi fato inducta
Imò irreverentiâ bonæ fidei, sanguinis, per consanguineum oppressa.

XI.

11. Inter eosdem

Verùm
Hæc leonina societas, hæc discors concordia,
Victores inter reges, mox iterum partes,
Nec diu fuit, nec multum profuit:
Orto, *nec tractatibus composito*, de vectigali ad fines Samnii, ambiguo.

pag: 21. 22

Et dehinc bello,
Belli eventu dubio mox formidato,
De ambiguo illo. simul & concordiâ, certis jurata conditionibus,
Pacis amantissimus Philippus Archidux, *Ferdinandi gener*,
Arbitratus est.
Hoc Consalvus *nihil moratus*, occasione usus,
Rebus Ferdinandi, *adventu novarum Antonii Levæ copiarum, erectis*,
Ludovici *attritis*,
In Brutiis, in Calabria, in Apulia, & ad Lirim,
Gallos toto illo regno disjecit, dejecit, exegit.
Ipse Victor belli Neapolitani regni regnator Ferdinandus,
Patrueles contrà & Gallos.

XII.

Gallicas secutæ clades annuæ inter partes indutiæ, 1505.
Mox Nuptiæ 12.
Ferdinandum viduum inter & Germanam Foxiam, Inter eos-
*L*udovici, *ex sorore* neptem, dem.
Post inimicitiæ,
Ferdinando,
Ex successione Alphonsi I. *Ferdinandi Spurii Patratoris*,
Totum sibi regnum asserente Neapolitanum,
Excluso *dotales contra tabulas* Germanæ iure ea *in regni parte*,
Ludovico partitè assignata, Germanæ in dotem cessa.
Quantulæcunque rursus amicitiæ,
Ludovicum inter & Ferdinandum, Maximilianum & Iulium II, 1508.
Simul Cameraci federatos, Venetorum odio,
Qui,
Turbata bello Italia,
Quædam hinc huius, illinc illius sibi piscati fuerant oppida.
Illis post à Ludovico ad Abduam profligatis,
His reciperatis, suis cuique restitutis,

Sacer

Sacer belli concitor Iulius II. *Venetis reconciliatus,*
Versa in Gallos acerbitate,
Toti iterum Italiæ ferè terribiles,
Maximilianum à Ludovico alienavit,
Ferdinandum contra Ludovicum animavit, armavit,
At Ludovicus,
Ingenti mox coacto exercitu, missoq; sororis F. Foxio Duce,
Dûcem contra hostilium copiarum Raymundum Cardonam,
Liberata Bononia, Brixia, Bergamo, receptis,
Hostibus memorabili ad Ravennam prælio fusis,
1512. Tantæ victoriæ fructum,
Id. April. In Victore ab ipsa Victoria perdito,
Tredecennalem Mediolani possessionem,
Injunctis Helvetiorum cum federato hoste copijs,
Eiusdem reciperandi conatum,
In sanguinaria ad Novariam pugna,
Perdidit, luxit, nondum eluxit.
Restituto à federatis, ope Helvetiorum, Maximiliano Sfortia,
Ludovico tota fere Italia exuto,
Non exuto impotenti in potentibus odio.

XIII.

13. En
Inter eosdem & Navarr. *Litem de materno Testamēto à Genero Philippo diu veritus* Ferdinandus,
Morte ejus eo magno metu liberatur,
Solam Galli *usq; & usq;* Potentiam summè suspectans,
Anglo *genero* Heinrico VIII. *in Aquitaniam sollicitato,*
1514. Belli faces Aquitaniæ prætulit, Navarræ intulit,
Regno illo ex causa denegati per illud transitus liberi *occupato,*
Rege Ioan. Alberto II. Galli amico, fugato,
Illacessita Aquitania, relicto ibi genero de socero querulo,
Ipse novo lætus regno domuitionem paravit.

XIV. *At*

pag. 25.
FRANCISCUS I. REX GALLIÆ.

pag: 25.
CAROLUS V. IMP. ROMAN.

XIV. 1516.

At nunc, 14.

Franciſcum I. inter & Carolum Philippi F. Inter Carol. V. &

Flandriæ, & Arteſiæ Comitem, Galliæ Vaſallum, Franciſc. I.

Educatione, ætate penè, pares & ambitione.

Æmulatio tantum, quantum utriusq; potentia crevit;

Franciſci I.

Ex fuſis ad Marignanum Helvetiis,

Reciperato Mediolano, *Impp. patrimonio,*

Pulſo Inſubriâ Cæſare Maximiliano.

Caroli,

Ex poſſeſſione Belgii *paternâ, Caſtilliæ maternâ,*

Succeſſione Auſtriæ *ab avo ſperatâ paterno,*

Arragoniæ, *materno.*

Præterea,

Navarra *ab eodem, à Ferdinando* Neapolis *inſeſſa,*

Occultâ ac multâ cum Franciſci invidia.

Vtriusq; quidem cauſa conditionibus compoſita propoſitis,

Sepoſitis primùm à Carolo,

Accito

In Hiſpaniam Ferdinandi morte Maximiliani *in Germaniam.*

Poſt,

Franciſco *Imperii Romano-Germanici æmulo* ſummoto.

Carolo Romanor. Imperatore, Hiſpaniar. Rege, Auſtriæ ſucceſſore facto, 1519. 20.

Illis planè poſtpoſitis,

Quaſi neceſſitate, non voluntate initis;

Tùm demùm utrinq; proruptum.

In aperta odia, minas, verborum contumelias,

Bellum tandem in quadragenarium Chriſtiano Orbi graviſſimum. 15.

XV.

Prætextus belli *ſimulatus,*

Claudia *Ludovici filia* Carolo promissa, *nec missa in matrimonium.*
Apertior,
Carolus Egmondanus *Geldriæ*, Robertus Marcianus *Bullioniæ Dux,*
Ille Carolo V. Carolus V. *huic invisus,*
Vterq; à Francisco receptus, protectus *adversus* Carolum,
Et adversus, *ut visum,* pacem invicem initam.
Causa *tanti* non minima belli,
Burgundiæ Ducatus à Ludovico XI. Mariæ Caroli aviæ,
Mediolanensis sibi à Francisco I. ademptus.
Et
Pecunia, *pro cessâ Neapoli* conventa, *à Carolo* non soluta *Francisco.*
Maxima ac potior;
Mutua ac impotens amborum ambitio:
Francisco Caroli V. prodigiosum incrementum,
Carolo Francisci splendidum regia antiquitate ornamentum,
Invisum,
Alterutrum utrinq; imminui visum.
1521. 16. Inter eosdem. *XVI.*
Ac primò Navarrici causa belli,
Nexus amicitiæ Franciscum inter & Heinricum Navarræ ex regem,
Et inde ferendarum suppetiarum.
Occasio;
Motus in Hispania plebem inter & Equestrem Ordinem,
Hæcque externa sine cura haberi visa:
Vnde Navarra *tantùm non à Gallis recuperata.*
At illa externa secus sunt habita, & Galli ad Noyum fusi visi,
Vniversa amissa *nec unquam recuperata* Navarra.
Aquitania *eodem belli afflata fulmine,*
Campania, Picardia *eodem turbatæ turbine.*
1521. 17. Inter eosdem. *XVII.*
Causa

Medio-

Mediolani debellandi semper eadem, non eadem amittendi, recipiendi;
Iterùm à Gallis amissi varia.
Vna Carolus Borbonius *ejus rector inde motus*;
Altera Lautrecius *eò promotus*,
Militiæ melior, provinciæ gravior,
Lescano fratri indulgentior, Papæ invisior.
Tertia ipse Papa Leo *antea Francisci, nunc Caroli sectator*,
Quarta Helvetii defectores, *stipendiis non solutis,*
Ab Aloisa *interversis,*
Matre Francisci, matre malorum plurium.
Tandem ipsius ille Borbonius,
A rege fastiditus, reginæ invisus, ipsius iniquæ juribus,
Inde desertor;
Hereditatem qui voluit suam.
Sui regis regnum ercisceri voluit,
Cæsarem inter & Anglum:
Perire quàm parere paratus,
Vt est animus violentus obsequii ignarus.

XVIII.

Ejusdem ducatus *iterùm* recepti *repentè &* perditi, 18. Inter eosdem.
Vnus idemq; autor,
Rex ipse sui simul fati Faber.
Suo usus impetu, Boniveti *consilio, diversa suadentibus aliis*;
Vnde,
Qui jam turbatos insequi, capere, potuisset hostes,
Ipse pedes pugnator ad Ticinum captus, 1525. x. Kal. Feb.
Et abductus in Hispaniam spineam.
Amissâ corporis, non animi libertate, non oris majestate,
Magnitudine suæ virtutis calamitate probatâ.

XIX.

Franciscus I. prælio, quàm bello victus, victoris metu, victi pactis,
dimissus;

19. Inter continuos. *Carolus V. prosperitate simul ac invidiosa Italis potentia formidolosus,*

Duo bellorum incendia,

Parùm fideliter extincta, majori flamma revixerunt,

Et ardent etiamnum hodiè,

Suis quisq; in Posteris.

In primori causa belli est pactum Madritianum,

Post Lutetiæ *ut iniquum* infirmatum.

Hoc cessa *Carolo* concedi *quasi* non permissa *Francisco,*

Vtraq; Burgundia;

Ius *summum in* Flandria, Artesia, IV. *ad Somonam* oppidis;

Renunciatum juri,

Regno in Neapolitano, ducatu Mediolanensi, Comitatu Astensi, Republ. Genuensi;

Promissa opera

In curanda Navarræ renunciatione, *Alberto non renuncianti, nulla auxilia.*

Demùm obsides dati *data pro libertate* liberi,

Munimenta regni,

20. Inter Italos federatos pro Francisco contra Carol.

XX.

Belli sacri *sociorum,*

Clementis VII. Venetorum, Principum Italorum, Helvetiorum,

Et clientelaris Sfortiæ,

Causa,

Deprimenda Caroli potentia, sublevanda Francisci depressa;

Præcipua fuit Italia *utriusq;* injuriis arcenda:

Sed ipsa arcta ferè tota, potissima ejus à Carolo capta,

Mediolanum, Roma, Papa;

Ejus nominis autoritate per omnem Hispaniam exauctorata,

Abolita, exoleta.

Exemplo gravissimo Hispanico,

Posse citra Papæ potestatem,

Ecclesiam, hujus ordinem, disciplinam,

Haberi

Haberi, ordinari, conservari.

XXI. — 21. Inter eundum Carolum V. & Franciscum I.

Hîc

Irritatiores Socii, socioq; Anglo Heinrico, *famæ* Caroli inimicissimo,

Audacior Franciscus,

Carolo bellum *voce fecialis* indixit, — 1528.

Francisco Carolus edixit:

Id ipsi jus non convenire, convenire conventis stare,

Aut redire in Carcerem.

Ad quod exarsit adeò,

Vt Carolum ad certamen singulare provocaret.

Interea

Socii & Galli in Gallia Cisalpina, & Apulia varia fortuna usi,

Ipsa sæpè victoria in eorum exitium versa,

Quot captæ tot perditæ urbes,

Defecti, mortui, cæsi, capti, Duces,

Exercitus morbo absumtus.

His cladibus acceptis, Gallis tota Italia exclusis,

Cum Carolo

Seorsim Papa *pacem Barcinone, Cameraci* Franciscus *fecit,* — 1529.

Interpositis meritissimis Dominis,

Ludovica Regis matre, & Margarita Cæsaris amita, — Inter eosdem Pax Cameracensis.

Hinc Pax Dominarum *vocitata:*

Hâc pactum, — 1533.

De non petendâ ampliùs Burgundiâ,

De recipiendâ pro obsidibus liberis pecunia,

De danda Francisco uxore Caroli sorore,

Ceteris, ut Madriti conventum, firmis.

Infirmæ fœminæ similem exorsæ telam.

Hoc federe evérrere ratæ bellum,

Vix pulverem præliorum, non æmulationes everrére.

Adeò arduum est eodem loci potentiam & concordiam esse.

1536.

22.

Rursus inter eosdem bellum.

XXII.

Diu non jacuit bellum, per quod tot jam jacebant.
Resurrexit inter eosdem *variis de causis.*
Prima fuit Mirabellus,
Occultus apud Sfortiam scientem & volentem Francisci Legatus,
Securius securi percussus,
Jussu Caroli, præcipitato Sfortiæ judicio,
Quasi ob Castellionæi cædem, non Cæsaris gratiam.
Hujus ut suæ injuriæ ultor Franciscus,
In Sfortiam militem conscripsit, in Sabaudum, *Caroli amicum,*
Vertit, quo eum penè evertit.
Sfortia jam tùm sua morte injuriam expiante.
Contrà,
Defectore Saluciarum Principe *Provinciam,*
Nassovio *Picardiam miserè* affligentibus.
Altera fedus,
Franciscum inter & afflictos Germaniæ Principes,
Saxonem, Palatinum, Bavarum, VVirtenbergicum, Hassum,
Adversus Carolum.

1537.

Tertia Caroli in Franciscum invectio,
Coram Papa, Cardinalib. Oratoribus regiis.
Belli toties resumti causis in Franciscum rejectis,
Præterea à Carolo,
Belli Pacisq; legibus præscriptis ejusmodi.
Cessum iri Angulemio Mediolanum,
Sed præstitâ à Francisco ope Turcos contra & Hæreticos;
Commissum iri inter se certamen singulare,
Sed Victori sibi Burgundia, Francisco Mediolanum,
Vires verò victi victori cedant adversus Paganos.
Aut,
Si malit bellum, fore illud internicinum;
Eò usq;,

Donec

Donec Carolus in Germania, Franciſcus in Gallia,
Ad ſtatum pauperrimi Nobilis ſit deductus.
Quarta Franciſci de Caroli injuriis querela,
Coràm regni curia, ſupremo ampliſſimi ordinis judicio,
Deſuper,
Carolus Feloniæ accuſatus,
Suo in limite, publico tubæ ſono ter ritè citatus,
Pòſt tanquam contumax damnatus;
Damnati plurimis in Arteſia locis à Franciſco receptis,
Confiſcatis.
Sic jura etiam infelix æmulatio invenit,
Bello meliora cauſæ patrocinia,
At Adverſus prævalidos invalidiora.
XXIII. 1538.
Tandem, 23.
Paulo III. conciliatore, concilij contra Hæreticos, belli contra Turcas ſuaſore,
Principes æmuli, non inter ſe viſi. Nicææ nexi,
X. Annor. indutiis, primis pacis indiciis;
Ad Aquas pòſt mortuas mutuo eorundem congreſſu firmatis.
Conſtantis inter ſe concordiæ ſpe oſtenſa, effectu defecta,
Ipſo amicitiæ vinculo amicitiam diſſolvente,
Mediolano recipiendo, nec recepto:
Cujus,
Primò per Vaurenſem Epiſcopum, Georgium Sylvam, regium apud ſe Oratorem,
Dein per Momorantium Regi ſparſerat flores & colores Carolus,
Faciliùs impetrando per Galliam in Flandriam tranſitui,
Rebelles propter Gaudenſes.
Dilata tamen in præſentiarum ejus rei actione, ſatisfactione,
Demùm ex Belgio præſtanda, repræſentanda.
Ne neceſſitate, quàm voluntate id feciſſe videretur.
Sic

Montibus

Montibus à Pyrenæis Parisios usq; deductus Carolus,
Rege, regiis liberis, regia pompa, tota regni Nobilitate.
Victor victorum humanitate victus.
Ambiguum,
Majorine fiducia Cæsar Regem adierit,
Toties à se irritatum, captivum seuerius habitum,
An generositate Rex Cæsarem exceperit,
Hospitem ne justo petito interpellatum.
Interpellatus posteà Valencianis de restituendo Mediolano,
Carolus de Gandensibus securior,
Primò excusatione, deinde denegatione fidem elusit,
Regem exstimulavit ad nova belli meditamenta.
Adeò belli irritamenta, non Pacis blandimenta indutiæ sunt.
Et regum colloquia, mera civilitatis simulacra,
Simultatibus callidè utrinque, dissimulatis, nutritis.
1541. XXIV.
24. *Recruduit bellum,*
Regiis ad Padum cæsis à Cæsareanis,
Cæsare Fregoso ad Venetos, ad Solymannum, Antonio Rincono, legatis;
Anglo Caroli, Francisci Turca,
Auxiliaribus.
1542. *Ager Lucemburgensis à Duce Aureliano, Comitatus Ruscinonensis à Delfino,*
Vario impetiti impete,
Irrito Delfini, Aureliani feliciori.
Hinc Franciscus Italiam, Galliam Carolus adortus,
Tripartito Germanorum, Hispanorum, Anglorum agmine.
Contrà
1543. *Ænobarbus famosissimus Turcicæ classis ductor,*
Christiano Rege indignissimus socius,
Nicæa capta, recepta; ingenti præda, Christianorum captura, recessit.
1544. *Protinus missus in Italiam,*

Franci-

Franciſcus Borbonius Anguianus Comes;
Alphonſum Avalum Mediolani præfectum, Vaſti Marchionem,
Memorabili ad Ceriſolium prælio fudit.
Carigniano, Montisferrato, Caſalo, Trino,
Deditione receptis.
Contrà,
Lucemburgo, Santodiſerio, aliisq; in limite Campaniæ oppidis,
A Carolo,
Diripiendæ etiam Lutetiæ avido.
Verùm,
Turcis tùm Vngariæ fines infenſantibus,
Hortatore Ferdinando, Caroli Fratre, IIX. Kal.
Paci apud Crepiacum in Sueſſionibus conſultum; IIXBR.
Promiſſâ Carolo Aureliano Filiâ,
Vel Caroli Cæſaris, vel Ferdinandi fratris,
Dotisq; loco,
Vel Mediolano, vel minori Burgundiâ, vel Flandria,
Optione Cæſari ſervata.
Alterutro accepto,
Iuri alterius, regniq; Neapolitani renunciandum,
Gnatus donec ex connubio natus.
Dato in dotem Mediolano,
Mediolani & Cremonæ caſtra Cæſari cedant.
Sabaudo reſtituendis,
Cis & ultra Alpes à Rege ereptis,
Propugnaculis verò retentis,
Quamdiu dicta caſtra Cæſar retenturus ſit.
Invicem quoq; reddendis, redditis,
Poſt factas ad Nicæam ac violatas inducias captis;
Iniquiore quidem Gallorum conditione,
Religionem Pacis ſuis antehabentium commodis.

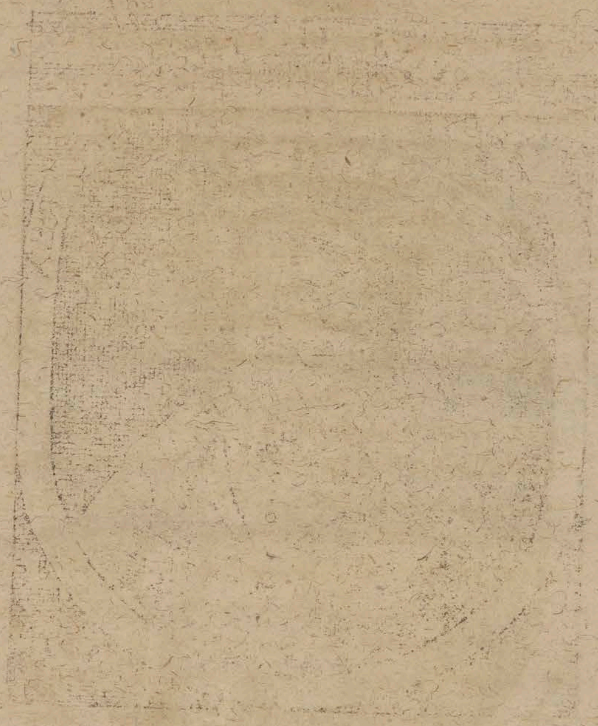
1547. XXV.
25. *Carolum inter & Heinricum II. Galliæ Regem,*
1549. *Paternæ æmulationis hæredem,*
1550. *Ruptæ Pacis belliq; causa,*
Causa Farnesiana, Mirandulana, Germana:
Ludovicus Farnesius Pauli III. naturalis filius,
Ecclesiæ feudis,
A Carolo V. Leoni X. per rationem status anteà collatis, 1521.
Parma ac Placentia,
Nullo nunc Caroli placito, à Patre Papa investitus,
Post cæsus à Placentinis,
Placentini à Cæsare, cæsi filius Octavius à Iulio III. defensi.
Idem mox Octavius,
Omni omnium Cardinalium placito,
A Iulio desertus, ab eodem & Cæsare oppressus:
Mirandula,
Picorum, Regis Galliæ clientium, oppidum,
Ab eodem oppugnatum, crudeliter habitum.
Germaniæ Principes ad Albim cæsi,
Saxo & Hassus capti,
Multis ac magnis opem Regis implorarunt precibus:
Gnarures,
Adversa jactatis fortunâ Principibus,
In solâ Gallorum amicitiâ semper fuisse, & esse perfugium,
Tutissimum, fidissimum;
Gallorum ingeniis insitum,
Miserorum calamitatibus maximè omnium commoveri,
Adflictos contra potentiorum vim tueri.
Rex itaq; pacis, quàm belli studiosior,
Pontifice ac Cæsare precibus necquicquam mitigatis,
Fortiter adversus utrosq; armis clientes tutatus,
Farnesium, Mirandulanum, tantùm non Senenses;

Germa-

Germaniæ quoq; Principibus pace ac libertate recuperata,
Defensor ac sacri imperii protector nuncupatus,
Clàm Romanorum Rex designatus est.
Captæ à Momorantio urbes, Tullum Virodunum, 1551.
Caput Austrasiæ, Mediomatricum amplissimum,
Mosellæ, Sellæ fluentis irriguum
Vbi Rex,
Dejectâ cum Herculis columnis Aquilâ,
Implexas ter unâ crescentis Lunæ effigies appendi jussit,
Hoc titulo,
Donec totum impleat Orbem.
Inde Tre-virorum, mox Treboccorum fines ingressus,
Coloniam gentis Argentinam pari ac Metim modo intercepturus.
At Argentinensibus,
Alienâ calamitate documentum datum,
Cavendæ similis injuriæ.
XXVI. 1552.
Henrico in Galliam reverso, eversis in itinere Lucemburgensium agris, 26.
Carolus,
Pace cum Germanis inita Principibus custodiâ dimissis,
Metim remetere intempestivè nixus,
Falce Phalangum, supra XII. cIɔ, quingentorum.
Sed nisu irrito, & jactura XLCIɔ. suorum,
Vrbe à Guisio viro militari peritissimo strenuè defensa; 1553.
Plus ultrà non potuit,
Factaque meta Metis.
XXVII. 1553.
Abolendæ Carolus infamiæ, 27.
Odio privato, quàm publica vindicta,
Iram suam fregit,
In Morinorum civitate Teroanna, solo æquata,
In Hesdino pariter ferè direpto,

A Sabaudo Carolo centuriato.
Contrà
Cæsariani apud Rentiacum profligati,
Plurimis eorum oppidis captis, expilatis.
1554. *In Pedemontio*
Vercellis, Montisferrati capite Casalo, aliisq; urbibus, arcibus, interceptis.
In Italia,
Mirandulano, Parmensi, liberatis, restitutis,
Virtute Caroli Cossæi.
Gallo cognatis Senensibus periclitantibus adfuit Strossius,
Fuso Marignano Marchione, cæsis x. hostium cIɔ.
Rursus Strossius ab Italis proditus Marcianâ pugnâ fusus,
Cæsis V. Gallorum cIɔ.
Senæ iterum obsessæ, à Duce Monlucio, à puellis defensæ,
Nec sine clade hostis hosti tandem deditæ.
Vicissim victi Hispani,
1555. *Hic in mediterraneo mari à Gallis,*
Illic in Oceano à Normannis.
Adeò pugnax gentium harum indoles est,
Adeò diversi mores,
Adeò altera nisi alterius pernicie quieta esse non potest.
1556. XXVIII.
28. *Carolus V.*
VIII. Kal. IXBR. 1556. *Pro imperio monasterio electo,*
Quietus quietem Christiano Orbi reliquisse visus,
Nisi inquietem reliquisset filium,
Philippum hujus nomenclaturæ II.
Hispaniarum Regem;
Quem inter & Heinricum II. prolatatum bellum.
1556. *Ruptis se inter modò pactis & juratis induciis decennalibus.*
5. Febr. *Belli causa Pontifex Paulus IV. Carafarum genere clarus.*
Ard. & Camer. *Impensior Gallis, quàm Hispanis amicus,*

pag: 36.
PHILIPPUS II. HISPANIÆ REX.

Ex privatis à Cæsare acceptis injuriis,
Ejus etiam intercedere electioni auso,
Contra electum à Philippo concitis & adjutis
Columnis & Vitelliis, prævalidis Romæ partibus,
Mox ab eodem pressus, à Gallo sublevari voluit.
Rex,
Re suo in consilio deliberatâ,
Contra rectam Momorantii sententiam, verum Turnonii augurium,
Vanam Cardinalis Lotharingii ambitionem secutus,
Fedus cum Pontifice fastosis capitibus init,
Guisio cum potiore Gallicarum virium parte in Italiam misso,
Amissis recuperandis, rebus Pontificis subveniundis.
At hactenus discordes, pòst concordes, 1557.
Paulus & Philippus. 14. 8br.
Hic statim belli Italici mole molestus Galliæ,
Suâ simul uxore, Maria Anglâ, adversus eandem accita, 1557.
Femina Regi bellum internicinum & indicere & facere ausa.
Fano Quintini XL. armatorum cIↃ obsesso,
A Momorantio, quamvis bellatore optimo, imperitè adjuto,
Subsidium oppido per paludes immittere conato,
In quibus ille fusus, captus, oppidum expugnatum,
Magna victi internicione captiq́ue Galliæ primores.
Mox cuncta Nobilitas ad arma nata, in arma trusa,
Edicto regio,
Quasi ventum ad extrema:
Guysius ex Italia à Civitellæ obsidione arcessitus,
Vt olim magni duces à peregrinis externisque bellis,
Ad opem patriæ ferendam revocari solebant.
Ille citis equis advolat, fallit hostem, adjuvat Galliam,
Capto Caleto, ab Anglis circiter CCXI. an. occupato,
Guyna, aliisq́ue receptis oppidis, ejecto Hispanorum præsidio,
Fama communi celebratus,

Dux maximus, Vindex Galliæ Guysius.
Tandem
Vtriusq; ad Somonam exercitibus coràm,
Curantibus
Christinâ Lotharingicâ, Philippi consobrinâ,
Nuncio Romanæ Sedis,
Momorantio, Sant Andreano, captivis,
1558. *Pax in castro Cameracensi conclusa,*
1559. M. Febr. *Restitutis, hoc bello invicem ereptis,*
Suis Sabaudo redditis,
Data in matrimonium Philippo filia Regis Elisabetha,
Inde Irena Pacis regina dicta.
Ex eo,
Armata inter æmulos hactenus Reges odia,
Nunc inter Philippum II. Heinricum II. Franciscum II. Carolum IX.
Ad Heinricum III. usq;,
Conquiescere visa;
Ingenti gentis Gallicæ, Hispanicæ, Reipubl. Christianæ, lætitiâ.
29. XXIX.
Inter Reges & Sagatos,
Vix erat cessatum armis certare ceptum est verbis,
Inter regios legatos & togatos,
De honoris, priorisq; sedis prærogativa,
Ab imperatoriis prima, secunda à Gallicis,
Hactenus semper possessa jure & facto,
Ante incrementum Caroli,
Carolo post Imperatori, non Hispaniæ regi, delata.
Dignitati personæ, non familiæ debita.
Nova hæc æmulatus causa,
1557. *Primum mota inter utriusq; regni ad Venetorum Rempubl. legatos:*
1558. *Carolo jam ex Imperatore Monacho,*
Philippo ex Archiduce Rege facto.

Eidem
Ejusmodi prærogativæ servandæ, tuendæ,
Vargias imperatorius antea apud Venetos legatus,
Revocatus statim & remissus,
Caroli & Philippi nomine junctim.
Hoc artificio,
Circumventurus Venetos, anteiturus ac præsessurus Gallos,
Quasi idem planè ac priùs.
Sed idem non habitus à Gallo;
Habitus Philippi, non Caroli legatus,
Nec habita Caroli ratio ulla,
Quia qui est in monasterio, non est in imperio,
Imò non amplius est de mundo.

XXX. 30.
Acrius disceptata. 1561.
In Concilio demùm Tridentino tertiùm sub Pio IV. indicto, 62.
Inter utriusq; Regis legatos,
Quæsitum est;
A Luna Comite, Legato Hispanico,
Quâ sede sedeat, quam scamni partem premat;
Cardinali Mantuano Legatorum primo,
Consultis antè Gallis,
Visum est,
Extra ordinem, è conspectu ceterorum legatorum;
Legatisvè pòst ecclesiasticis;
Declinandæ scil: controversiæ.
Ad hæc Galli;
Se de jure Hispani dicundo hùc non missos,
Nunc Regi suo nexi,
Pace, affinitate, amicitiæ arctioris vinculo:
Paratos verò;
Regis sui honorem tueri contra quoscunque;

Concilio

Concilio aliter volente,
Inde recessuros,
Se non coràm, acta, transacta, decreta,
Infirmaturos.
Bella, sed non satis severa, responsio,
Rigidior ista fuisset, & melior.
Galliæ Regem in ordine proximè sequi Imperatorem,
Reliquos Reges omnes sequi Galliæ Regem.
Non occupare suam in ordine sedendi sedem,
Illam habere potius interpretationem,
Quasi dedignetur, & concupiscat altiorem,
Non citra invidiam, nec absq; injuria priorum.
Sedere extra ordinem,
Ejus esse, qui solus & omnium primus,
Quem nemo antecedit, nemo sequitur.
Hispani esse, esse in ordine, qui est inter prius & posterius:
Ordinis hujus eam esse perpetuam naturam,
Nihil extraordinarium admittere.
Præterea,
Raro quidem eorum honoribus invideri,
Quorum vis non timetur.
Contrà in iis,
Qui ea suo arbitrio aut deposituri, aut retenturi videntur,
Et modum in voluntate habent,
Homines extraordinaria reformidare.

31. XXXI.

1565. *Rursum,*
Vitandæ eidem intempestivæ prærogativæ,
Inter utriusq; regni Theologos;
Iussi à Concilij Primoribus,
Priores loqui, titulo doctoratus antiquiores.
Multùm obnitentibus Theologis Hispanis,

Novi-

Novitate hujus tituli posterioribus;
Mox seditionem, iram, terrorem Regis sui,
Concilio intentantibus;
Galli interea ex recepto dicendi more censuerunt,
Non sine nota censoria in Hispanos,
Ita exsensos,
Vt Doctores eodem ac Oratores ordine habeant.
Illorum tamen iræ placamentum fuit hoc additamentum,
Doctores Gallos hic censuisse priores,
Doctoratus titulo, non Nationis prærogativâ.

XXXII. 32.

Iam verò Lunæ Comes,
A solenni suo ingressu totos XL. dies domi clusinus,
Quid perplexi sua legatio haberet,
Certus; incertus,
Quæ potissimum ratio adversus adversos serviret,
Extollendo supra ceteros sui regis honori.
Subibat,
Cum legatis imperatoriis ire ituris in Concilium,
Ibiq; propè eos,
Ceteris sedentibus,
Stare,
Donec regiis suæ legationis literis inspectis fides,
Et oratio habita fuerit solennis.
Dein redire domum.
Verùm.
Nec hoc satis honorum, nec regium ratus,
Stare enim, reliquis sedentibus, servitio propius est,
Placuit,
Eo Concilio die ingressum Gallorum interpellare:
Hôc itidem frustrà;
Curavit,

F *Hispanos*

Hispanos per internuntios Episcopos,
Ad Concilii legatos referre,
Ne alio, quàm quo quisq; die inter legatos recipitur,
Seculares Principum legati cœtui communi interessent,
Adessent duntaxat cæremoniis quoq; Sessionis die celebrandis,
Tradito aliorum Conciliorum more.
Sed hôc quoq; gravi omnium offensâ relato,
Simul ac rejecto,
Aliud iisdem pararius quæsitum est remedium,
In medium proferendis eo concilij die quibusdam,
Quibus interesse non liceret Gallis, ut partibus.
Sed nec hoc approbatum est Concilio,
Obstinatione Comitis indies tardato.

XXXIII.

Interea,
Cardinalis Lotharingicus tentavit componere litem,
Petito ab Imperatore temperamento.
Imprudenter satis.
Honor cujusque publicus in puncto consistit,
Si vel minimum inde flectitur, læditur;
Temperari nec potest, nec patitur;
Ejus temperamento in contumeliam cedente.
Honor regis exteri non est in commercio, nec arbitrio Imperatoris,
Nec inter eas res,
Quæ,
Quoties æquitas, desiderat naturalis ratio,
Aut moratur juris dubitatio;
Iustis decretis sunt temperandæ.
Rectè quidem Imperator, arbitrum rerum regiarum agere noluit;
Rogatus tamen Cardinali retulit,
Regis Tui legatis propè meos continuè sedentibus,
Quid regis Tui tuâve refert, quo in loco locentur Hispani?

Minùs

Minùs rectè; contra priorum, ac proprium Imperatoris honorem,
Vt ex modò liquidis liquet;
Imprudentissimè verò,
Prodito quasi regis sui honore,
Nimis de alieno liberales,
Galli legati legatis coràm aliis ausi,
Salvis modò suis propè imperatorios sedibus,
Assentiri aut assentari imperatoris temperamento.
Imprudentiâ eorum inter feminas & viros vulgatâ,
Vituperata, exprobratâ,
A Pio IV. notatâ.

XXXIV. 34.

Stato Concilij die,
Cum sedem quisq; suam jam occupaverat;
Ecce incedit ambitio, Luna Comes.
Sedet seorsim, è regione Primorum Concilij,
Longius à scamno Legatorum.
Dein stando,
Regia Concilio exponit jussa,
Regis se legatum testatur,
Regis, maximis inter Christianos majoris.
Regis, maximi Ecclesiæ sustentaculi.
Cui proximus à Cæsare locus quidem debeatur,
Hunc tamen nunc à se supersessum & omissum,
Ne concilium turbet ambitu,
Hancq; mentis suæ expressionem,
Vulgò protestationem,
In acta Concilij referendam,
Neq; hæc sine istâ ullo modo publicanda,
Eamq; inde descriptam, & à Patribus signatam, obsignatam,
Sibi tradendam.
His peractis perrexit ad sedem sibi destinatam,

Propè tablam ejus,
Quem Concilium à secretis, & libellis appellat,
Nomina summæ curæ & meditamenta.
35. XXXV.
Ad hæc Galli, ab Imperatoriis proximi,
Nisi sint honoratissimo regios inter legatos loco locati,
Loco à Cæsare secundo,
Loco Galliæ Regibus dignissimo,
Sanè ita habito
Omnibus in conciliis, Constantiensi, Lateranensi;
Sitq; honoratior ille,
Iàm à Lunæ Comite non satis comiter pressus & expressus,
A se sui proregis præjudicio acceptus,
Orant Concilij Patres,
Adversum hoc provideant insolitum,
Solito tali in casu more,
Non habita ullius personæ ratione.
Hic Patres
Conticuere omnes, confusique, ora tenebant;
Imperatorij connivebant;
Quorum unà honori honor iste lunaticus noxæ.
Tùm Galli,
Salvo Philippi honore, fœdere utriusq; regni salvo,
Publicè testati contrà,
De istius honoris, horum actorum, inanibus,
Irrito legationis suæ Comite.
Hancq; suam animi testationem actis inserendam,
Inde descriptam sibi reddendam,
Requirebant itidem.
36. XXXVI.
Mox Lunæi nomine
Fontidonus Doctor Hispanus anhelitu forti intonuit,

Magni-

Magnitudinem sui Regis, & hâc majorem Religionis æmulatum,
Non tatinè,
Latinis tamen, & fastosis verborum ampullis,
Non sine fastidio, tædio, contemtu, offensâ ceterorum Principum.
Ægrè tolerantibus,
Ipsis imperatoriis, ipso Lunæ, Comite,
Primo hinc ante omnes egresso, ut ultimo post omnes ingresso
Solo semper sessore;
Sessionibus in reliquis idem semper solito.

XXXVII. 37.

Ab his contentionibus nec abstentum ipsa inter sacra;
Sacrorum à principio faciendorum,
Posita est,
Cardinalem inter ultimum primumq; Patriarcham,
Nigro operta serico sella;
Quâ Comite accedente sessum,
Surrexit Gallorum rumor,
Surrexerunt & ipsi Galli,
Secedentibus similes,
Pedum crepitu, strepitu vocum facto.
Magis, magisq; frementes,
Comperto,
Hunc sedendi honorem,
Pacem quoq; ac Thuribulum,
Vna simul vice, momento uno,
Duobus utriusq; regni pariter offerenda legatis,
Vtrumq; Imperatum
A Pii impietate in Galliæ Regem.
Sacrorum tamen reverentiâ mox sedatiores,
Iterum obtestati,
Honorem Regis sui in prærogativâ spectari, despectari in æqualitate.

Interea,
Concionatore concionaturo,
Concilij Proceres, Cardinales, Cæsaris, Galliæ legati,
Sacrarium ingressi,
Vocant
Grenadensem Archiepiscopum, Episcopos Gallos,
Orant, proponant,
Quâ possint,
Quandam componendi rationem.
Multùm certato;
Crebro ad Lunæum itu, reditu,
Tandem collusum, conclusum,
Sacra Missæ conficerentur,
Nec Pace, nec Thuribulo, oblatis.
Tunc
Stipatoribus Hispanis sede & æde egressus Lunæus,
Triumphanti similis,
De primo hoc tàm feliciter sibi nato gloriæ vestigio,
Summo Regis sui, quod inter reges tenet, fastigio.
Galli contrà legati, præcipuè Ferrerius,
Ferrea verba locutus & lapides in autorem Pontificem.

XXXVIII.

38. 1559. 1560. Inter Franciscum II. & Philippum II.

Francisci II. Innocentis, I. An. V. M. XX. D. regnati, quàm regnantis,
Philippus II. amicus & federatus;
Veterum in Carolum Patrem beneficiorum memor,
Turbamenta aulæ,
Auras belli in Gallia civilis incentivas,
Elisabetham Anglam, Borbonios & Guysios,
Ne regiam, regnum, everterent in ventum vertere nixus,
Francisco,
Auxiliis, viris, viribus, vitâ ipsius suâ,
Oblatis.

Prorsus,

pag. 46.
FRANCISCUS II. REX GALLIÆ.

pag: 47.
CAROLUS IX. REX GALLIÆ.

Prorsus,
Quasi Carolus Pater Filio reliquerit,
Gallica malefacta in aquis, benefacta in saxis scalpta,
Ne cum beneficiario interiret beneficium.
Beneficio nisi hoc ipso, publico veluti testimonio,
Gloriosissimus Filius
Suam magnitudinem, magnitudine suam prærogativam,
Non jam obtendere, sed ostendere,
Imò ostentare, & firmare,
Galliam occupare, quàm juvare;
Minoribus ætate tunc principibus,
Maluerit.

XXXIX. 39.

Carolus IX. & Philippus II. 1561. Inter Carol. IX. & Philipp. II.
Pace hactenus Elisabethæâ,
Elisabetha Pacis & Hispaniæ regina,
Nunc à Carolo fratre Bayonæ visa,
Arcaniori sermone occupata,
Ob commune Religionis periculum,
Etiam syncretismo arctiùs juncti: 1564.
Exemplo Cretensium, Græcorum, Britannorum,
Oxydracarum, Mallorum,
Quos aliàs bellare inter se solitos,
Olim quoque periculi societas junxerat.
Tandem doctos,
Commune periculum concordiâ propulsandum.
Adeò hoc quoque in se habent boni mala,
Conciliare homines.
Facinora quidem privatorum,
Bertrandi Monlucij in Madera contra Lusitanos, 1566.
Dominici Gurgii Vasconis in Florida contra Hispanos, 1568.

Hispa-

Hispani Melandisii Melandis in eadem anteà Florida contra Gallos,
Animos Regum parumper commoverant,
Non conciverant.
Nam facinora sua illi ipsi ferè in supplicium verterant.
Bonum publicum privatis simultatibus non impediverant.
Carolum quoq; leniit Colinius, maris Præfectus,
1570. *Cuncta Gurgij molliùs interpretatus.*
Ambos deinde inter Reges
Ambos duarum Maximiliani II. filiarum maritos,
Geminos jam Affines,
Redintegrata amicitia
Novis quoque officiis locum aperuit.
40. Inter Heinr. III. & Philipp. II. XL.
Catharina & Alençonius,
Mater & Frater Heinrici III. Galliæ & Poloniæ Regis,
Resumpti à Philippo odij causæ.
1576. *Illa,*
77. 79. *Dùm, mortuo in Africa Sebastiano Lusitaniæ Rege,*
1580. *Regnoq; ejus à Philippo occupato,*
Antonium Crati Priorem,
Ludovici Principis, Equitum in Lusitania Magistri,
Ex contubernio Iolandæ filium.
Philippi de regno æmulum, profugum,
Iste
1581. *Alienatos à Philippo Belgii Ordines,*
Armis ambo infelicibus,
Defenderunt.
Philippum hactenus quietum graviter offenderunt.
Multùm eâ de re apud Regem conquestum,
Mox irritatiorem,
1585. *Occultum sancti federis socium,*
Contra regnum quasi, quàm Regem.

pag. 48.

pag. 49.
HEINRICUS IV. REX GALLIÆ ET NAvarre.

Regnum miserandum, intestino bello horridum;
Regem miserum, nutantem,
Mutantem repentè, quæ jusserat, quæ vetuerat, jubentem,
Nunc ipsum novi federis, quod abolitum volebat, principem,
Regem gemini regni sine regno;
Monachum omnium monasteriorum sine caractere.
Tum,
Guysio, altero quasi Rege, cum Purpurato fratre,
Blæsis sublato,
Omnibus invisum,
Tanquàm Hæreticum,
A Pontifice diris ecclesiasticis, ab Hispano armis, à Gallia conviciis,
Adpetitum,
Tandem,
A sicario Dominicano, ad D. Clodoaldi fanum, 1588.
Profanè occisum,
Perpetua ignominia nota, genti Clericæ inusta.

XLI. 41. 1590. Inter Heinricum IV. & Philipp. II.

Magnam famam, & magnam quietem,
Nemo eodem tempore potest assequi.
Heinricus Navarrus,
Patriæ exul, religionis exlex, regni exrex,
Per pericula summa,
Acies trinas, triginta quinq; occursus hostiles,
Centum & quadraginta prælia, trecenta locorum obsidia,
MAGNI nomen meritus;
Cujus virtus ubique micabat, ubi dimicabat.
Hunc inter & sanctam Unionem, factionem,
Belli causa Religio,
Imò conflata ex egestate rebellio,
Imò Procerum nonnullorum ambitus,
Imò horum antesignanus Medvanius,

Regni quasi vacantis vicarius,
Imò Galliæ Rex Carolus Borbonius captivus,
Imò horum omnium incendiarius Hispanus,
Interregni quasi Gallici procurator & actor,
Philippus II.
Imò Pontifex Gregorius XIV. Philippi Socius,
Socio dispar, avarior, atrocior.
Pontifex causam nec milite, nec pecunia juvit,
Diris solitis Navarrum exasperavit.
Philippus in hujus belli adjutorium,
Manum magnam, *magnam pecuniam, consilia magna,*
Traxit, *distraxit, contraxit.*
Hactenus ausus,
Præcedere, nunc succedere, antea præ-sedere, nunc præsidere,
Inire secretum cum Guysio fedus, federi præscriptâ lege,
De
Secludendis à regni successione Principibus,
Qui nunc sunt hæretici, hæreticosve in regno tolerant.
Habenda in regno solâ C. A. R. Religione,
Prohibendâ aliâ omni,
Omnibus ab illa alienis ad internecionem delendis,
In hoc, & regnis ceteris.
Firmanda Christianorum inter Principum corda concordia:
Effundendis pro hac causa opibus, vita, sanguine,
Cum in justiori causa impendi aliàs non possint.
Aliisq; talibus in speciem Religionis adornatis,
Servandæ, prolatandæ.

XLII.

42. Consilia Hispanica.

Mox,
Philippi instinctu Pontifex,
Pontificis mandato Placentinus Cardinalis, Philippi, Dux Feriæ,
Verbosis uterq; legatus orationibus, rationibus,

Militari

Militari præterea ductu, conductu, Parmensis,
Regni Comitia, & in Comitiis,
Regis Catholici electionem, Navarri rejectionem,
Urserunt.
Urgentibus & instantibus clàm obnixus,
Nixus quanquam opibus Philippi & autoritate auctus,
Medvanius quasi medius,
Idem quod Philippus ambiens,
Tandem tamen
Comitia diplomatibus præscripsit.

XLIII. 43. Varia de iis judicia.

Philippica ista,
Pronis factiosorum auribus accepta;
Prudentioribus æmulæ gentis consilia suspecta,
Tanquam captaturæ publica ex calamitate occasionem,
Occupandi regnum, veteres ulciscendi injurias.
Exemplo
Cognominis Philippi Macedonis,
Qui,
Vafrâ amicitiæ urbanitate,
Hostibus suis, seditiones inter se miscentibus,
Militem misit,
Subigendis, quàm subveniendis.
Pontifex verò,
Tùm Clemens VIII. inclementer satis à Sectariis increpitus,
Tanquam
Hispanicæ libidinis ancillator,
Gallici regni obturbator,
Comitiorum alieno in regno attentator.
Interea Hispanus factiosos prensabat, auro pensabat,
Ex dissidii occasione,
Possessionem in regno tantùm precariam precatus,

 Vica-

Vicariam administrationem penè adeptus,
VI. Decimanorum delatam literis,
At à Navarro interceptis.

XLIV.

44. Consilia Gallica.

Hic,
Duo viri regii, cordati simul ac concordes,
Casparus Scombergius, ortu Saxo, adfectu Francus,
Et Iacob. Aug. Thuanus utroq; talis,
Ejusmodi electioni elidendæ & eludendæ,
Regi Navarro,
Sua consilia, Hispani artes, factiosorum partes,
Consentiente Navarri Secretario Ludov. Revelio,
Revelarunt.
Dandam adversæ partis viris præcipuis copiam,
De republica, publico in conventu,
Palàm & liberè conferendi capita:
Medvanium,
Sibi metuentem, colloquio obnitentem,
Omnium consensu cogendum;
Ex proprii ipsius diplomatis clausula:
Occasionem arripiendam, imponendam colloquii necessitatem:
Factiosos,
Qui falsa se religionis specie muniunt,
Re ipsâ,
Ex religionis pallio penulam Hispanam faciunt,
Quosq; Hispanus incendii autor,
Quò & ad quod, & qua velit,
Trahit, pertrahit, contrahit,
Proposita pacis dulcedine,
Distrahendos, subtrahendos, pelliciendos:
Bello non ultrà lacessendos;
Quorum cum ambitione, civitatum defectarum constantia,

Acre

Acre & periculoſum ipſi fore certamen;
certaminum, præliorum, obſidiorum, tot ac tantorum,
Hactenus illum fuiſſe exitum,
Vt hoſtes ipſum Victorem ſenſerint,
Legitimum principem non agnoverint.
Dum utrinq; de religione dimicatur,
Regnum & cum regno religio evertitur.
Religionem videri regni appendicem;
Non, *ut illi volunt*, regnum religionis.
Regnum primùm quærendum pace & concordia civium,
Pacem firmandam religione majorum.
Annuit Navarrus;
Copia facta eſt Viris colloquii,
Injecta ſpes induſtiarum,
Sui ſimul ad Eccleſiam reditus.
XLV.
Hic; 45. Contraria Hiſpanorum vota ambitioſa.
Dux Feriæ minimè feriatus,
Indutiis intercedendis, intrudendæ in regnum Reginæ,
Proprio jure, aut electione,
Infanti Claræ Eugeniæ Eliſabethæ;
Heinrici II. ex majori filia nepti;
Effuſus:
In laudes filiæ, Patris munificam pietatem,
Grandes in Galliam beneficiorum jactationes,
Apparatum bellicum, militum ſtipendia ex regis ærario,
Inſectatus.
Heinricos III. & IV.
Illum ut dæmone inſtinctum ſectariæ flammæ fotorem, fautorem,
Hunc convitio Principem Bearnenſem, Rom: Religioni formidoloſum.
Vbiq;,
Levato tandem religionis velo,

 Regis

Regis sui ambitionem, regni ambitum,
Ore proprio prodidit.
Prodiit unâ in hoc conductus doctor. V. I.
Feriani consectarius & consentaneus Mendoza,
Mendacio an convitio imò militum ludibrio literatus dictus.
Hic,
Septem tractatibus, & uno corollario,
Scholastico consarcinatis & apparatis apparatu,
Refuso subinde ac inflato legum Oceano,
Infanti jus in regno asseruit,
Eódem agnatis hæreticis Pontificia autoritate adempto.
Hunc legulejum,
Hispano corrupti auro auribus bibulis,
Hunc antecessorem juris imprudentia,
Prudentiores risu ac fastidio,
Hunc blateronem,
Plures indignatione,
Exceperunt;
Ceteri communiter opinati,
Religionis securitatem non esse securam,
(Ita à Mauris & Marranis, novis in Hispania Christianis, appellata)
In gente Hispana, maximam partem Marrana, non Mariana.
Nec regni jura,
In jure ac autoritate Pontificia.
Hîc quoque,
Hispano quanquam obnoxius Pellevæus Cardinalis,
Iactantiùs compositam Feriani orationem,
Beneficia Hispanica in Galliam Gallicis in Hispaniam,
Hinc exactis Visigothis, Alaricis, Sarracenis,
Retudit.
Præcipuè
1595. *Episcopus Sylvanectensis Guil. Rosa,*

Hispanis

Hispanis spinas, non rosas locutus,
Regnum Franciæ,
Ex præscripto legis Salicæ, à Clodovæi tempore observatæ,
Reges masculos, non feminas,
Iam CIↃCC. An. tùm habuisse, & habiturum esse:
Lilia non laborare, nec nere:
Hanc nunc ab Hispanis iri subversum legem.
Hîc,
Hâc quasi lege salvâ;
Hispano,
Ernestum Austrium, designatum Belgii præsidem,
Nominare
Galliæ Regem, simul destinatum Infantis maritum,
Auso,
Ordines, facto SCTO, iterùm obstitêre;
Professi,
Se Hispano multùm jam debere, plurimumq́; velle debere,
At, salvis ll. regni,
Regnum in externum Principem, externam domum & linguam,
Transferri non posse;
Posse ex Gallicis Principibus Galliæ Regem,
Et hunc infanti maritum dari.
Instat Hispanus, ut hunc Ordines,
Ordines, ut hunc Hispanus nominet,
Omnibus hac ambitione ardentibus.

XLVI.

46. Mutuæ Pontificis Legati & Gallorum increpationes.

Quid hîc legatus Pontificis?
Et hîc recentem Navarri intentionem exagitare,
Similem illius,
Qui Poloniæ regnum ambiturus,
Polonorum Papam suum Papam,
Eorundem Lutherum suum quoque vocabat.

Paremvè

Paremvè Prætextati,
Qui Damaso Pontifici illudebat, & effutiebat;
Facite me Romanæ urbis Episcopum,
Et ero protinus Christianus.
Idem & affirmare,
Plus nocere falsum Catholicum, quàm verum hæreticum.
Sed & impensiùs obsistere ausus indutiis,
Summâ tumultuariæ plebis invidiâ,
Nec questu nec exprobratione abstinentis,
Increpantis,
Hispanicam in Galliam introduci inquisitionem;
Tentari Gallorum animos, quatenus ulteriora pati possent.
Statum regni, jus successionis illud in Gallia esse,
Vt de utroq;, de oblatis, acceptandisvè indutiis,
Trans Pyrenæos, aut Alpes,
Compromitti nec possit, nec debeat.
Pontifici in pacis, belli, & indutiarum rebus,
Nullam esse autoritatem.
Nullam olim fuisse Bonifacio VIII.
1287. *Philippum Pulchrum inter & Albertum Austrium, & Eduardum I.*
Hunc Gallorum, illum Roman. istum Anglorum Reges.
1522. *Nec Leoni X. nuper Philippum inter & Heinricum III. Anglum.*

XLVII.

47. Hispanica Regis nominatio. 1593.

Interea,
Colloquii Partes artes nectunt,
Opperiundo auxiliari exercitui,
Ludificando cunctatione Navarro.
Quæ protelatio prolatati belli, & capti in Carnutibus Droci causa.
Contrà Feriæ Dux,
Cognito,
Regis nominationem ab Ordinibus in Philippi arbitrium collatam,
Ab ipso inter Ordines Castræo ægriùs ferri,

Quàm

Quàm maturrimè potest,
Intempestivè præceps,
In consilio secreto, præsentibus Ordinum delegatis,
Guysium Regem; & Infantis, in solidum cum ipso Reginæ, maritum,
Ex Philippi destinatione, vel quasi,
Eligendum in Comitiis proponit,
Confirmandum à Medvanio.
Hic primò in speciem lætari, Medvanii prudens simulatio & actio.
Guysio fratris filio de honore gratari,
Mox conditiones scriptitare durissimas,
Quas ille acceptare, nec præstare jussus à Sorbonicis.
Tùm interjicere,
Bassompetræ, nomine Lotharingi, intercessionem,
Tertianæ factionis, Ducisq; ejus, Caroli Borbonii, mentionem.
Castræi apertam, & periculis opertam, contradictionem,
Induciarum *tandem* necessitatem,
Potentissimum impediendæ electionis telum,
Iam anteà ab Equestri & plebejo Ordine strictum,
Nunc suâ tantùm autoritate, vibrandum,
Quodq; pluribus placuit,
Placiturum mox Sacro quoq; Ordini;
Hispanorum verò ambitionem detinere
Lætiori electionis materiâ ac delinimento,
Nunc intempestivæ, regno jam debili damnosæ,
In præsens suspendendæ, cùm commodum erit, resumendæ.

XLVIII. 48.

Hinc Hispanis Oratoribus, Irritus Hispanor. furor.
Irritus regis creandi labor & amor,
Dolor & clamor:
Impendiorum,
Factorum jactatio, exprobratio, futurorum recusatio,
Nisi aliter visum Cath. Majestati,

Et ipsis Ordinibus,
Indutias ejurare & SCTVM;
Vtrumq; publicæ causæ perniciosum;
contrà
Regis resumere Electionem,
Vnicum tot calamitatum remedium,
Adversus
Fucatam Principis Benearnensis religionis professionem.
Hoc adeò Medvanius gladio,
Quibus erat implicatus,
Inextricabiles Hispanorum nodos solvit.
Hôc Hispani astu,
Quo soliti alios ludificare,
Ludificati,
Hâc Galli viâ.
Vitarunt bellum,
Quod ex regis creandi spe sperarunt Hispani.

XLIX.

En
49. Novus contra Navarrum obex. *Turbarum adversus Navarrum novarum novus autor,*
Novus Galliæ Rex Carolus Cardin. Borbonius.
Tertianæ factionis Dux,
Exquisitus reconciliandi Navarri obex,
Impotens animi juvenis,
Palàm nefas ratus,
Navarrum,
Nisi ex sententiâ Pontificis,
Ad majorum sacra admittere.
Alij contrà fas:
Modò idoneo edito fidei ac pœnitentiæ documento,
Posse adire sacra, pòst, sacricolarum principem,
Pontificem,

Sacri-

Sacrificali ejus accepturum ore,
Oraculum supremæ gratiæ.

L.

Die XI. Kal. VItil. Colloquio dicta, 50. Navarri cum præsulibus colloquiũ, & cum Medvanio induciæ.
Navarrus,
Qui antea unum Deum,
Nunc VI. Episcopos ab hora VI. ad XI. audiit,
Ab istis antea sibi ignara didicisse lætatus,
Præcipuè salutaria sibi ac regno utilia consilia.
Eodem Medvanius die,
Omni Electionis spei tollendæ,
Indutias pactus;
Legato Pontificis fremente, intercedente, abitum interminante,
Eodem diploma die evulgante.
Quô,
Nomine Sixti V. Sen. Q. R.,
Henricum Borbonium,
Qui se Franciæ ac Navarræ Regem gerit,
Nominatim,
Hæreticum, Relapsum, Impœnitentem,
Hæreticorum fautorem, defensorem manifestum,
Hæreseos pœnæ à Pontifice, non à VI. Episcopis illis eximendum,
Horum acta irrita, sacerdotia commissa,
Navarri sectatores censuris obnoxios,
Censuit, pronunciavit, declaravit, jussit.
Invalida planè,
Adversus Præsulum fidem, ceterorum ordinum alacritatem,
Autoritate.

LI.

Adeste Parisienses, Regii, Factiosi, Tertiani, 51. Navarri ad Ecclesiam reditus:
Celebritati reconciliationis regiæ interestote:
Nihil interdicta, nihil pœnas morati,

& cõtra eum quorundam ſtrepitus.

Dionyſii-fanum venite:
En Rex veſter, mox veſtràs,
Candido Candidatus Eccleſiæ amictu,
Ibi,
Ad majoris Templi valvas accedit.
Rogatus à Bituricenſi præſule,
Quis eſſet, quid vellet,
Ille,
Se Regem eſſe, velle ſe in ſinu ſe DEI, & eccleſiæ R. ſacrare,
Rurſus rogatus;
An id ex animo vellet,
Velle & animitùs optare,
Reſpondit.
Mox,
Genua Præſulis advolutus,
D. O. M.
Obteſtatus,
Velle ſe in Rel. C. A. R. vivere, mori.
Hanc contra quoſcunque tueri,
Hæreſes quaſcunque infenſare.
Quâ profeſſione ſubſcriptâ,
Surrexit,
Perrexit ad majus altare,
Quique modò profanus,
Fanorum aurum, aras, oſcilla, revulſerat,
Nunc oſculatur;
Eâdem mentis ſuæ teſtatione ad aram,
Ad aurem Præſulis ſecretâ confeſſione,
In papilione depoſitâ.
Repoſita ab eodem abſolutionis ſententia.
Inde,
Sub aulæum floribus liliorum aureis intextam,

Deductus,

Deductus,
Sacrum solenne;
Post prandium,
Sacram Concionem;
Tandem,
Vespertinas preces,
Audiit,
Applausu, concentu, acclamatione præsentium,
Gratantium,
Alternis prædicantium votis,
Felicem Regem, Felicem populum.
Contrà Lutetiæ,
Theologastris aliis alia omnia stomachantibus,
Primò
Navarri professionem, similem Constantii,
Qui à Vitalio receptus in Ecclesiam,
Vrbem militi diripiendam dedit;
Similem Georgii Bœmiæ Regis,
Qui facta fidei professione,
Pontificis legatos carceris supplicio deformavit.
Dein,
Pseudo-episcoporum cæcum ministerium,
Quô, nefas dictu,
Ecclesia Gallicana ab uberibus matris avulsa,
Pontificis autoritas attemptata,
Qui solus
Quotannis Hæreticos *diris devovet,*
Solus restituit.
Tùm,
Ipsos hos nefandos Præsules,
Qui Navarrum à censuris solverunt,
Censuris inligandos.

Deniq;
Horum conventus esse conjurationes,
Orationes, dejerationes,
Benedictiones, maledictiones,
Absolutiones, dissolutiones,
Imò censurarum geminationes.
Ex his hi duo præcipua rabie efferati,
Ioannes Buclierus S. Benedicti curio malè curatus,
Et
Ioannes Guarinus Franciscanus Allobrox impudens.
Ille
In Heinricum *III. contumeliosus, in IV. injuriosus,*
De Benearni Principis simulata fide, irrita absolutione,
IX. prolixas ex ambone suo declamavit con.iones.
Hîc,
Iisdem de rebus in eundem debachatus,
Perpulit astantes,
Preces diras sublatis ad cœlum manibus fundere,
Ne precibus Navarri Pontifex aures,
Ne beneficium absolutionis illius animæ,
Impartiret.
Plebe nihilominus Regi favente,
Ejus confessionem ultra mortale gaudium accipiente,
Ad ejus Nomen gestibus exsultante,
Heinricum IV. in ore, in pectore, in oculis gestante.

LII.

52. Artes Hispan. contra Navar.

Publicatis Lutetiæ Kal. Vltilis induttis trimestribus,
Nunciata Romæ XV. Kal. VIIbris reconciliatione Regis,
Hispani,
Quorum tot annorum consilia nunc irrita,
Mærere,
Intentare nunc metum Pontifici,

Nunc

Nunc ad Navarri preces obstinare,
Præcipuè
Consalvus Pontius Legionensis Papæ cubicularius,
Ausus scripto negare publico,
Arnoldus Ossatus affirmare contrario,
Pontificem posse relapso, at pœnitenti, gratiam facere,
Viam ad Regnum dispensare.
Alij;
Navarrum immisso percussore exstinguendum,
Tanquam sanctum ac plurimi meriti opus suadere.
Alij,
Tanquam scelus Deo hominibusq; abominandum dissuadere.
P*etrus Barrerius navicularius,*
A Varada Iesuitici sodalitij Rectore animatus, auctoratus,
Sacro ad facinus viatico pastus
Facinus tentare, nolente Deo, non perpetrare,
Conatum supplicij diritate expiare,
Invidiâ facinoris in Iesuitas renovatâ,
Primos belli hujus & sceleris incentores.
LIII.
Nivernius Navarri legatus Romam missus, 53. Hispani intercedunt absolutioni Navarri.
Tanquam privatus,
Ita jubente Papa,
Ad oscula pedum statim, biduo post ad colloquium admissus,
Expedivit,
Oratoribus Hi*spanorum, federatorum, coràm,*
Hi*spanorum machinationes, Gallorum industriam ac vigilantiam,*
Electionis incommoda, commoda reconciliationis,
Regis sui validas, invalidas partium vires.
Expetivit,
Sicut erat jussus,
Regi suo,

Papæ ſupplici, ſanctæ ſedi obnoxio,
Papale benedictum;
Præſulibus, legationis comitibus, reconciliationis miniſtris,
Papalem audientiam,
Sibi,
Præſcripti à Pontifice commorandi in urbe decendii,
Prolatationem.
Obtinuit neutrum.
Præſulibus etiam ad S. S. inquiſitionis præſidem requiſitis;
Summa Nivernii indignatione.
Facta iterum colloquii copia,
Provolutus genibus Nivernius,
Manibus junctim protenſis,
Obteſtatus
Per Chriſti nomen, effuſum in cruce ſanguinem,
Per Clementis nomen & omen
Sub exemplo
Boni paſtoris centeſimam ovem indagantis,
Obvii patris familiâs prodigum gnatum miſerantis,
Beneficium abſolutionis,
Summum ſuum,
Regi ſupplici, pœnitenti, ac per ſe id petenti,
Porrecto petitionis inſtrumento,
Impertiret,
Præſules admitteret.
Conſtanter utrumq; negatum;
Affirmatum;
Sinceram Navarri profeſſionem,
Niſi cœlitùs in aurem ab Angelo teſtatam,
A ſe non credi,
Præſules illegitimos reconciliationis conciliatores,
Ante aditos inquiſitionis magiſtros,

A ſe

A se non admitti.
Hispanis id omne impedientibus,
Ex Hispanicorum, Placentini & Montorii, consilio.
Tertio Nivernius colloquio,
Rem omnem à radicibus & stirpibus imis exorsus est, 1594.
Petito ad dicta responso scriptis consignato,
Veluti negati beneficij testimonio,
Ampliori regiæ pœnitentiæ documento.
Idem renuenti subjecit Nivernius;
Misericordiæ, severitate melioris, opus est,
Ignarum docere, errantem in viam reducere;
Peccatum inexpiabile est,
Inexorabilem esse pœnitenti,
Petenti viam ad salutem negare salutem.
Necquidquam & ista.
Toleto, Papæ internuncio, ad hæc renidenti,
Nivernius,
Ludibrio, quàm legatione detentus,
Excanduit,
Rideamus nunc, inquiens, propè aberit, ut fleamus
Flentium amne ad vos usque redundaturo.
Mox
Vltimo Papæ aditu,
Ibique sibi suisque commeatu impetrato,
Et ter jam petitis frustrà repetitis,
Vrbe discessit.
Præsulibus,
Ad causam in inquisitionis foro dicendam,
Citatis,
Suo securis latere secum eductis.
Publicatis Scriptis,
Acta legationis Nivernius, reconciliationis Præsules,

 Vehe-

Vehementi ambo expostulatione,
Illatas divulgarunt injurias,
Belli causas.

LIV.

54. Factiosorum legati Romam missi;

Regiis nondum Galliam regressis, Galliâ egressi factiosorum legati,
Romam Guisii regis, Medvanii regnatoris Mantuam Carpetanorum.
Necessitate induciarum,
Vt mandatum,
Pontifici ab illis, ab istis Philippo,
Repræsentatâ excusatâ,
Vtriusq; dissimulatione, Philippicorum auxiliorum comperendinatione,
Perspecta, celeriter domum nunciata,
Sua Guisio spes & Medvanio evanuit.
Contrà
Cum Navarro ferè coaluit Gallia,
Eodem,
Concilio Niortij habito,
Anteà edicta pro Protestantibus firmante,
Petitam Medvanio indutiarum prolatationem annuente,
Injectis quidem conditionibus,
Ducendi à se conscriptos in regnum Helvetios,
Suo exigendi nomine capitale in regno tributum,
Eodem tamen alendi factiosorum præsidia;
Non avertendi volentes sibi submitti civitates;
At
Iisdem à Philippicis rejectis,
Auxiliis ex Belgio circumspectis,
Bellum iterum ab Hispanicis reparari,
A Navarro dissipari cœptum,
Publicato Edicto,
Partes deserturis, suas assertûris,
Larga pollicito;

Hein-

Heinricidii reis, vitam sibi interminatis & convictis,
Omni exemptis gratia,
Hîc,
Primam suo cum alario equite secessionem fecit Vitrius,
Meldorum praefectus:
Ipsa post Meldorum Civitas,
A Rege
Praesidiô, capitali tributo levata,
Sola C. A. R. Religione munita;
Sacro ordini
Sacerdotia, & officia rata habita,
Praestatio decimarum in praeteritum ad VIIIbr. remissa,
Omnibus
Praeteritorum gratia facta.
Meldenses secuti Lugdunenses,
Fasciis velati albis libertatem vociferantes Francicam,
Tota mox in urbe
Mensae viatim instructae vina effusa, incensi ignes,
Laetitiae publicae signa.
Insignia Hispaniae & Sabaudiae exusta,
Regis locis in publicis erecta,
Effigies factionis unitae sub strigis specie cremata,
Admissi in urbem
Dux regius Alfonsus Ornanus, Carol. Colinius Andelotus,
Alij.
Firmatae à Rege veteres urbis immunitates.
Autore Cassio Comite,
Multùm indignante Medvanio,
Aquae Sextiae
Suasore Castraeo,
Aurelia, & Avaricum,
Transigentibus aliis,

Aliæ civitates Regi deditæ.
Omnes iisdem lætitiæ signis, iisdem conditionibus.
Omnes Hispanorum odio,
Moribus, animis, studiis, habitu vultûs & cultûs,
A Gallis alienissimorum,
Regnum, regionem, quàm religionem,
Hoc in bello quæritantium,
Libertati Gallicæ inhiantium.

55. 1594. Inauguratio Heinrici.

LV.

Tandem Rex,
Quæsita, nulla habita loci, olei, Archiepiscopi Remensis, ratione,
Autrici Carnutum,
A Nicolao Thuano urbis Episcopo,
Circumfusâ Episcoporum, Ducum, Comitum, Nobilium multitudine,
Concentu magno,
Oleo cœlesti à Thuronum majori monasterio allato,
Solenniter inauguratus, & sacratus est;
Præstito jurejurando solenni,
Insigne regium capiti ejus impositum.
In vulgus missa missilia, parata regiis convivia,
Nummi cusi, regis effigie, & hâc inscripti tesserâ,
INVIA VIRTVTI NVLLA EST VIA.

56. Lutetia Hispanorum artibus turbata, Regi reddita.

LVI.

Galliæ caput Lutetia,
XVI-manorum furore, Buceri seditiosorum antesignani conciliabulo,
Hispanorum astu & fastu, minis & armis,
Guarini Franciscani petulantiâ oris,
Intempestivâ ad exercitum Medvanij abitione,
Mutuis Brissaci urbis præfecti, & Amovij Senatoris offensis,
Turbida, tumida, tumultuaria,
Quantâlibet SCTI autoritate composita,
Pòst,

Secretæ

Secreta Brissaci cùm Rege conventione,
Regiis,
Nocte pluviali ac nubilâ,
Agmine partito,
Portis ubiq; apertis propinquantibus,
Vrbem incedentibus,
Regi,
Sine motu, sine metu, sine sanguine,
Tradita,
Iisdem clementiæ conditionibus, iisdem lætitiæ signis:
Hispanis, Neapolitanis, *dilapsis,*
Belgis ad sua reversis,
Feriæ Duce Borgetum,
Placentino minus placido Montargitium,
Sanlucij & Salignaci comitatu,
Deductis,
Pellevæo ad hæc obmutescente, muto mox mortuo,
Gratia facta factiosis, sed implorantibus.
Accusatis ab Academia Parisicensi Iesuitis,
(Tanquam)
Dubiis sectatoribus, secularibus an regularibus,
Omnium arcanorum speculatoribus,
Hominibus,
Ad excogitandum acutissimis,
Ad audendum impudentissimis,
Ad efficiendum acerrimis,
In scelere vigilantibus, in perditis rebus diligentibus,
Pontifici, Hispano addictissimis alumnis,
Gallicæ dignitatis infestissimis hostibus
Hujus belli & regi intentandæ cædis autoribus,
Regno pellendis;
Malo regis retentis,

Ex vulnerato posteà ore Regis convictis.
Medvanio verò,
Ab Anna parente benè consulto, malè sibi consulente,
Laudunô à Rege obsesso, capto,
Bruxellas aufugiente,
Hispanis suspecto, utrinq; fluctuante,
Nihil agente,
Contrà,
Guysio nominato scil. rege Regi reconciliato,
Provinciæ contra ll. regni præfecto;
Carolo Cardinali Borbonio vitâ tum concedente,
Balagnio & Cameracensibus in Regis fidem addictis;
Receptis ad receptæ Lutetiæ famam civitatibus reliquis,
Belli interni ferè finis, & initium externi fuit.

57. Variæ belli causæ.

LVII.

Hujus belli,
Quod duos inter potentissimos Reges,
In primâ quasi quiete regni,
Exarsit,
Autores ipsi Reges;
Hispanus continuus inter Gallos dissidiorum seminator,
Heinricus acerrimus istius injuriæ ultor.
Stimulus,
Casus Capellæ in limite Belgico vi expugnatæ,
A Mansfeldio Hispanico, quàm Germano.
Suasor
Heinricus Turrius Bullionius,
Testatus,
Cum Gallis in Gallia quamdiu belligerabitur,
Philippum sui non fore dissimilem,
Nec pacem in regno, non pulsis Hispanis,
Nec belli socios Belgii ordines, bello non indicto Philippo.

Hujus

Hujus commonefacti prius,
Qui primis belli ictibus expositi,
Atrebatum & Hannoniæ ordines,
His internunciis Ernesto Belgii præsidi,
Per hunc idem Philippo nunciatum.
Bimestri post,
Publico indictum feciali & cœptum est. 1595. 17. Jan.
Ordinibus Belgii belli sociis.
Hyemis asperrimo,
Bullionius in agro Lucemburgico infeliciter bellat,
Rex Lutetiam abit.
Lutetiæ,
A Castello mercatoris infelici filio,
Ex officina Iesuitarum prodito percussore,
Ictus in maxilla inferiori,
Deo avertente, non percussus fuit.
Percussore IV. equis membratim discerpto,
Iesuitis,
Tanquam juventutis corruptoribus,
Pacis publicæ obturbatoribus,
Regis regniq; perduellibus,
Intra triduum Lutetiâ, XV. dies regno,
Excedere jussis,
Schola eorum omnibus Gallis, etiam extra regnum interdicta.
Damnata eorundem detestabili doctrina,
Licere Reges Pontifici non approbatos occidere.
Chartas inter Guignardi ex illo sodalitio Sacerdotis,
Laqueo posteà strangulati,
Repertis his in Reges famosis dicteriis,
An
Heinricum III. simulatum monachum,
Neronem ac Sardanapalum Franciæ,

Vulpem

Vulpem Benearni, Leonem Lusitaniæ, Lupam Angliæ,
Griphem Sueciæ Regem, aut denique porcum Saxoniæ
Ducem,
Vocandum.
Addita ex extraordinaria politica hac regicidali medicina,
Sanguinem venâ basilicâ mittendum.

58. Medvanius in gratiam receptus.

LVIII.

Rejectis belli incendiariis togatis,
Sagatus supererat, & tum erat in Burgundia, Medvanius,
Factionis Henoticæ caput,
Iam nutans,
Qui,
Rege post Divionis, petito,
Planè à castris Hispanorum discessit,
Sub Regis fide Cabillinum concessit.
Anno post Regi purè reconciliatus,
Ære alieno liberatus, regio donatus,
Pristinis dignitatibus restitutus,
Eidem, & Lotharingicis, suisq;, qui vellent, gentilibus aliis,
Vt aliis oblivione præteritorum gratia facta.

59. 1595. Pontifex pronior in Regem, durior Cardinalium cœtus.

LIX.

Sed & reliquus sacer belli concitor Pontifex
Rege indies prosperante, regni totius potente,
Suæ metuens autoritati,
Rege sine eâ confirmato,
In regno parùm valituræ,
Mutatus in pœnitentiam, & cum Rege in gratiam.
Procurantibus Perronio & Ossato,
Vocati in ædes Quirinales Cardinales,
Ipse inde pedes, nudus, flens, ad S. Mariæ ivit,
Rediuit capite obstipo, figens lumine terram,
Benè-Nemine-dicto.

Pòst
Papali & Hispanæ addicti factioni,
Rogati sententias,
Reddiderunt conditiones,
Rex

1. Revocet Pacificatorum cIↃ IↃ LXXVII. edictum.
2. Nullis honoret honoribus hæreticos.
3. Solam ferat in regno religionem C. A. R.
4. Ne cogat Catholicos ad servanda hæreticorum in gratiam edicta.
5. Factionis residuo ignoscat.
6. Æquis cum Hispano pactis pangat indutias,
7. Restituat Iesuitas, bona ecclesiis ademta, aut det compensationem,
8. Inducat insertam SCTO contra Castellum clausulam, Regem, à Pontifice non absolutum, esse in Ecclesia.
9. Ne turbet à Medvanio collatas quibuscunque beneficiorum possessiones,
10 Exsequatur Placentinianas, Cajetanianas dispensationes,
11. Monachi in posterum commendent beneficiorum candidatos;
12. Ordines regni caveant de Rege in religione Cath. mansuro,

Promissa exsoluturo.
Rex fortè relapsurus,

13. Simul se elapsum jam dicat omnia regni jura, Subditorum obsequia.
14. Pœnitentiæ loco bellum Turco inferat.
15. Absolvendus in Gallia à Legato, non Romæ à Pontifice,
16. Ejuret denuò coram illo errores, consecrationem, insignia denuò capiat,
17. Impetret ab eodem gratiam habendo regno habilem.

18. Mittat oratorem Romam obediētiæ more ſolito præſtandæ,
19. Et unà ex regni ordinibus idoneos pro Regis in religione conſtantia fidejuſſores.
20. Coronam per procuratores ad Pontificis pedes deponat,
Hoc eſt,
Regnum Franciæ inter ejus manus conſignet,
Quaſi privatus, aut falſus ejus uſurpator,
Poſt ſummiſſam hanc capiti procuratorum reponendam.

60. Leges iſtæ rejectæ: Rex tandem admiſſus.

LX.

Ab hoc
Regii procuratores toto animo abhorruerunt,
In hoc
Cardines Eccleſiæ toto cælo errarunt.
Quoniam,
Franciæ Reges in regni rebus nullum agnoſcunt ſuperiorem;
Nec ut ſe ulli ut ſuperiori ſubmittant, patitur Franciæ Nobilitas.
Gratiâ ſolius DEI, nullius alterius, regno habiles.

61. Fidei forma.

LXI.

Porrò,
Profeſſio fidei ad formam Epiſcoporum, præſulum, exacta.
Non facta:
Præſtita ad formam Chriſtianorum deceſſorum:
Expunctâ regem adigendi clauſulâ,
Vt religionem curaret Catholicam,
Ab omnibus ſuo regno ſubjectis,
Servandam, docendam, prædicandam.

62. Dictæ ll. temperatæ.

LXII.

Tandem,
Dictæ conditiones hunc ad modum temperatæ, ratæ.
Fruſtrà intercedente M. An. Columna Cardinale.

1. Procuratores ſolitum ac vetus dicant Sacramentum,
Parendi placitis S. Sedis & Eccleſiæ.

Coram

Coram Pontifice,

2. Calvinismum,& sectarum cetera,ejerent,edant fidei profes-
3. Rex reddat Catholicam Bearniæ religionem, (sionem.
Episcopis à se nominandis antiqua bona,
Interim duobus alimenta de suo.
4. Intra annum ab hæreticis auferat, & inferat Catholicis
Condæum,
In religione catholicâ instituendum.
5. Servet pacta conventa in sacerdotiis aliisque sacrandis.
6. Curet publicandum,exsequendum Concilium Tridentinũ,
Omissis tamen,citra turbamenta regni non exequendis.
7. Ne tribuat sectariis, sectarumve suspectis,
Episcopatus, monasteria, Sacerdotia,
8. Habeat Ecclesiasticos loco ac patrocinio præcipuo,
Expertes injuriarum militarium, contrà rerum ablatarum
reddat compotes,
Protinus, sine causæ cognitione.
9. Restituat arces, bona ditionis sacræ,
Profani titulo beneficii cuicunque concessa,
Catholico, Hæreticovè.
10. Præferat dicto, facto, honoribus,prærogativis,
Catholicos, & C. A. R. Religionem in regno unicam.
11. Audiat cottidiè sacrum, festis solennibus missam,
Servet jejunia;
Recitet cottidiè coronam, ♄ Rosarium B. virginis,
Suæ in cælo patronæ à se adoptandæ.
Singulis verò ☿ diebus Litanias. (ni.
12. Confiteatur quater quotannis peccata,edatq; sanctũ Domi-
13. Extruat monasterium mendicantium utriusque sexus,
Singulis in regni provinciis, & Benearni principatu.
14. Ejerationem, fidei professionem, aliaque à procuratoribus
promissa,

Coram Pontificis misso in Franciam legato,
Habeat rata, ratorum instrumentum habitorum,
Transmittat Pontifici Romam.

15. Nunciet Catholicis Principibus suum ad Ecclesiam reditum,
Suum in eadem manendi constantem animum,
Sua inde & gratantium gaudia.

16. Constituat in toto regno solennes supplicationes,
Ob tanti beneficii magnitudinem.

85. 25. Kal. 8br. 1595. Regis absolutio Romæ peracta.

LXIII.

His decreta legibus absolutio,
Duobus suffragantium Cardinalium trientibus,
Addito Pontificis suffragio.
Tunc,
Pontifice,
In excelso D. Petri solio,
Cardinalibus infrà sedentibus,
Decretum Pontificis, libellus Regis supplex, Conditiones,
Lecta, recitata.
Errores à procuratoribus ex præscripto ejurati;
Simul, tactis S.S. Evangeliis, juratum,
Regem
In religione C. A. R. permansurum, Conditiones servaturum.
Pòst,
Propius Pontificis solio genibus advolutos procuratores,
Pontifex,
Ad singulos Psalmi L. recitatos versiculos,
Virgulâ, non fuste, *leviter tetigit,*
Quasi ut olim Romanor. servi vindictâ manumissi,
Sic nexi peccatis per absolutionem asserti
In Christianam libertatem.
Tandem,

Quasi

Quasi quidam judex,
Sententia altiùs prolata,
Autoritate
D. O. M. B. B. AP. P. P. ac suâ ipsius,
Heinricum IV. Galliæ Regem,
Dirarum sacrarum vinculo,
Quo veluti hæreticus erat ligatus,
Absolvit.
Cuncta Religionis acta, antea in Francia Regi reconciliato impartita,
Probavit, approbavit, confirmavit,
Quasi præsens egisset, Regem absolvisset.
Hæc acta
Magno concentu, solennibus lætitiæ signis.
Cardinalibus Arragonio, & M. A. Columna, absentibus.
Præcipuo verò assertore Toleto Hispano,
Vnico ex infesta gente Regis amico,
Fatales inter felicitates Regis numerato.

LXIV. 64. 1596. Hispani inhiant Massiliæ.

Restitère,
Hoc Iove placato,
Placandus Mars Hispanicus,
Pacandæ aut mactandæ,
Vtrumlibet,
Henoticæ factionis reliquiæ,
Belli interni fomites, externi comites,
Iam pro regione, non religione,
Rege religioni reddito,
Gliscentis.
Quorum primus,
Carolus Casalius Massiliæ consutus scelere consul,
Cædibus civium efferatus, veritus vindictam,
Proditor patriæ factus,

 Incli-

Inclinatus ad Hostem,
(Massilia ad servitutem;)
Perfidus ille,
Rastro regiæ portæ demisso,
Intra portæ repagula occlusus,
Gladio Petri Corsi Libertati occubuit.
Cujus ut olim majores meruerunt,
Ob assertum in libertatem Calvium,
In natali insula Corsica,
Hoc præclarum, ac cunctis optabile nomen,
LIBERTATI,
Ita hic Petrus,
Monitis Bauseti I. C. exulis excitatus;
Guisii è proximo virtute firmatus,
Novo hoc è vetere memoriâ facinore
Verè libertatus
Libertati Massiliam, Massiliæ cives,
Civitatem Regi,
Restituit.

LXV.

65. 1596. Inter eosdem.

Sævior belli turbo Hispanus,
Nondum Gallorum sanguine satiatus,
In Galliam ingruit Belgicam.
Hinc,
Alberti Austrii Cardinalis ductu,
Anneburgi fortitudine,
Belinii ignaviâ,
Caletum,
Obsessum, defensum, deditum.
Illinc
Socordiâ Osorii Fara reddita Gallis;
Isthinc,

Cujus

Cujus amissi Rex angore ambitus alto,
Ambianum,
Fernandi Teilli astu interceptum, 1597.
Mox receptum
Regis celeritate, Bironii expeditâ operâ,
Ostendit,
Quantum sit momenti, in duce ad victoriam,
Quantum in victoriâ fortunæ ad reliqua:
Reliquiis factiosarum urbium, & tota Armorica,
Duce simul Mercurio,
Tùm in Regem cedentibus:
Accedentibus in belli societatem,
Elisabethâ Anglâ
Nimiùm orata tantùm non adorata, tandem exorata,
Belgiiq; federati ordinibus;
Communem contra hostem,
Omnibus è proximo formidolosum:
Aliis Germaniæ Principibus ab Ancello requisitis,
Ipsum ad fedus incitamentum,
In excusationem vertentibus,
Sumtuum parcis,
Amicis tantùm subsidiariis quàm federatis,
Reverentiâ S. Imperii federis invidiam deprecantibus.

LXVI. 66. 1596. Pax Verviniana inter eosdem.

Hos iter medios belli æstus, magnosq; labores,
Affulget Galliæ Medicus,
Medices,
Nomine Alexander, *patria* Florentinus, *dignitate* Cardinalis,
Affectu Gallus, *officio* legatus Pontificis.
Lutetiam missus,
Coràm exigendis Romæ promissis conditionibus,
Componendis simul Regum discordiis:

Exceptus

Cujus

Exceptus
Omni honorum genere, omnibus à regni ordinibus,
Tanquam qui Dei pacem, non ut priores, belli facem,
Regno ſit illaturus.
1598. *Pacis conventui indictus*
Locus vervini in Veromanduis, dies Ianuarius menſis.
Convenerunt loco & die, diu de ſedendi ratione non convenerunt,
Vtriusq; regni legati;
Prudentia tandem Medicis compoſiti,
Hunc in modum:
Se Pontificis legato ſub cœli aulæo medio in conclavi,
Ejuſdem oratore Gonzaga longè infra ſe ſuam ad dextram,
Proximè hunc Hiſpanis, Richardoto, Taxi, Verricheno,
Ad lævam è Gonzagæ regione Gallis, Belleureo, Sillerio,
Vno gradu ante Richardotum prioribus,
Sedentibus;
Dextræ prærogativa ex civilitate Philippicis datâ hoſpitibus,
Penſatâ
Prioris ad lævam gradus dignitate,
Gallis aſſignatâ
Iam colloquio in quadrimeſtre extracto,
Miſſus à Rege Meſſius,
Qui negotij rationes Eliſabethæ explicaret,
Belli ſociæ, nunc cavillatæ,
Quaſi minus conſtantem, Gallorum in fœdere fidem.
Miſſi itidem à Regina iis inſtructi mandatis,
Quibus ſibi, Belgij ordinibus, caveri ſatisfieri cupiebat;
Exſolvendis à Rege belli impendiis.
Etiam,
Hiſpanorum patrocinio, ductu & aſtu,
Lullini Marchio, Sabaudi Legatus,
Interjectis aliis atq; aliis ludificationibus,

De

De non restituendo Regi Saluciarum principatu,
Pacis negotio negotium facessebat.
At,
Facessere hinc illas,
Ad pacem legato visum, beneq; provisum.
Sic sanè,
Salvis utriusq; Partis juribus,
Clementis VIII. arbitrio intra annum componendis,
Inter utriusq; regni Reges, veluti fratres,
Pax
Perpetua, firma, tuta, secura, bona,
Ad auferenda, non differenda belli mala,
Sancita est.
Eâdem
Comprehensus Sabandus,
Firmata pactionis Cameracensis capita,
Reddita hoc bello utrinq; erepta,
Distincti utriusq; regis regionum limites.
Sic tandem,
Philippus II. Chirager, podager,
Manibus, pectore, pedibus,
Malignè ulcerosus, pediculosus, verminosus,
Dysenteria, hydropisi, tenesmo, paroxismo,
Infestatus,
Filio Philippo III. arcana monita, adamantem filiæ,
Claræ Eugeniæ Isabellæ, oculorum suorum speculo ac lumini,
Sibi pœnitentiam Hispanicam,
Impartitus,
Simul bellum & vitam finiit, ut iniit,
Pace filio Vervini ana relicta, Kal. 7br:
Ætate minori, armorum, negotiorum curis impari, XL. An regni
Contra Regem, LXXII. ætat:

 Pruden-

Prudentissimum, fortissimum, invictissimum.

LXVII.

67. Artes & molitiones hostiles Philippi III. Durante pace.

Manente aliquamdiu in speciem concordia,
Querelæ, suspiciones, æmulationes simul utrinq; manebant;
Causæ non Martis aperti, sed artis opertæ,
Pacis in ipso durantis federe fædæ, veteratoriæ,
Hispanis solitæ,
Toties porta Iani clausa, è recluso toties technarum scrinio,
Promentibus
Clandestinos actus, nictus, ictus,
Apertas nunc calumnias, cavillationes, injurias,
Operta iterum offensarum, molitionum, conjurationum,
Intra, extra, contra, Galliæ regnum,
In Regem, regia viscera, regios proceres,
Ministros, summos, imos, paludatos, togatos,
Quoscunq;.
1. *Ac primò*
Bironus,
Præcipuum restaurati regni instrumentum,
1602. *Bruxellis,*
Ipsa inter Pacis juramenta,
Primus in Dominum corruptus.
Mox,
Sabando autore,
Immensis Hispanorum promissis lactatus, an ludificatus,
Lafinio conjurationis parario ac proditore,
Proditus ac carnificatus.
Deinde
2. *Restitutio Saluciani principatus impedita,*
Injecto Pontifici arbitro religionis metu,
Interjecto causæ Imperatore Rudolfo,
Cum sacco veterum imperialis feudi jurium.

Ejusdem

Ejusdem rei hactenus litigiosæ, definiendæ tandem,
Interea ad Pontificem sequestratio,
Heinrico probata, improbata Philippo;
Ipsa simul Pontificis autoritas suspecta, alioquin toties spectata,
A legato Sabandi Hispanico etiam irritata,
Arbitrari planè supersedit.
Tunc Sabandus,
Suo in Galliam adventu rem cum Rege Salucianam confecturus, 3.
Hispanici consilio Bironi aversus,
Ne pacem, ne Burgum & arcem S. Catharinæ,
Ne Sebusianos Regi promittat, ne tradat,
Secus Hispanorum in Sequanos & Belgium itum intercludi:
Locum, ubi sit, periculum, in quo sit, reditum ad suos, cogitet.
Sabandum reversum,
Pacem inter & bellum nutantem,
Fontanus, Mediolani prorex, capitalis Galliæ pestis, 4.
Ad bellum, Hispanis gerundum opibus,
Concitavit, simul & publicavit,
Hoc bello,
Sub specie Saluciani marchionatus repetendi,
Peti à Rege Galliæ
Mediolanum, regnum Neapolitanum.
Rex,
Belli vulnera volenti Sabando indixit, & inflixit. 1600. 3. Id. vtil
Hispanicis deserto auxiliis & fortuna,
Affectanti aliena, amittenti propria,
Pacem ex placito Philippi,
Summa legati Pontificij cura,
Condixit,
Receptis, loco Saluciani Principatus, Sebusianis,
Hispano illàc permisso transitu. 4.
Idem Fontanus,

Turbare Regis cum Helvetiis negotia ausus,
Iis,
Mediolanensi prohibitis commeatu,
5. *Vi à fœdere Gallico ad Hispanicum trahendis.*
Prorex Neapolitanus,
Sunica Philippico oratore autore,
Brunello ejusdem scriba parario,
1605. *Secreta cum Merargio proditore consilia consuit,*
De tradenda suis in mari Mediterraneo copiis Massilia,
Eadem cum quodam portûs in Amorica præfecto,
De intercipienda in Oceano insula Tristana,
Eadem Perpiniani Præfectus cum Lugossis fratribus,
6. *De Narbona, & Biteris in Septimania,*
Alibi alius cum alio,
De Dividoro in Mediomatricibus,
7. *Prodendis.*
Eadem cum Birono & Bironianis inita,
De Galliæ regno,
Turbando, aliter ordinando,
Plures in & minores dividendo regulos,
De Galliæ rege,
Vel inter venandum, vel aliò intento,
Intercipiendo,
Sub custodia in Hispaniam mittendo;
Vel inter S. Catharinæ munimentum lustrandum,
Certo inde directo ictu,
Sternendo:
De alio mox Rege constituendo,
1605. *Ad instar Romanorum in Imperio Imperatoris,*
Regnoq; per Pares administrando.
Nunc
8. *Perduellem Bullionium*

Catho-

Catholicus Hæreticum adversus Regem Catholicum,
Fovit, sustinuit, juvit.
Nunc
Hostam Villa-regii secretiorum scribam 9.
Exuendam ad fidem, prodenda ad arcana,
Sonticus Sunica emercatus est.
Nunc 10.
Consanguineam conjurationis trigam, 1606.
Eutragium, Avernum Comitem, Heinricam Balsacam,
Patrem, Fratrem, Sororem,
Regis amicam, tantùm non speratam,
Adversus Regem concitavit,
Thoma Morgano parario ac proditore,
Taxis orator in Gallia Philippicus;
Regiæ
Taxator vitæ, fidei sugillator,
Scidæ inquisitor & cupitor,
Annixus
Filium Balsacæ ex Rege sublatum,
Cum Scida sublatum tollere in Hispania,
Futurum inde Delphino offensionis scopulum,
Eodem pòst animo,
Gallia profugus cum uxore Condæus, 11.
In tutelam receptus Hispanicam. 1609.
Petulanti libidine, 12.
Comes Rupi potius,
Regius in Hispania Legatus,
Violatus,
Francici mercatores crudeliter habiti,
Carcere, catenis, morte, multati. Objecta
Vicissim ab Hispanis sugillata, Heinrico IV.
Heinrici in sectarios occultus favor, odium in Catholicos;

 Adjuti

Adjuti milite, pecunia, machinis, perduelles Batavi,
Maurisci in Hispaniam, ad partes Comites Bergenses,
Sollicitati;
Receptus in Gallia Antonius Perezius,
Protecti Principes, Cliviæ successores.
Contrà à Gallis allegata,
Servatæ pacis & Gallicanæ signa amicitiæ,
Legati Hispani impendiis in regno, regi aliàs non solitis, habiti,
Obsides Hispani, data sub fide, locis nondum redditis, redditi.
Rex à Sabando bis in Italiam, Mediolanum seditione turbatum,
Ab Angla ad sociale bellum,
Accitus, nec excitatus,
Induttiis potius Hispanos inter & Batavos pactus;
Concessus Hispano militi,
Quiete publicâ suis etiam ante habitâ commodis,
Ex Italia in Flandriam, inde in Italiam,
Liber per Sebusianos itus, reditus.
Toties adpetitus, non ultus,
Perfidiam, injurias, insidias,
Regi, suis hinc inde illatas,
A Rege contra famam sui dissimulatas,
Toleratas,
1610. *Servandæ pacis amore,*
Ad vitam usq; suam in extremum deductam,
14. May. Cædes Heinrici IV. *Ipsos inter belli apparatus, festos lætosq; nuncupandæ reginæ ritus,*
Parricidali, Ravilliaci, dirâ conjuratione furiati, cultro expunctam.
Hispanorum lætitiâ, mœstitiâ Gallorum;
Galliâ in arto salutis & exitii confiniò relictâ!

LXVIII.

68. Motus animorum de morte Heinrici IV.

Animorum,
De subitâ & funestâ Heinrici Magni morte
Motus,

In

pag: 87.

LUDOUICUS XIII. REX GALLIÆ.
pag 87

In Europa varij, præcipui in Gallia, maligni in Hispania,
Quorum fons Fontanus statim scaturiit:
Objectandum ratus
Turbandæ Regnatricis, & novennis pueri Regis potentiæ,
Novæ condendæ,
Condæum Mediolani hospitem, exulem,
Turbulento, virulento oris sui flumine superfusum,
Nec tamen in Galliam effusum;
Galliæ recordatione quamvis læsum melius afficiente,
Principem Sagacem,
Hispanorum gratia, tecto hinc latere,
Mox in patriam reducem,
Triumphanti similem.
Philippus III.
Voluit videri, nec fuit, tutor pupilli,
Noluit esse ultor, & fuit illator injuriarum;
Madritiano præcipuè ministerio,
Alberti Archiducis
Olim
Erga Heinricum reverentioris, metuentioris,
Nunc inflatioris, erga ejus successorem,
Binas ausi literas,
Communi minorum, *non* majorum Dominorum *titulo,*
Hoc est,
A Monsieur, *non*, Monseigneur,
Ludovico XIII. Galliarum Regi,
Inscribere,
Inscriptus & ipse vicissim à Rege,
Vulgari Consanguinei, *non regi erga hanc familiam solito,*
Honore Fratris *vocabulo;*
Hoc est,
Mon Cousin, *non*, mon Frere.

Simul

Simul ejus ab adſpectu Regis arcitus legatus Berrivillius.

LXIX.

69. Auxilium ſucceſſoribus Cliviæ miſſum à Gallis, ab Hiſpanis culpatum.

Regina Galliæ Regnatrix
Inter initia ſui ſtatim regiminis,
Ne contemtu famæ, contemni Galliam pateretur,
Vnum principaliter præſtandum curavit,
Auxilium federatis ab Heinrico Hallæ Promiſſum Principibus,
Brandenburgico, Neoburgico,
Ab exceſſu Ioannis Guilelmi,
Iuliaci, Cliviæ Montium Ducis,
Litigioſis ditionum harum ſucceſſoribus, poſſeſſoribus,
Heinrici morte pavidis, irâ Imperatoris preſſis,
Sub imperialium jurium, donationum ſpecie,
In earum poſſeſſione turbatis.
Miſſis,
Ex Heinrici apparatu bellico,
Sub Duce Caſtræo,
Pio, forti, prudenti,
X. peditum, & I. equitum cIↃ.
Et,
Negato per Archiducis plana tranſitu,
Per aſpera montium, opaca ſaltuum,
Inviſa & inacceſſa in id tempus,
Tramiſſis,
Divodurum, Mediomatricorum oppidum, verſus,
Propè Iuliacum tandem deductis.
Hîc Hiſpani
Cæpta Reginæ in odium efferre,
Exercitum Gallicum rumoribus differre,
Tanquam ex hæreticis pro hæreticis contra coactum Catholicos,
Catholico-Helveticum militem à militia avertere,
Injecto Religionis metu.

1609. M. M.

Ipſe

Ipse quoq; Iuliaci præfectus,
Rochembergius, modo Gallicus, nunc, morte Heinrici, Austriacus,
Austriaca, non Gallica spectare auxilia,
Citra spem Castræi, fidem Rochenbergij, acta Kesselii:
Contrà, Castræus,
Quocunq; poterat modo,
Favori Catholicorum velificari,
Inde portas habere apertas conterminorum,
Trevirorum & Coloniensium cordium & urbium,
Interea Iuliaco incubare;
Obsessos premere,
Nuncium Pontificis orare,
Extrema expugnationis ostentare,
Velit, ab expugnantium injuria servet,
Vrbem, cives, sacros ordines, altaria, religionem,
Suasa Rochembergio deditione.
At nihil ille ausus,
Seu studio, seu metu Hispanico.
Tandem,
Solo Castræi ductu, urbs ad deditionem deducta, 1610.
Religione C. A. R. sacrorum ordinum dignitate, bonis, privilegiis,
Salvis,
Brandenburgico, Neoburgico,
Illo Calviniano, hoc Lutherano
Consentientibus,
LXX. 70. Regina arbitra ab Hispanis offensa.
Pòst
Æquata duos inter Principes ditionum possessio,
Et,
Mixtis utriusque juribus, mandatis,
Discordia quæsita auctaque.
Vnde alia alius circumspexit auxilia;

Batavica Brandenburgicus, Catholica Neoburgicus,
Posteà ipse Catholicus,
Albertus Archidux Belgij Princeps
Inter partes Pacem.
Interea
Batavi Iuliacum, Neoburgici Dusseldorpium,
Occupant;
Hispani Reginam suspectant,
Hoc in Batavorum ausu:
Iam anteà testificatorum,
Regina inscia non resumtum iri arma;
Reginam Refugeius Legatus Gallicus,
Factum excusant Batavi;
Iuliacum à se non retentandi animo captum,
Sed prævertendi partium discordiam,
Eo ab alterutrâ fortè insesso.
Hispani,
Mediis partium, Regina & Angliæ Rege,
Iuliacum redintegrandum,
Coercendos volunt non parentes;
Non abnuunt Batavi,
Priorem in statum restituto itidem Dûsseldorpio.
Anglus
Iuliacum ad neutrarum deponendum partium Principes,
Hassum, Anhaltinum, Aravoniensem,
Spinola
Vi vult reciperandum, obsidendum.
Batavi
Præcavent obsidium munimento, depositum prædicto,
Ne exercitus retineatur.
Spinola suam exsequuturus sententiam,
Ingruit in agrum Iuliacensium:

Redacto

Redacto in ordinem Aquisgrano,
Capta Orsoa; obsessa, dedita, Vesalia,
Restituenda, restituto à Batavis Iuliaco.
Hoc rerum successu turbatæ,
Gallia, Anglia, Germania:
Vtriusq; regni Legati, nec aversus Archidux,
Arma urgent dimittenda.
Omnium colloquio partium destinatum Sautenium.
Pacta in hoc ad priora relata;
Bonorum, non titulorum, dissuasa communio, discordiæ mater,
Eorundem suasa divisio, aut per vices possessio.
Iuliacum, dirutis munimentis, Batavi; Vesaliam, Archidux,
Vti possident, possideant,
Restituenda Principibus planè compositis.
Placuit Neoburgico divisio, per vices possessio Brandenburgico.
Quæ displicuit Archiduci, Hispanis.
Divisio tandem prævaluit,
Optione in eum, quem sors obferet, collata.
His præcipuè aliisq; conditionibus.
Neutri Principum libero,
Quemquam permittere locum
Alterius cujusdam
Possessioni, curæ, custodiæ, præsidio, sequestro,
Absq; alterius consensu.
Miles hinc inde metatus,
Hispanicus Vesaliæ impositus, Iuliaco Batavicus,
Dimittendus,
Alius non amplius illis in locis metandus.
His pactis,
Comite de Zollern Imperatoris nomine Hispani Guadelasto,
Multùm intercedentibus,
Omnia in eodem, quo erant, statu relinquenda,

 Con-

Concupiscentibus, sciscentibus,
Nec nisi summa Archiducis obtestatione,
Consentientibus quasi,
Exercitu verò nullatenus dimisso,
Multa cum Galliarum Regnatricis offensâ,
Præcipuæ Partium arbitræ;
1611. *Iam antea ab Hispaniciis multùm irritatæ,*
In Caussa dissidentium Aquisgranensium,
A regiis legatis,
Hotomanno, Veteri Villio, Selvio,
A Principum Iuliacensium, Aquisgrani protectorum,
Mandatariis,
Summo civium consensu,
Præcipuo Catholicorum in curia & ecclesia commodo,
Magno Protestantium in utrisq; incommodo,
Salvo cujusq; jure,
Imperatoris, Imperij, Principum vicinorum,
Compositâ, pactâ, conventâ;
A legatis Hispano-Flandricis, & Coloniensibus,
Turbatâ, rescissâ, irritâ redditâ,
Interjecto imperiali mandato,
Protestantibus IV. an. rerum in urbe summa permissa,
Quasi sectariæ, quàm Catholicæ religionis favori,
Re ipsâ
Propriæ ambitioni, dominationi, dissensionum fomiti,
Velificatis,
Simul,
Quicquid hoc *in regina & rege* autoritatis fuerat,
Hisce contradictionibus destruendum ratis.

71. Rex Galliæ ab Hispano Philipp. III.

LXXI.

Hæc hinc ad Rheni ripam offusa Gallis contemtio ex Hispanis.
Nunc illinc in Roncenvallibus, & Aldudæ montibus, Pyrenes tractibus,
Gallo

Gallo jam Hispani Genero generis præcipuum, offensus in causa Navar.
Et Navarræi sibi juris unicum reliquum,
Lacessita
A superioris Navarræ præfectis & subjectis,
Incolis præcipuè vallis Rocidæ,
(Caroli M. clade, Rolandi sui cæde famosæ,)
Sibi
Spatiosissimos in Aldudæ montibus pastus,
(Longâ anteâ, & cujus non extat contraria memoria,
A Baigorriis Gallo-Navarricis fundatos possessione,)
Deposcentibus, depascentibus;
Exustis Baigorriorum tuguriis, horreis, abactis armentis,
Monticolis crudeliter trucidatis.
Rex decennis,
Galliâ, Principibus jam commotis, nutante,
Ex Reginæ consilio,
Summa hæc summi sui in illa Navarræ parte juris turbamenta:
Primò, ægrè quidem, dissimulare,
Mox excusata audire,
Tandem, ut utrinq; conventum, adversum hæc providere.
Missis, 16n. 27. 8br.
Qui partium, quàm Regis nomine,
Ne hoc iterum dehonestaretur,
Possessionem, quàm proprietatem,
Ne ea in ambiguum intempestivè implicaretur,
Cernerent.
Inferioribus pariter interdicta Navarræis,
Navarræos contra superiores,
Omni vi ac injuria, etiam mutua.
Gallis jàm coràm, & diu expectantibus,
Hispani
Diem ex die prolatabant

 Eludendæ:

Eludendæ multis comperendinationibus liti:
Quam suo deindè arbitratu diffinierunt,
Rejecta Gallorum æquissima sententia,
Læso etiam Regis honore à Scriba Hispanico.
Qui,
Nescio quâ ex Politicorum scientia,
Contendebat,
Hi*spaniæ regem, regis Galliæ jam socerum ac patrem,*
Rege Galliæ, tanquam filio suo, esse superiorem;
Quia,
Pater major est filio.

LXXII.

72. 1612. Inter eosdem ex causa Montisferrati.

Pari contemtione ac contentione,
Ad Alpes & ad Padum,
Cum Gallis actum.
Mortuo Francisco III. Mantuæ Duce,
Relicta ex Margarita Sabaudica unica filia Maria,
Majori Sabaudus vi quàm jure Montisferratum invaserat;
1613. 22. April. *Vnde bellum,*
Quod inter eundem & Mantuanum Ferdinandum exortum,
Vtrumq; simul Regem pro Mantuano conciverat,
Acrius Hi*spanum, segniùs Gallum.*
Mox expunctum,
Hi*spanica æmulatione,*
Mendozæ inprimis Mediolani Proregis.
H*ic,*
Quasi solus ad cohibendum Sabaudum, tuendum Mantuanum potens,
Auxilii non indigus Gallici, æmuli impatiens,
Ægrè tolerare
Niverny, alia quanquam ex causa, ingressum in Italiam,
Ægriùs,
Casale ab eodem, ejusq; satellitibus insessum,

Ægerrimè

Ægerrimè
Vndiq; in Italia conglobari militem Gallicum,
Specie defendendæ provinciæ,
Alpium claustra insidentem;
Neutiquam tolerare
Gallicas in Lombardia copias;
Potius retentare
Gallicas undiq; oris in Italicis naves,
Prætexto,
Nivernium adversus Hispanum cogere exercitum;
Minari internicionem
Brugi cohorti Montisferratum usq; progressæ.
Tandem,
Italiæ invisis Gallis citius purgandæ
Dictatoria regiis sui autoritate
Iniquam inter partes pacem cauponari
Loca Montisferrati restituta in fide Imperatoris, regisq; sui, deponere,
Principem Mariam, usurpandi Montisferrati materiam
Tutelæ Regis sui deposcere,
Galliæ Rege & Regnatrice, Mantuæ tutrice, Nivernio,
Inscius, inconsultis, multùm offensis.
Ipse porrò Hispanus
Sabaudo dicere legem armorum sine conditione ponendorum,
Repetere Comitatum Astensem, Mediolani appendicem,
Subaudo multùm quiritante,
Hispanum publico diplomate iniquitatis incusante.

LXXIII.

Hîc, 73. Hispanus improbat pactum Astense, &c.
Interventu Julij Savelli, Marchionis Rambulleti,
Pontificis & Galliæ Legatorum,
Pactum Astense, Sabaudum inter & Mediolani regulum initum;
Cujus ille vi,

Quod

Quod in tali re difficillimum erat,
Copias Hispanicas è Pedemontio deduxit:
Hispano actis legatorum obstrepente,
Mediolani præfectum acerrimè increpante;
Quasi nimis obsecutum Sanctitati Pontificis,
Voluntati Galliæ Regis,
Copiis suis in Pedemontium reduci jussis,
Castigando Sabaudo.
Sibi obstinatum,
Nullam subeundi pactionem,
Nisi prius, ut par est,
Sabaudo redierit votum imperata faciendi.
Hîc iterum legati,
Qui ad omnia, quæ agenda erant, quieta cùm industria aderant,
Has partibus reddiderunt conditiones.
Sabaudus intra mensem arma ponat;
Controversiam judicio tradat imperatorio;
Hispanus pactis stet, Sabaudum nullo pacto lædat,
Secus à Galliæ Rege defensum iri.
Idem minitantibus Venetorum & Angliæ legatis..
Hoc Hispanus nodo substrictus,
Cognito præterea,
Sabaudi vires undiq; augeri, suas ad Astam imminui,
Annuit pactis.
Marchione Inoiosæ, Mediolani præfecto,
Suum interim militem non exauctorante,
Indics auctitante,
Limites Sabaudicos infensante:
Sabaudo contrà ad pactorum obsequia promto:
Hîc Pontificis & Galliæ legati,
Cardinalis Ludovisius, & Bethunius,
Mediolanensem monuêre

Pactorum

Pactorum, dimttendi inprimis exercitûs,
Restituendorum occupatorum;
Sabaudi ipsius iisdem faciendis paratissimi.
At suâ huic præfectura,
Vt moris est Hispanici,
Ipsa inter negotia abrogata,
Suffectus in ejus locum novus in Italia legatus,
Dom. Petrus Toletanus,
Pacta omnia renuit.

LXXIV.

Mantuæ interim Carpetanorum consultatum fuit, 74. Demum consulitur, an paciscendum cum Sabaudo.
An expediat pacem cum Sabaudo pacisci,
Sub fide Sanctitatis suæ,
Sabaudum, ubi metus Hispanicus abscesserit, quietum,
Filium quoq; suum secundo genitum, promissorum obsidem,
In Hispaniam missurum,
Firmissimè asseverantis.
Nec expedire visum.
Nulla in Sabaudo solida hactenus fide visa,
Nimium Gallico, nimium Lesdigverij amico,
Mediolani, dictionum undiq; Hispanicarum januæ,
Nimium contermino.
Vtendum potius occasione,
Gallia à femina regnata,
Dissidiis internis turbata,
Minore Regis ætate,
Nondum suarum, nondum Hispanicarum intelligentis virium.
Sabaudum,
Consulendæ Mediolani securitati,
Aut bello, aut præsidiis onerandum, coarctandum.

LXXV.

Rex Galliæ, 75. Gallus instat, Hispanus obstat, tandem coact9 annuit pactis.

 Cognito

Cognito,
Nec Hispanum flectere ad pacem,
Nec Mediolanensem ad implendam pactorum fidem,
Nec pacem publicam, nisi positis armis, fore securam,
1616. Novo Bethunii ministerio.
24. Jul. Toletanum admonere extremùm voluit,
Vt exercitum dimittat;
Iam Sabaudo, in quantum debuit, pactis obsecuto.
Hic demum,
Ex secreto Madriti consilio,
Pactum Astense nullo sui Regis consensu acceptum,
Pleraq; illius nullo suo jussu à Mediolanensi concessa,
Pleraq; jam à Sabaudo violata,
Quo regem ipso suum omni fide exsolutum,
Pronunciat,
Sabaudum securum esse jubet,
Sola regis sui libera sponte, nullo pactorum vinculo:
Exercitum verò à rege suo retineri,
Servandæ regis sui & Austriỹ dignitati,
Contra Venetorum & Sabaudi ausa.
Adeò Hispanus non destitit,
(Qui Polypi instar, quidquid tetigit, tenet,)
Pedemontio inhiare & inhærere,
Occupare Vercellas, tentare Astum,
Viribus Sabaudi & Lesdigueriỹ prima vice adversus illum invalidis,
Plurimùm altera valescentibus,
1617. Ducibus Lesdiguerio, Rohanio, Scombergio,
9. Octob. Quorum virtute,
Asta ab obsidione liberata,
Interfectis V. Hispanorum cIɔ.
Coactus tandem Don Petrus Toletanus,
Implere pactorum religionem,

Resti-

Restituere occupata. 1618. mense Julio.

LXXVI.

Circa Bohemiæ, Hungariæ *motum, Germaniæ Principum unionem,* 76. 1619. 20.
Diversa tunc Regum studia, Regum studia circa motus Bohem.
Odij inter se irritamenta majoris.
Gallus, 1. Galli.
Diu sibi praeviso,
Nisi venienti malo tempestivè occurratur,
Ejus contagium per singulos Europæ status iturum;
Impensiori nixus curâ,
Diversos secta & fœdere; Principes Germaniæ,
Ad justum pacis modum reducendi;
Friderico Electori Palatino
Ostentatis ex regno malè suscepto periculis,
Ferdinando Imperatori Romano
Prudenter negatis ex regno suo auxiliis,
Sibi,
Omnibus jam in partes distractis,
Sumto neutrius partis, & inter partes pacis arbitrio;
Germaniæ Principibus
Celeberrimam legationem expediri jusso:
In quam delecti, legationis dux Dux Angulemius,
Bethunius, Preausius, *adjutores & ministri;*
Hi,
Ut Ulmam venère, ubi partium congressus,
Præsentia pericula, pacis bona,
Dulcedinem quietæ rerum cujusq; suarum possessionis,
Preces Regis sui, par in omnes studium,
Partibus allegant.
Quæ suadendi autoritate permotæ,
Consentientibus earum Ducibus,
Bavaro & Onolsbacensi,

 Caus-

Caussam suam legatorum arbitrio permiserunt,
1620. *Isto tandem compositam pacto.*
23. Junij *Ne se invicem partes ulla in re, sacrâ aut profanâ, lædant.*
3. Julij. *Ne contra sacræ ac profanæ pacis decreta mutuas ditiones invadant,*
Vllâ sub specie, clamvè, palamvè, obliquè, aut secus.
Transitum sibi mutuum per sua quisq; loca permittant,
Sed petitum, necessarium, & innoxium.
Electore etiam Palatino, ejusq; hæreditariis in Imperio provinciis,
Hoc pacto inclusis, seclusis Bohemicis,
Cunctis acta approbantibus, ovantibus,
Anglo, Bavaro, reliquis Catholicis,
Ipso etiam Imperatore,
Ferè tunc desolato, & intercidente,
Obsequio subjectorum undiq; pereunte,
2. *Exercitu viribus valdè elanguescente;*
Hispani. *Solus Ognati Comes, Hispaniarum Regis in Germania legatus,*
Obturbabat:
Ausus,
Ab Imp. Vlmensi imputatâ pacto, partâ pòst ad Pragam victoriâ,
Nullâ dedecoris curâ,
Obloqui;
Invidiosâ malignitate,
Negare,
Gallis eam deberi gratiam, aut gloriam,
Quasi Protestantium rogatu, non jussu Galliæ Regis,
Pactio illa facta sit;
Ingratè id ferente Imperatore,
Iam tùm,
Ex meliorum consilio, Gallorum suasu,
Paci etiam cum Bethlem-Gabore proniori;
Ognati nisi Comes,
Qui in aula & consilio Cæsareo erat præpotens,

Aliter

Aliter censuisset;
Cujus obviamire sententiæ nemo audebat.
Cetera,
Gallorum impatiens, præsentium & æmulus,
Testatus,
Æquiore se animo laturum,
Hungariæ & Bohemiæ excidium,
Operâ quàm Gallorum,
Autoritatem Ferdinandi redintegratam.
Vnde Galli
In primâ Imperatoris admissione,
Expositis Regis sui desideriis,
Missi ad Consilium:
Inde Imperatoris nomine à Procancellario relatum;
Imperatorem cum Palatino nunquam pacturum,
Vi firmaturum suam contra illum autoritatem,
In secundo auditi aditu,
Vultu imperatoris minus bono;
Obtestati quanquam,
Summam legationis hujus esse Regis Galliæ votum,
Motus in Imperio componendi,
Subjectos Imperatoris ad obsequium,
Ad avitum patrimonium Palatinum,
Retrahendi,
Se Vlmâ-Viennam venisse, 1620.
Tanquam quos Imperator honoraturus sit munere,
Veriùs onere,
Placandorum ac pacandorum tumentium in regnis animorum,
Nunc verò,
Audito frigido Procancellarii responso;
Tacito quasi hinc discedendi jusso,
Eâ se spe dejectos;

Præterea,
Ognati Comitis operâ,
Operam Regis Christianissimi Christianissimam quotidiè sperni,
Ejusdem nutu
Nutus, consilia, responsa, decreta,
Imperatoris, quasi obnoxii,
Regi, capi, dari, expediri.
Ejusdem primam in deliberationibus & ultimam vocem esse,
Esto quiero, esto non quiero;
Hoc volo, illud nolo.

LXXVII.

77. Gallorum ministerium in Hungaria.

Hæc ipsa inter,
Ipso ab Imperatore,
Mirari eum convenit,
Ipsis delegatum fuit ministerium,
Regio tamen permissu,
Eundi in Pannoniam inferiorem,
Rimandi,
Num Transsylvanus, & Hungariæ ordines,
Inclinent ad aliquam pactionem.

Hispani contrarium artificium.

Mox artificio Comitis,
Gloriæ Regis rerum arbitri invidentis,
Vetitum,
Ne ullo populum illum, qui obsequium debet, pacto,
Transsylvaniæ verò Principem,
Iàm, ut compererant, à Colalto, Imperatoris legato,
Promissis tentatum largioribus,
Conditionibus ipsi occuparent iniquioribus;
Ut sic quoq; per deridiculum audirentur.
Itaq; iter hoc recusatum; post susceptum,
Multa Imperatoris adseveratione,
Certò suos quoq; missuri,

Qui

Qui,
Loco dieq; pacto,
Cum Transsylvano, & Hungariæ primoribus,
De conditionibus agant,
Modò æquioribus contenti, causam suam dissociare velint à federatis;
Legati Galliæ,
Vt eò venêre,
Benignè à Principe, & Proceribus regni,
Excepti & auditi sunt;
Pronis prorsus Regis Galliæ sequi consilia,
Sed caventis,
Ne,
Qui ipsius interventu Ferdinandi fidem secuti,
Periclitentur.
Hoc cauto,
Demtisq; suspicionibus,
Quibus Regem, Hispani generum, partium Imperatoris arguerant,
Non abnuére congressum, nec quandam in commune pactionem.
Hoc ad Imperatorem relato,
Vt Viennam rediére,
Ille negare,
Absq; suorum agnatorum, imperij Principum consensu,
Se posse pacisci;
Re ipsa speculari instantis ad Pragam prælii eventum,
Inde sumturus consilium.
Illo deinde prospero,
Friderico Palatino fuso, Bohemia pulso,
Omnes partibus ejus faventes cœperunt nutare, laborare;
Transsylvanus *ipse obstupefactus,*
Duobus ex Hungariæ primoribus liberum commeatum,
Viennam veniendi, & conveniendi, ubi conveniendum,
Ab Imperatore petiit & obtinuit,

Gallis hujus negotii parariis, nesciis:
Eodem rogatus momento,
Vrgerent Transylvanum,
Conditiones ut postularet, & reciperet.
Ipso etiam Preausio, rogante Cæsare, in Hungariam reverso,
Mox eidem succedente Croisillio,
Tollendis obstaculis;
Transsylvanus in commune volebat indutias,
Imperator nullas, tanquam sibi inhonoras,
Refovendis viribus, quàm terminandis controversiis
opportuniores;
Iamq; Bohemis *ultrò,*
Hungaris *Gallorum suasu & autoritate,*
Obsequium cum securitate, quam contumaciam pernicie,
Malentibus,
Legatus *en* Hispanicus,
3. *Et, qui ex eo pendebant, reliqui* Imperatoris ministri,
Locum congressus disputabant;
Status partium, obtentui sumptus:
Subjectis convenire, venire Viennam,
Petere in præteritum veniam, non conventionem.
Rupto & isto à Gallis repagulo;
Iamq; induciis ex composito publicatis,
Legatisq; ex aula Cesaris Altenburgum versus, locum congressus, digressis;
En,
4. *Contra Transylvanum & Hungaros,*
Emissum imperiali consilio diploma, & ad regni Palatinum missum;
Id, tanquam nimis famosum, ægrè tolerantibus Hungaris,
Propè novam seditionem, non conciliationem ventum.
Galliæ quoq; legatos, veluti ejus conscios,
Congressus simul auctores, sponsores, fidei publicæ sequestros,
Graviter incusantibus, obtestantibus,

Nisi

Nisi honore cuiq; suo reposito,
Non ultrà habituros congressus,
Difficile fuit Gallis,
Secus persuadere pertinaciter persuasis,
Decretum illud,
Ipsis, tantæ dignationis viris, aut nesciis, aut summè spretis,
Non fuisse publicatum.
Ignarum scilicet Hungaris ingenium ac potentia Comitis,
Clàm Gallos, quæ fieri vellet, censentis, exsequentis,
Ne obniterentur impedire;
Præcipuè verò,
Omnes circumspicientis occasiones,
Hinc eos amoliendi contemtos & offensos.
Compositi iteratâ Gallorum curâ Hungari
Largiri injurias bono voluerunt publico,
Amplius,
In regnum religionem Catholicam, Catholicos in sua bona restituere,
Denuò jurare in obsequium;
Transsylvanus *quoq;*,
Imperatori regni titulo cedere,
Certis tamen conditionibus.
Sed & horum nihil effectum;
Detectâ in Transsylvanum conjuratione;
Buquoyum inter & Regni Palatinum cœpta.
Legati,
Cognitis partium animis,
Novis subindè offensarum acerbitatibus efferatis,
Nec nisi fessis bello coalituris,
Rupto colloquio,
Petito ab Imperatore commeatu,
Ad Regem rediêre suum,
Nec quidquam medium in Hungaria agentem,

Rege Hispaniæ bonis ejus conatibus adverso.

LXXVIII.

78. Caussa motuum in Bohem. præcipua Hispanica pactio successoria.

Idem Rex,
Ministerio Ognati Comitis,
Cum Ferdinando Archiduce, mox Imperatore,
Masculis ejus descendentibus deficientibus,
Fratre Leopoldo, ejusq; filiis,
Et toto utriusq; sexu muliebri,
Exclusis,
Contracta sibi pactis successione Bohemiæ & Hungariæ,
Præcipua fuit causa simul ac violenta medicina,
Bohemiæ commotæ, & moti regno Ferdinandi,
Horrore Hispanicæ dominationis.
Idem Rex,
Eodem instrumento,
Internæ, ut semper, exstimulator, & altor discordiæ,
Catholicos inter & Protestantes Imperii Principes,
Tùm verò ut cum maximè.
Idem Rex,
1620. M. Aug: *Auspicio Alberti Archiducis generi sui,*
Ductu Marchionis Spinolæ Genuensi,
Exercitum è Belgio Hispanico deductum,
Palatinis intulit inferioribus.
Hîc summus ille Dux,
Curantibus Moguntino & Putzio Archiducis legato,
Objecta securitatis spe metuq; calamitatis,
Mauritium Hasso-Cassellanum, Ludovicum Hasso-Darmstadianum,
Suas statim in partes traxit.
1620. 21. Mart. *Mox,*
III. *Ex consilio congressus Mulhusiani jam nutantem,*
1621. *Reliquorum Protestantium unionem dissociavit:*
12. April: *Vnionis Caput lethargia an argentangina sopivit:*

Transi-

Transitus Rheni præsidiis munivit;
Federatos Galliæ Principes ejus ope seclusit,
Palatinatum omnem, imperiales ibidem civitates,
Deditione, obsidio, præsidio, tributis,
Accepit, cepit, firmavit, oneravit.
Protestantium questus 1620.
De malis suis gravescentibus, vulgò, Gravaminibus,
Quæ sine cæde, & sanguine non levanda visa,
Hispanico ille terrore in præsens elevavit.
Ferdinandi autoritatem, utramq; electionem, Regis sui successionem,
Solidavit.
Hæc fuit Hispani longè alia ac opera Galli,
(Bavari, Buquoi, Tilli, Verdugonis,
Militares eodem in opere operæ, operæ nunc non sunt nostræ:)
Causa diversitatis est, diversa utriusq; intentio.
Illius, pro salute, hujus in ruinam Protestantium dimicandi.
Illius, sibi pacis belliq; arbitrium asserendi,
Eminentia Imperiorum capita in æquilibrio retinendi;
Hujus, discordias publicas in occasionem suæ potentiæ trahendi,
Ex moriente aliorum libertate omne in omnes adipiscendi Imperium.

LXXIX.

Belli Regem inter utrumq; in Valletelina conciti, 79. 1620. Causæ Regum interve- nientium bello Rhætico Valle T- lin.
Nisi absurdè repetita ex veteri memoriâ memorem,
Auctorum vetustissimus fuit Ludovicus XII. Mediolani potens,
Valle illa,
Germaniæ, Rhætiæ, Venetiæ, Insubriæ obsepta metis,
Quondam Mediolano innexa,
Pòst Rhætis,
Gentibus locorum situ tutissimis, aditu difficillimis, 1. Caussa.
Numero frequentibus, feritate trucibus,
Pignori data, planè subdita,
Pro non solutis navatæ illo in bello operæ stipendiis.

Pacto servata sibi Regibusq; Galliæ potestate,
Quibus ipsi velint,
Permittendi Rhætiæ per angusta transitus.
2. Caussa. *Alia deinde, quæ illius seculi fato accidit, caussa fuit,*
Religionis cærimoniarumq; ut loquuntur, vetus,
In Rhætia mutatum, in valletelina retentum,
Novo paulatim misto:
Alia inde in speciem adornata,
Valletelinæ ab illo secta genere vindicandæ;
Instinctoribus,
S. Borromæo, Mediolani Archiepisco,
Et Camerino Cardinale,
Præcipuis;
Illo Philippi II. isto Philippi III.
Quantum quisque religionis æmelatu, impendio, rationibus, poterat,
Ne quid irreligiosi è Valletelina conterminam afflet Italiam,
Tenerve & subtilis Italorum sensus inde sectam trahat,
Quæ postmodò latenter in religionem abeat,
Partesque sanas Italiæ in ejus assensum rapiat.
Clemente VIII. & Paulo V.
Quæ Principibus suadebantur,
Summè laudantibus.
3. Caussa, & verior. *Vera verò ac istis potior;*
Utriusq; Philippi fuit invidia in Gallos,
1602. *Ex dicto pacto ab Heinrico IV. & Ludov. XIII. iterato,*
1612. *Rhæticarum angustiarum arbitros,*
Et ex invidia cupido,
Vallem illam, jure quasi eminenti, reciperandi,
Angusta Alpium Rhæticarum jure simul aptitudinis occupandi.
Concepta antea à Carolo V. aucta à Gonzagua, firmata à Mariguanio,
Provinciis Italicis & Austriacis per illam vallem jungendis.

Specie

Specie itaq; defendendi Mediolani,
Consilio Helvetios, Rhætos, Valletelinianos à fœdere Gallico avertendi,
Ad Austriacos, priores Dominos, retrahendi,
Fœdus Philippum II. inter & pagos Helvetiorum Catholicos ictum. 1587.
A Fuentis Comite, Mediolani prorege,
Castellum, libertatis Helveticæ & Rhæticæ veluti frenum,
In confinio excitatum, suo à nomine nominatum.
Reliquis Mediolanensium regulis,
Marchioni Inoyosæ, Petro Toletano, & his infestiori Feriæ Duci,
Idem cupitum,
Nulla, nisi Religionis, habita ratione.
Fuere & motus, & belli in Rhætia inter Reges Caussæ, 4. Caussa.
Ipsa Rhætorum fœdera in factiones scissa,
Plantanam & Hispanicam, Delianam & Venetam.
Pompejo Planta Hispanico,
Conjurationis in Rhætiæ religionem ac libertatem,
Altam, ut vocant, Ligam inter & Hispanum, quinqueq; Helvetiorum pa-
Duabus Ligis insciis, *(gos,*
Autore,
Curatore Hispaniæ legato Scaramuccio,
Mediolani regulo suasore,
Securam fore Rhætiam,
Recusatis Gallorum & Venetorum amicitiis,
Solo Hispano protectore;
Re inhiante ipsâ ejus angustiis,
Cavillante verba pacti,
Quibus Gallo, & suis amicis *liber per Rhætiam datus est transitus;*
Inducenda,
Tanquam Rhæticæ libertati adversa:
Quæ tantò contra ipsum potiùs,
Quanto pro Italiæ Principibus, Galliæ amicis.
Nec minor offensæ ratio fuit,

Edicto jussus conjuratorum Guefferius, Galliæ legatus,
Curiâ Rhætorum excedere.
Severâ interdictum subditis pœnâ,
Ne eum, ne quem alium reciperent.
Reliquis interim duobus Rhætorum federibus fidis,
Veteres amicos, Gallos & Venetos,
Requirentibus,
Summo Ducis Feriæ furore,
Hoc ad sui contemptum trahentis.
5. Caussa. Nec ultima Belli inter Reges caussa,
Vallistelinæ ad Hispanos defectio,
Prætextu quidem periclitantis religionis Catholicæ,
Tædio potius regiminis Rhætici,
Imò arte magis & impulsu Ducis Feriæ facta.
Quam ille ultra mortale gaudium accepit,
Vallem milite, munimentis obsepsit,
Incolas,
Trucidatis ibi Rhæticæ fidei omnibus,
Metu ultionis ad se transfugas,
Suam in fidem recepit,
Contra Rhætos, & quoscunq; tuiturus.
Hic,
6. Caussa. Obscurus quidam, nec benè notus Eques,
Robustellius nominatim dicendus,
Incendiarius motuum insignis;
Insignibus ille Pontificis in Valletelina erectis,
Hâc inscriptis tesserâ.
Viva sancta Chiesa, & la libertà,
Valle simul violentiæ militum expositâ,
Fidos duorum federum Rhætos summè exasperavit;
Qui etiam soli,
Federato Galliæ Rege cunctatore,

Sua hostium impetum virtute sustinuerunt,
Fregerunt,
Conjurationis capite Planta, in conflictu terræ illiso, mortuo.
Hinc & Galliæ Regem quædam fortè pars culpæ tenet, 7. Causa.
Nimium turbatæ bello Rhætiæ.
Qui,
Morte parentis, & gemino regnum inter utrumq; matrimonio
Quasi mutatis repentè consiliis,
Minori cum cura ab initio visus habere,
Rhætos, pacta, angustias.
Etiam,
Plerisq; id mirantibus,
Nomina tabulis donativorum radenda curavit
Faventium sibi in Rhætia alumnorum,
Inscriptis Plantanis, Hispanicis:
Nisi factione implexus domesticâ,
Multa in præsens simulare, dissimulare,
Religione Pacis Vervinianæ, 1619.
Queri de Hispano apud Imp. per Angulemium,
Apud Fargium Hispaniæ in Gallia legatum,
Mittere Bassompetram ea de re in Hispaniam,
Quàm ferro vallem repetere maluerit; 1621.
Suo ipsius consilio, Italiæ Principibus, Sabaudo, Venetis,
Aliter censentibus, prædicentibus,
Hispanum, vi nisi intentatâ, Vallem Telinam non restituturum.
Nec restituit.
Bassompetram, quamvis intentiùs instantem,
Vario reliquit responso,
Nunc periclitantis religionis,
Quam regis ille sui nomine incolumem spondebat.
Nunc repetendorum belli impendiorum,
Quod rege ille magno indignum ferebat,

Tandem

Tandem reddenda quidem vallis,
Sed pagis Helvetiorum caventibus,
De promissâ hac amplissima Catholicorum in Valle libertate,
Et de Rhætorum hæreticorum fide.
Iis simul ab ipso Hispano corruptis,
Ne caverent.
Sic vis pacti Madritiani cecidit.

Mortuus inter hæc Philip. III. pridie Kal. April.

Hispano res Vallis Telinæ ex belli in Gallia eventu ordinaturo,
Abeuntem rogante legatum,
Moneret Regem suum,
Expugnaret, exturbaret regno suo sectarios;
Sic turbatâ scilicet intus Galliâ,
Ne ipse Imperatoris in Germania, Bohemia, Hungaria,
Ne Hispani res in Rhætia turbaret.
Legatus,
Astu Hispani cognito,
Regi consuluit,
Valle nondum restitutâ,
Sectarios in regno non esse lacessendos.

LXXX.

80. Hispani & Archiducis vis & jus in Rhætia. 1621. 16. 9br.

Interea,
Hispanus Vallis Telinæ usus occasione,
Rhætis plura eripuit,
Viribus unà junctis cum federato Archiduce Leopoldo,
Qui & ipse,
Obtentu læsi in Rhætia juris sui,
Ex Iesuitarum consilio,
Variis eam affecit casibus,
Locorum incendio, commerciorum interdicto, servitutis jugo,
Hispanus quoq;,
Subactâ Clavanâ,
Longè durioribus;

Arma

Arma incolis demta, abolita religio Evangelica, intrusa Romana,
Occupatæ pacto in perpetuum angustiæ.
Mox,
Vitandæ infensorum invidiæ,
Munimenta Pontificis sequestro posita.
Rege Galliæ invito, fidem pacti urgente prioris,
Reverentiæ verò velificato Pontificis,
Eâ permissum lege sequestrum,
Re nisi trimestre intra composita,
Munimenta subruerentur.
Vtriusq; regni legatis, Sillerio Gallo, Pastranio Hispano,
Romæ diversa volentibus,
Durissima Pontifice Gregorio XV.
Pacem si Rhæti velint,
Contrà,
Omnia volente
Pro Valle-Telinianis, pro Religione Catholica,
Ipsas etiam pro Hispano angustias,
Quo fato obeunte,
Successor Vrbanus VIII. urbaniora voluit,
Ecclesiæ utilia & Catholicis, Galliæ grata,
Ingrata Hispano, angustiis cedendo;
Mutata mox quasi minus providi sententia,
Easdem eidem cessit,
Pro belli impendiis, & ad bellum contra hæreticos:
Nec Sillerio, salva Regis sui sententia, dissentiente,
Calliditate circumvento Hispanica.

LXXXI.

Rex, 81. Rex pacto priori instat: repetit Rhætiam armis;
Repudiato hoc colludio,
Bethunio Romam misso,
Exsequendis pactis Madritianis pertinaciter institit,

Et obstitit faciendis novis.
Hic
Pontifex prorsus dubius, simul ac præsagus,
Munimentis Hispano cessis, belli,
Rhætis, religionis periculi,
Valle Telinianis, privati damni,
Nemine sequestri sumptus rependente;
Tandem reputans,
In commune pro meliore esse,
Ea subruere,
Sed suâ, non alterius sponte,
Moram inde facturus negotio.
Cujus intelligens Rex,
Richelio suasore,
Quæ pactis non poterat, repetere armis statuit.
Misso cum mandatis ad Helvetios cum sacco adeundos Caurio:
Qui,
Catholicis de suæ religionis libertate,
Rhætis de sua in Valle Telina potestate,
Omnibus de sua deniq; securitate,
Servandâ, consequendâ, fruendâ.
Cauto, demonstrato,
Valle Telinâ Rhætorum corpori abruptâ.
Angustiis Hispano, cæteris Leopoldo relictis,
Ipsum Rhætiæ, Helvetiæ, Germaniæ corpus,
Nec vires stare posse;
Suis his rationibus, additis numariis,
Omnes, Bernenses præcipuè & Tigurinos,
In Regis partes traxit.
Tripartito deinde agmine, suo, Sabaudico, Veneto,
Vallem irrumpit,
Angustias occupat,

Tria

Tria Rhætorum fœdera reconciliat,
Rhætis Vallem Telinam, omnibus libertatem restituit,
Hispanis ubiq; expulsis,
Strenua, Harcurtij, Laudij, Salisij operâ.
Pontifice multùm quiritante, indignante,
Munimenta suo posita sequestro attentari,
Religionem temerari.
Nec quidquam;
Exacto jam sequestri tempore,
Et ipsa inter arma religioni consulto.
Pontificem questus intra stantem & iras,
Ad diras contra Regem sacras propellere nisus Borgias,
Regem ad profanas contra Cæurium Nayrus,
Vterq; Hispaniæ legatus, Romæ ille, iste Lutetiæ.
Frustrà
Rege Hispani iniquitate id ad bellum concito,
Cæurio, ut gestum est, à Rege jusso.
Tandem,
Federatis his oppositi federati alij,
Totius Italiæ, Hispaniæ Principes,
Rumore, quàm terrore, majori;
Quin imò nullo.
Vulgatum quoq; ab Hispanis ad horum invidiam,
Ipsos se inter totam Italiam dispertiituros.
Infamatum eorum fedus, velut hæreticum,
Laudatum suum, tanquam Catholicum:
Rhæti rumoribus dilati, quasi obturbatores Catholicorum,
Valletelini ani miserandi, magistratui hæretico subditi.
Et,
Quæ vulgo pronis auribus accipiuntur,
Talia alia.
Et hoc inter Reges pro sociis quisq; suis bellum,

Primum quasi fuit Pacis Vervinianæ dehonestamentum.

82. LXXXII.

1625. Inter Ludov. XIII. & Philippum IV. Caussæ belli Gallicæ.

Geminum fuit illud pro Sabaudo Gallicum, Hispanicum pro Genuensibus.
Cujus Gallo aliæ, aliæ Sabaudo erant caussæ.
Illi,
Nisi hoc bello à bello suo intestino auxiliarium distrahendi Hispanum,
Provida nimis cura fuit,
Servandarum in Valle Telina portarum,
Absq; occlusa Appennini portâ Genuâ *vix tutò servandarum.*
Plerumq; effusa illac Hispania
In Germaniam, Rhætiam, Helvetiam, Sabaudiam, Galliam.
Sed & hac una occasione,
Fortuna fortè ferente,
Antiquum regiæ in illa clientelæ jus,
Priorum incuria Regum hactenus omissum,
Repetendi,
Hispaniam aureis Genuensium commodis exuendi,
Nudandi.

Caussæ belli Sabaudicæ.

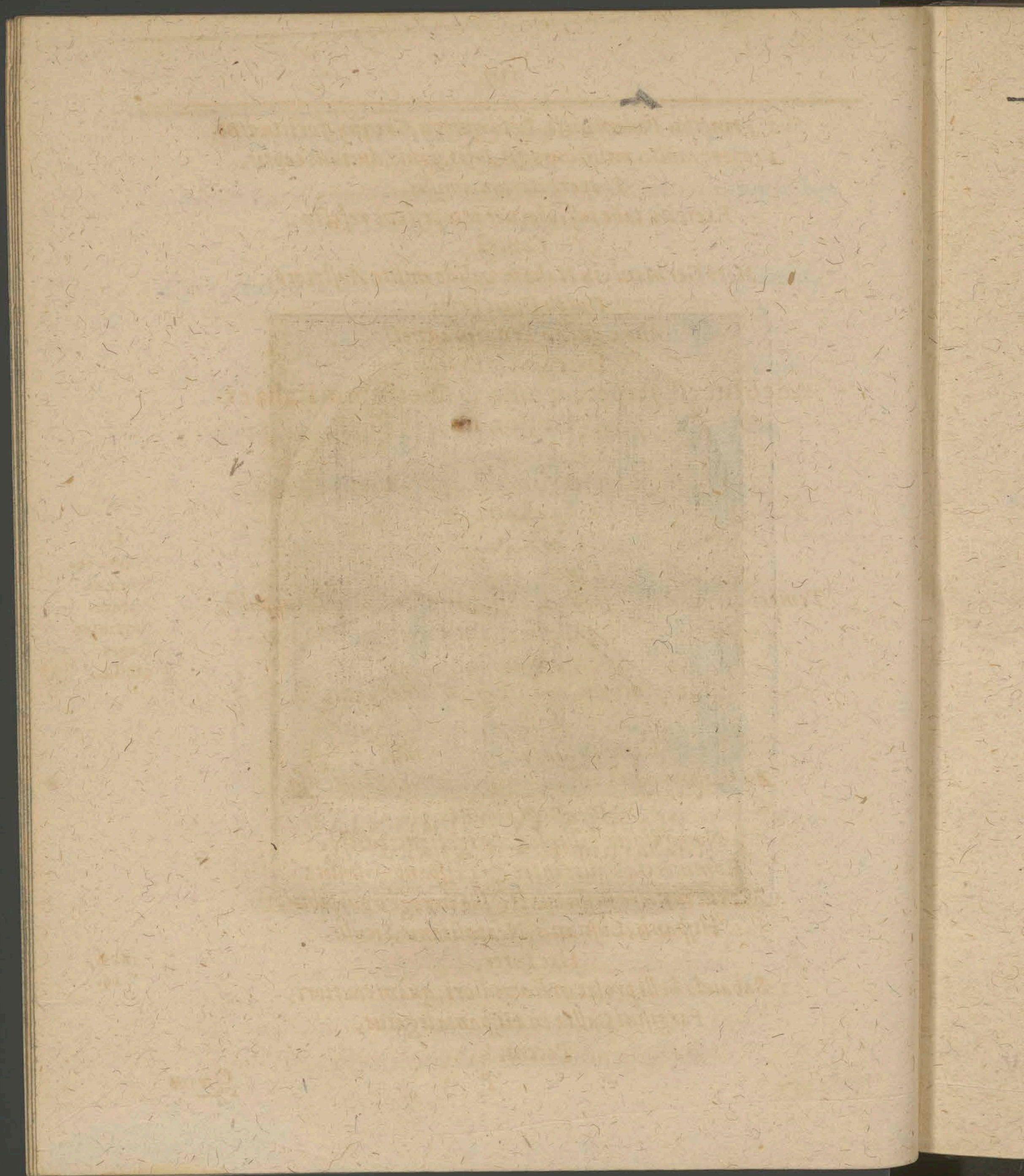
Hic proferebat
Motos à Genuensibus Pedemontii terminos,
Feudum Zuccareliæ insessum,
Dehonestatam effigiem.
Idem,
Qui ex Regis Imperio exercitum summo cum Imperio ducebat,
Ducebatur à gloria,
Simul ac ab occasione,
Quam quasi de cœlo lapsam reputabat,
Sua vindicandi,
Alieno ferox præsidio, sub Gallico latitans clypeo,
Sagittas mittendi in hostem,
Suæ insimul ultor injuriæ.
Cujus initia belli satis sanè prospera fuerunt,

Sua

PHILIPPVS. IV. HISPANIAR:
et Indiarum Rex Catholicus etc:

pag: 116.

Sua, Principis Pedemontii, Lesdiguierÿ, Crequÿ, fortitudine,
Properè multis militibus cæsis, locis, signis, ducibus captis,
Properè iterum amissis,
Exercitu tabe infecto, nec tempestivè refecto;
Contrà
Moto Germaniâ in Italiam valido milite Austriaco,
Ductu Ducis Feriæ.
Alio è Sicilia Genuam advecto,
Duce Sancto Crocio.
Adeò hic est perpetuus ordo Gallicarum in Italia expeditionum;
Neque,
Vt ibi initia belli proveniunt,
Fama est in cetera.

LXXXIII. 83. Naves retentæ acerbitatum inter Reges caussæ.

Eadem tempestate,
Tempestatis vi naves quædam Hispanicæ *litori Massiliæ appulsæ,*
A Guysio retentatæ,
Hi*spano,*
Hoc *jam bello, questibusq; Genuensium,*
Irritato,
Irritamenta talionis fuerunt,
Ad Gallorum *in* Hispania *mercimonia extentaq;;*
In vicem Gallus,
Non quidem belli, sed clarigationis edicto,
Commercia Gallos *inter &* Hispanos *sustulit;*
Manus injicere jussit cunctis suo in regno puppibus,
Hispanis, Lusitanis, Neapolitanis, Siculis.
Hæc inter, 1625. 26.
Sabaudo belli prolatandi avidiori, quàm cautiori,
Fargisius Galliæ in Hispania legatus,
Pacem,

 Quam

Quam Barberinus Pontificis in Gallia legatus non poterat,
Cum primo Hispaniæ ministro, Olivariæ Comite,
Reginæ matris, quàm Regis sui jussu,
Bonam non benè iniit;
Quâ,
Nulla Sabaudi, Venetorum, habita ratione,
Rhætus summum vallis Telinæ, Valli suum religionis Imperium datum,
Hispano angustiis secluso.
Hanc tanquam improbam Rex reficere jussit,
Sed nec hanc, meliorem quanquam, à Fargisio ritè refectam,
Rex, qualem voluit, perperam & eam quidem,
1626. *Cum Mirabellio Hispaniæ in Gallia oratore pactam,*
Fargisio Monsonium misit,
Mox cum Olivariæ Comite conclusam, firmatam;
Quâ
Federatis iterum omissis,
Res Rhætorum & Vennonetum in eum restitutæ statum,
Quo bellum ante fuerant,
Munimenta Pontifici, sed quamprimum demolienda tradita,
Quibus deinde dirutis,
Bellici ibi apparatus Hispano redditi;
Copiis utriusq; Regis inde deductis.
Grandi Pontificis honore & gaudio,
Summa Sabaudi ægritudine, Venetorum indignatione,
Susq; deq; habitorum,
1626. *Mox per Bullionium, Castelnovanum lenitorum,*
Rationibus, artificiis, desideriis, promissis, titulis,
Regiis, egregiis, gratis, largis, Cypriis.
Ita minus potentiores, potentiores ludificari solent.
Quos pilæ instar mittunt, remittunt, ut commodum est:
Suam quisque ut homo, ita Rex quoque rem meminit.

LXXXIV.

LXXXIV. 8. 16.
Noſtri Reges, 28.
Qui quieſcendo commune crimen facere videntur, 29.
Vix in unâ ſociorum cauſſa compoſiti, 30.
Ex aliâ iterum inter ſe commiſſi,
Nivernij Gallus, Gaſtalij Hiſpanus, Nivernii
Pro Mantuæ jure ſucceſſorio inter utroſq; conſanguineos controverſo; jus.
Poſtquam,
Nullis relictis liberis,
Vincentius II. Mantuæ & Montisferrati Dux
Mortem turpi vitâ potiorem *obierat.*
Carolus Nivernius,
Gonzagæ Friderici II. primi Mantuæ Ducis, ex Ludovico nepos,
Miſſo ad Imperatorem Archiepiſcopo Mantuano,
Summa reverentia, ſolito obſequio,
Beneficiariam utriusq; Ducatus petiit poſſeſſionem,
Aut,
Interea dum cognitio de jure Gaſtalæ Principis tractatur,
Utriusq; ſequeſtrationem.
Quem contra ſtatim Imperator, Hiſpanus, Sabaudus;
Quos contra unus pro Nivernio *Gallus, longè pòſt, Veneti;*
Controverſia ferro dijudicata:
Quò quemq; alia atq; alia propulit cauſſa;
Specie juris Imperialis,
Imperatorem Hiſpanus, Hiſpanum æmulatio, Sabaudum avara ſpes,
Gallum ſibi ſubjecti jus & vis Nivernij, Venetos metus ex vicinia.
Imperator,
Catholicus à Catholico Nivernio jam averſior, Cauſſa &
(Quia Gallus, quia abſens beneficium petierat, vis Impe-
Abſens ſe in fidem clientelarem, conferre voluerat) ratoris.
Sibi aſſerebat apertum jus injiciendi manus beneficio,
Ejuſdem familiæ Principi Gaſtalæ conferendo,

Armis,

Armis, quàm jure:
Nassovio, qui utrumq; Ducatum occupet, in Italiam misso,
Submisso pòst in vicinam Rhætiam Merodio,
Iuris Rhæto-Gallici & legati violatore;
Ipsò deinde belli terrore Duce Spinola, accito,
Qui,
Milite suo obvia in itinere quæq; sacra ac profana depopulato,
Mantuæ muros usq; successit, suburbium introiit,
Non diu retinuit,
Tandem,
Superventu copiarum Altringerl & Gallasl,
Ipsam Mantuam,
Proditione incolarum, quàm deditione,
Acceptam diripuit.
Hispanus,
2. Caussa, & vis Hispani. *Qui* Principem in Italia Gallum ferre nolebat, nec quibat,
Intercedebat,
Ne ipsi Imperator Mantuani beneficij possessionem daret
Neq; clientelarem fidem acciperet,
Iam anteà,
Nondum functo, sed fato vicino Vincentio,
Cum Sabaudo,
Curâ Consalvi Cordubensis, Mediolani reguli,
Pactus,
Consalvus ut Casale, Montisferrati caput, reliqua Sabaudus,
Montenigrius Mantuam tentaret.
Et tentarunt:
Vsi quisq; tempore:
Galliæ Rege tùm circa Rupellam pendente;
Plurima undiq; ceperunt oppida,
Casale quoq; urbem munitissimam, obsidio,
3. Caussa & impetus Sabaudi. *Fame tamen magis, quàm ferro presserunt.*

Sabaudus,

Sabaudus, 3. Caussa & impetus Sabaudi.
Reliquis Italiæ Principibus quietis,
Inquies solus,
Ingenio tumens & studio suo:
Montisferratum, *pretium periculi, non periculum,* spectans,
Inhians alienis, suorum incuriosus,
Fide erga Regem pessimus, nec erga se consilio bonus.
Impetu erga utrumque primus;
Exercitus Gallici obex, fames, tabes, nex.
Diu tergiversatus, non diu ludificatus,
Et nequidquam,
Cautior ipso Richelius fraude capit, non capitur.
Totâ ipse Gallici belli mole obrutus;
Tandem perplexus, nutans, tota exutus Sabaudia,
Mox & ipsa vita,
Lege quidem communi omnium.
Veneti, 4. Caussa & auxilia Venetorum.
Qui illa in vicinia nolebant Austriacum, nec Hispanum,
Sicut Hispani nolebant in Italia Gallum,
Soli tùm nihil contra ausi:
Vicino attoniti periculo;
Tantùm respiciebant Gallum, Gallum,
Gallum verò obsidio Rupellæ incubantem,
Nec nisi tardiùs hùc venturum, subventurum:
Supervenientibus deinde ejus auxiliis & sua junxerunt,
Verùm ab Estræo Galliæ legato implorata,
Liberandæ valida Mantuæ.
Gallus, 5. Caussa & virtus Galli.
Qui magnum inter hos ipsos virtuti suæ fecit locum,
Solus afflictorum Liberator Principum,
Rupella, Languedocia ad obsequium redactis,
Bis asperrimo hyemis Pedemontium, Italiam profectus

Obstantes Sabaudi copias, claustra nivibus operta,
Nihil ejus, nihil Pedemontii Principis colloquia & artes,
Neq; partes moratus, aversatus,
Vtrumq; ab iis dehortatus, frustrà quanquam,
Tandem perrupit, penetravit, Susam occupavit,
Sabaudum suas iterum in partes quasi reduxit,
Pacto ferè invito, & infido.
Consalvus,
Hoc, ita ut ferebatur, comperto,
Ne Galli gloriam adverso Casalis augeret obsidio,
Obsidio Casalis decessit,
Quod vix obsessum in Gallum cessit;
Tantùm non & Mediolanum,
Pinierola cùm castello & arce dedita,
Apertis in Pedemontium portis,
Chamberiaco, Momeliano, Anniso, Romyllio,
Vniversa deniq; Sabaudia occupatis:
Mantua Niverniо restituta,
Immortali Galliæ Regis gloria,
Felicissimo Richelii ductu,
Strenua Ducum fortitudine,
Crequii, Scombergii, Auriaci, Thorasii, Fequerii,
Momorantii, Effiati, Forzæi, Castillionæi, Bassompetri,
Egregia togatorum opera,
Serventii, Esmerii.
Tandem,
- - - - sola futuri
Mazarinus erat belli medius mora, - - .
Gallum inter & Sabaudum,
Et
Indutiarum,
Hispanum inter & Gallum,

6. Mazarini inter partes Medii dexterius.

Legibu

Legibus quanquam dubiis,
Pacis deniq; conciliator,
Imperatorem, Reges inter & Mantuanum,
Multò melioribus;
Hispano Casalâ & Montisferratô decedente,
Imperatore Mantuam Carolo Nivernio,
Proximo Vincentii agnato,
Iure Imperiali concedente.
Pace Gallum inter & Sabaudum, Sabaudum & Mantuanum, 1631.
Querasii inita, ab Hispanis impedita, post Mireflorij refecta.

LXXXV. 85.

Commubia belli inter eosdem irritamenta.

Hactenus Reges foràs pro sociis, & exteris quasi,
Nunc discordes intus in Galliæ visceribus,
Pro aulæ proceribus, pro subditis regni,
Pro Matre & Fratre,
Summis regni sustentaculis;
Sociari quidem arctiùs inter se visæ Francia & Hispania, 1612. 15.
Liberis utrinq; in matrimonium sociatis;
Ludovico XIII. & Anna Philippi III. filia,
Filio ejusdem Philippo IV. & Elisabetha Heinrici IV. filia.
Tabulis nuptialibus à Toletano promisso diversis,
Minus utrinq; locupletioribus,
Opulentioribus tamen donativis Parariis utrinq; datis,
Captivis libertate, reditu in patriam extorribus concesso;
At verò,
Magna indè simul suspicio à Reformatis concepta,
A Principibus regni præsentium pertæsis aucta,
Mox in cœtum, post in bellum contra Regem evalescentibus.
Hispano flagrantibus clàm faces addente,
Inde, unde debuerat nasci quies, inquies nata:
Quæque apud concordes vincula charitatis,
Irritamenta irarum apud infensos erant.

Scilicet ea eſt perpetua Gallorum & Hiſpanorum conditio,
Inter ut eos,
Adverſa ex ſecundis, ſecunda ex adverſis naſcantur.

86. Cauſſa turbatæ aulæ & Regni Hiſpanus.

LXXXVI.

Commune Galliæ turbamentum,
Turbo ventorum ab occidente Iberus,
Occulto quoties hûc afflat anhelo,
Aut Rex, aut aula, aut proceres, aut ſubditi turbant;
Suo quanquam quisq; prætextu,
Eneræi ſecundi, ſuperbi, tandem calamitoſi,
Condæus, & partium cæteri;
1619. *Eccleſiaſticorum in Bearnia reſtitutorum ſua in ſacra, bona,*
Religionarij, horumq; anteſignani, Rohanius, & Subiſius;
Religionis ſuæ periculo ex Bearnia præſumto,
Solis tuta armis, non regiorum Edictorum fide,
Catholicâ, non ſervandâ Hæreticis.
Condæi furor ſuo carcere, & Eneræi fato miſerabili compreſſus.
Religionariorum tempeſtas longius, & atrocius,
1620. *Per Pictaviam, Languedociam, Aquitaniam, Picardiam, Champaniam, Briam,*
Intra Galliam detonuit.
Hiſpano,
Suis heic præcipuè velificato rebus,
Regem adverſus religionarios per Baſſompetram,
Religionarios adverſus Regem per Rohanium & Subiſium,
Hos per Clauſerum exſtimulante,
Largis ſtipendiis, belli impendiis, certis pactis,
Bellum in Gallia fovendi, finiendi,
Suo ex conſilio, lubitu, commodo.
1621. *Religionis pallio parumper hic depoſito,*
Non favendis, ſed fovendis in præſens ſectariis.
Iuſto quaſi talionis æquilibrio,

Gallo

Gallo sectarios Batavos, se sectarios Gallos juvante,
Ipsum imò & Regem;
Per Toletanum ad Rupellæ obsidium,
Adversus Angliæ auxiliariam classem
Classe missa, at tardè; & parcè instructa, mox reversa;
Non juvando, à se adjutæ, obsidio Rupellæ,
Sed bello Gallum inter & Anglum acriùs conciendo,
Ipsos & inter Gallos;
Ne verti queant foràs,
Vbi ipse vult progredi,
Versæ domi mutua in viscera vires.
Sed has mira Rex celeritate, felicitate, intrà vertit & extrà,
Victrices in Gallia, Rhætia, Volturena Provincia, Sabaudia, Italia,
Incredibili quoq; Richelius industria,
Pulsis Rhæa Anglis auxiliariis,
Domito aggere Oceano,
Rupellâ,
Tot olim quoq; Regibus obnixa, quàm obnoxia,
Ludovico XI. Carolo VIII. Ludovico XII.
Francisco I. Francisco II. Carolo IX.
Heinrico III. Heinrico IV. Ludovico XIII.
Contra Montacutij, Lotharingi, Sabaudi artes,
Arte, obsidio, ferro, fame pressa,
Tandem dedita,
Recepto Monte Albano,
Factionum ducibus exilio, carcere, venia, dissociatis,
Reliquias belli religionarij facilè superabiles,
Supplices in pristinum Regis obsequium, 1629.
Summa suscepit clementia;
Tanta Regis sui gloria ac fama,
Vno ut omnium ore fuerit nuncupatus, celebratus,
LVDOVICVS IVSTVS,

PUBLICÆ QVIETIS ASSERTOR, REGNI LIBERATOR,
BELLI CIVILIS VINDEX, PIETATIS RESTAURATOR,
ORBIS ARBITER.

LXXXVII.

87. Caussæ motuum in Gallia, Regis Mater, Frater, aulæ proceres, Hispanus, Lotharingus. 1630. 31.

Simultatum semina,
Quæ postea Hispani, & Lotharingi cultura in motus adolevêre,
Inter prima aulæ capita, Regem, Matrem, Fratrem,
Hæc fuerunt.
Regina mater, domina impotens, sueta imperare,
Non citra Regis æmulationem, nec absq; injuria,
Morari diutius in Imperio voluit,
Quod filio nascendi ordo, & leges regni dederant.
Suo Frater impetu idem ambire visus;
Vt solent principes illo ordine nati,
Ab iis præsertim, qui circa eos sunt, exstimulati.
Reliqui conjurationis aulicæ proceres,
Odio præsentis status,
Licentiæ sueti aulæ prioris,
Adductius regnari nolebant à Richelio, quàm à Rege.
Illum aula, hunc regno movendum,
Illum trucidandum, hunc lacinia circumdandum Monastica,
Aut
Occupatis regni circumjectis locis melioribus,
Ita coercendum censebant,
Vt ad nutum sit.
Fratrem in quo niterentur, ad hoc requirebant,
Luxui, ac voluptati jam assuefactum,
Factionibus aptum.
Præcipuum adeò offendiculum erat Eminens Richelij virtus & fortuna.
A quo tamen
Triga illa regia quantulamcunq; in concordiam juncta,

Et,
Antequam cresceret invalida adhuc,
Conjuratio ab ipso capite prodita ac perdita,
LXXXVIII.
Aliæ en à feminis in aula Matris potentibus ortæ, tricæ, 88. Caussa Aureliani secedentis in Lotharingiam. 1632.
Quænam uxor Aureliano deligeretur;
Cœlibi vitæ intonanti, & uxorum dulci nimis obnoxio;
Mater Principem Florentinam, Aurelianus Mantuanam,
Fœminæ illæ neutram harum fovebant,
Suadebant Mantuanam mandandam custodiæ,
Specie Florentinæ, eâ, oculis subtractâ, primas habituræ,
Imò,
Desiderio quandam immittendi per adfinitatem ipsis annexam.
Novæ hinc turbæ;
Aurelianus,
Cui concepti ex Mantuanæ custodia doloris unicum in secessu levamentum,
Profectus in Lotharingiam, perniciosorum officinam consiliorum,
Supervenientium fontem motuum.
LXXXIX.
Rex, 89. Regis studium malignè versum à feminis illis.
Animo utriusq; leniendo,
Neutrius causa palam damnata,
Rogat per literas Fratrem, ut se Galliæ, Matrem, ut Mantuanam libertati reddat,
Hoc Dominæ illæ maligniùs interpretatæ,
Quasi Rex Reginæ factum obliquè suggillaret,
Richelii monito permitteret,
Fratrem Mantuanæ conjungendum,
Mariliacus quoq;,
A Rege rogatum Aureliani reditum missus,
Aureliano faces æmulationis contra Richelium,
Easdem contra eundem Reginæ matri indidit.
Aurelianus demum, aucto suo reditu, rediit in Galliam,

Et cum Rege in concordiam,
Richelio jam Alpes transgresso.
Idem Mariliacus Hispano-Gallicus,
Ingratissimus adversus merita Cardinalis,
Exsequendi Regis Imperij incuriosus,
Ducendum in Italiam moratus in Champania militem,
Quâ millenis in Pedemontio Gallis approperatæ morâ mortes,
Extorsæ ad Casalem satis arctam induciæ,
Tandem cum fratre suo carceris (pòst & gladii) supplicio subjectus.

90. 1632. Reginæ odium in Cardinalem; Aureliani secessus ad Reginæ partes; contra eundem.

XC.

Regina Mater,
Fato suorum Mariliacorum, odio Cardinalis Richelii,
Iam ægrescens,
A tribus primæ admissionis fœminis Principibus,
Hispani clientulis, suis intimis,
Contiâ, Elbæviâ, Ornanâ,
Quasi
Obsidetur, circumdatur, occupatur,
Ad Cardinalis necem irritatur,
Autoritati suæ, suis liberis, regni munimentis,
Extremo hoc remedio servandis integris.
1632. Exin illa,
Hoc semper firma odii proposita.
Adversus ipsius Cardinalis satisfactionem,
Suffreni, conscientiæ arbitri, sancta oracula,
Bannii legati papalia desideria,
Schombergii validissimas rationes,
Regis ipsius deniq; intercessionem, supplicem pro Cardinale veniam.
Cardinalis adspectum aversata magis ac magis rogata,
Obstupefacta,
Aurelianum, speratum partium suarum præcipuum adjutorem,
Ad Regem reversum, sequius de se apud illum opinatum,

Cardi-

Cardinali adulatum,
Ejus intimos, Coniæum, Puylaurentium, Monsigotum,
Summis à Rege donativis, honorum promissis ornatos,
Regi jam obnoxios, & ritè obligatos,
Aureliano per eos subindè demerendo;
Molita,
Eundem per eosdem triumviros, à Rege ad se retrahere,
Per præcipuum Coniæum,
Quem illa sibi obnoxium, noxium Cardinali sperabat,
Prolato,
Dilatam hactenus à Pontifice purpuram à Rege ipsi promissam,
Arte Cardinalis, non bullâ Sixti V.
Nec defuit ille,
Aurelianum invicem,
Modò ad Regem, Cardinalem, Mantuanam versum,
Aversum reddere,
Efferatiorem in dies,
Injecta nunc suorum carcere & supplicio deformatorum,
Nunc matris mentione, amore, ac metu proprio,
Custodiæ Sylvarum Vincennarum.
Vnde postea ille, ut erat in partes flexilis,
Concitando in Cardinalem odio populi,
Palàm ei renunciatâ domi suæ amicitiâ,
Clàm Rege,
Statim inde Aureliam, & Matris in partes transgressus:
Summa Matris, suarumq; sectarum lætitia,
Maximè Hispanorum,
Pro quibus præcipuè iste secessus & motus.

XCI.

Porrò Aurelianus, 91. Aureliani secessus in Burgundiam, Reginæ in Flandriam
Sparso captivitatis metu,
Aureliâ-Burgundiam, inde Vesontium petiit,

Agmine

Agmine Equestrium, & sui satellitij tectus.
Mater verò Regina,
Toties frustrà à tricis ad concordiam vocata,
Provido Regis jussu à flabellis seditionis seposita,
Tàm ab illâ feminarum trigâ, intra domum quoq; suam coercita;
Quàm ab ejusdem farinæ principibus in custodiam datis,
Bassompetra, Faxæo, Vauterio medico;
Post sociata contra Regem, cum Aureliano, contra regnum cum extero,
Tanquàm perduellis,
Aulâ per SCTVM mota, compendium abiit,
Inde latenter, unicâ pedissequâ comite, ad Flandriæ fines,
Dehinc Bruxellas regio more.
Sic quidem Mater & Frater regno extorres,
Intus inquietes.
Aurelianus Vesontiô causas sui abitus Regi per literas allegat;
Rex publico Divioduni diplomate contrarias:
Læsæ simul majestatis crimine notatis,
Moreto, Elbævio, Bellegardo, Ruannio,
Coniæo, Puylaurentio, Monsigato, Chantalupo:
Vt metu coerceantur, quos beneficia non mutavissent.
Curia Parisiorum, ut erat rogata ab Aureliano, intercedente,
Frustrà;
Nec citra Regis iram, & cum suæ autoritatis detrimento.

XCII.

92. 1632. Consilia Flandrica contra Cardin. & Galliam.

Regina mater Bruxellis in Galliam nomine Infantis Carondeletum misit,
Specie conciliandæ concordiæ,
Factionis re ipsâ consiliis cautiùs tegendis.
Vnâ mox ambo vice, quasi ex compacto,
Libello quisq; suo,
Diffamationis, quàm accusationis,
Additis causis,

Nimæi

Nimiæ potentiæ, opulentiæ,
Injuriæ in Regem, regnum, populum,
Contra Cardinalem prolato,
Curiam Parisiorum rogat, Cardinalem in jus vocet.
Necquidquam.
Suis ille meritis, ac patrocinio Regis, tutus,
Immotus,
- - ut pelago rupes exposta patenti
Ventorum furias, undarumque irrita temnens
Murmura. - - -
Mox factiosi,
In Lotharingia, suo veluti asylo receptati,
Non ignari,
Iura minui, ubi gliscit potestas,
Armisque utendum, ubi legibus agi non potest,
Censuerunt,
Exercitu XV. armatorum cIↃ à Lotharingo coacto,
Velut aliquo flumine torrente,
Accessione Galli indies populi aucto,
Totam submergere atq; obruere Galliam.
Incassum & hoc consilium;
Cardinalis consilio
Sueco tùm Imperatoris exercitum premente,
Copias illas auxilio accitas,
Lotharingus in Germaniam duxit, ipsum ambitio,
Apiscendi Summi Austriacum in exercitum Imperij: 1632.
Studio Aureliani in præsens posthabito.
Mox miserè inde reversus, & animi æger,
Erigit Aurelianum spem in magnam & malam,
Contrahendi per Germaniam, Lotharingiam, Belgium, militis,
Adversus Regem redigendum in ordinem,
Pessimus turbandæ Galliæ vicinus,

Obvius factiosorum receptator,
Galliæ studiosorum corruptor,
Pactorum facilis assertor & ruptor,
Matrimonij Aurelianum inter & sororem suam cupitor,
Pfalsburgica ejusdem Pararia,
Hispanis eidem summopere operantibus,
Miscendis Regem inter & Fratrem majoribus dissidiis,
In Galliæ,
Nullis *alioquin* casibus superabilis,
Ruinam:

93. Aurelianus contra Il. regni Margaritę conjunct⁹, armatus introiit Burgundiam.

XCIII.

Nec cunctatus Aurelianus,
Tam potentibus amoris simul ac odij instinctoribus,
Matrimonium illud,
Rege ignaro, contrahere,
Eodem invito, consummare,
Flandrico-Hispanicas expedire copias,
Quîs Burgundorum fines ultrò introiit.
Nudatus à tergo suppetiis,
Consalvi, Lotharingi, Diviodunî.
Illo ad Mosæ *trajectum à Batavis distento,*
Isto ad Musonii *pontem à regiis territo,*
Ad orandam pacem coercito,
Hoc à perduelle exercitu hostilia passo,
Et adversus eundem eadem auso.
Idem
Expeditis simul pressus cohortibus
Forcæi, Scombergij,
Hinc Burgundiâ totam Galliam pervasit,
Pervasit, inquam, non invasit,
Eundem iidem insecuti, vestigiis ejus quasi insistentes,
In Septimaniam usq;

Vbi

Ubi Aurelianum Momorantius, Momorantium *Aurelianus,*
Uterq; Provinciæ perduellionem,
Expectabat, excitabat, effovebat,
In Cardinalis exitium;
Ille quoq; præsentium, iste Electorum fastidio,
In se ipsum exitiabili.

XCIV.

Commota his motoribus tota provincia, — 94. Deficit Languedocia: adsunt Hispani ad Narbonam: perduelles læsæ majestatis rei declarati; Momorantius præcipuè.
Tolosa sola non fuit dolosa;
Cetera omnis ab obsequio Regis ad Fratris partes digressa:
Gressaq; propè Narbonam auxilia Hispanica,
Suggressura propius,
Regio Picardiæ exercitu in Artesiam & Flandriam progressuro.
Hæc inter,
Summi omnium viri ordinum, perduelles,
Crimine læsæ majestatis fœdati,
Tales à Rege omnibus expositi.
Præcipuè
Perduellionis autor Momorantius,
A curia Tolosana,
Rege jubente,
Absens.
In jus vocatus, accusatus, damnatus,
Ducatu ejus extincto, coronæ annexo.

XCV.

Aureliani verò exercitus, — 95. Aureliani exercitus casus, captus Momorantius & securi percussus.
A Forcao & Scombergio,
Quibus nihil tùm præstare fortuna majus potuit,
Quàm hostium discordiam,
M*omorantii, Puylaurentii, Elbœvii,*
Hinc ad Privasiam, Baukæriam, illinc ad Tolosam,
Et ad Albynm artus,

 Demùm

Demùm ad Audomari Castellum obvius, cæsus;
Memorantius post magna prælia saucius, captus,
Magnâ Aureliani, Reginæ matris, Hispanorum ægritudine,
Ex Chantalupi consilio vel raptu Combaletæ asserendus,
Culpam,
Quæ ipsis exitiosa esse solet auctoribus,
Nullo Aureliani conatu, nullo Magnatum rogatu, nullis amicorum desideriis,
1632. *Nec suis ipsius humillimis precibus supplicis,*
4. 8br. *Supplicio sed expiavit suo.*
Quo capite defecto
Ceteri Nobilium,
Vt inconsulto contracti impetu, *paulatim dilapsi,*
Civitates in Septimania desertrices,
Archiepiscopo Narbonensi medium agente Regem inter & ipsas,
Reversæ ad obsequium, receptæ in gratiam.
1632. *Contumaces Episcopi beneficiis & dignitatibus de moti.*
Coniæus, Delandæus, Monsigotus,
Curiæ Parisiensis,
Præses, Senator, rationum magister,
Resecti corpore, & dehonestati,
Provinciarum, munimentorum præfecti, suspecti, dejecti:
Alphestonus, Chavaniacus,
Duo ex Belgio Hispanico percussores,
Curâ Reginæ matris, crudeli Chantalupi Theologiâ,
In Cardinalis necem immissi,
Suis à comitibus proditi:
Damnati Meti,
Alter ad rotam, cruentam vitæ metam,
Alter,
Qui Cardinalem necare conatus inlitis veneno literis,
Literam ad longam in furca faciendam.

Ipse

Ipse Reginæ myſta Chantalupus,
Sacer ſceleris inſtinctor,
Abſens
Ab eâdem Curiâ in jus vocatus, contumaciæ damnatus,
Vivus membratim diſcerpendus.

XCVI.

96. Aurelianus pacem ingratam ſubit & rumpit ſuo in Lotharingiam ſeceſſu. 1632. M. Nov.

Aurelianus,
Horum omnium caput,
Ex Puylaurentiano in præſens conſilio,
Bellum pace, pacem obſequio redemit,
Non qualem ipſe per Chaudebonum, ſed qualem Rex per Ægabonum voluit,
Per Bullionium & Foſſæum dedit.
Aureliano minus gratam,
Mox ruptam
Suo in Lotharingiam repetito ſeceſſu,
Prono dehinc in Flandriam tranſitu.
Subſidio utrobiq;
Vt erat ipſi ſuis ab intimis inditum,
Periclitantis quaſi in Gallia libertatis ſuæ, & autoritatis in Europâ;
Nimis apud Regem vilis,
Et invalidæ paciſcendi ſalutem Momorantio,
Tanto partium Duci;
Vtrumq; inde majoribus remediis integrum ſervandum,

XCVII.

97. 1633. Indutiæ ab Hiſpano oblatæ Batavis, Aureliani cauſa.

Eâdem Hiſpanus tempeſtate,
Qui nunquam non eſt in partibus,
Cum Batavis, tunc vocatis rebellibus,
Belli de feriis in præſens agendis ſategit,
Commodius inde juvando,
Vna ſui parte exercitus,
Aureliano & Lotharingo adverſus Galliam,

Altera Imperatori adverſus Suecos in Germania.
Verùm,
Provida Regis cura, Cardinalis conſilio, Charnaſſæi eloquio,
Batavi ab indutiis averſi,
Magno ipſorum, Gallorum, Germanorum, bono;

98. Lotharingi auſa contra Galliam.

XCVIII.

Iam quoq; Lotharingus,
Citra pactam quidem fidem,
Audax Corrumpere
Regias Effiato in Germaniam miſſas copias,
Mox à ſuis ad Imperatoris in Alſatia aquilas transfugas,
A Suecis obtritas;
Tradere,
Alias, quaſi exauctoratas, Comiti Solmenſi contra Hagenoam,
Cogere
Alias, pro Ajace Italo inferendas Briſaco,
Permittere
Alias ſua in provincia conſcribendas,
Montecuculio, Bentivoglio, Naſſovio,
Pro Suecorum in Alſatia hoſtibus.
Ducere deniq;
Suas eò ipſas, palàm dictas Imperatorias.
Manifeſtus Imperatoris amicus, Regis hoſtis & Calumniator,
Ejus quaſi juſſu.
Hactenus hoſtilia contra Suecos auſus,
Vnde pària Sueci contra Lotharingiam, Regis clientelarem,
Rex niſi interceſſiſſet,
Miſſo ad eos, & ad Lotharingum legato Gurono,
Fluxæ fidei Ducem, ter jam perfidum,
A malè cæptis enixè avertendum.
Ille,
Quaſi ex contemptu,

Adſpe-

Adſpectum legati diu averſatus,
Poſt,
Colendi quaſi regis ſtudio,
Ficto prorſus animo,
Admiſit, audivit, ſprevit;
Adverſus Regem, legati Dominum,
Coacto exercitu, munito Nanceio.

XCIX.

Rex demùm, 99. Lotharingus à Rege caſtigatur, exutus Barryo; dedito Nanceio.
Ob non præſtitam, in decennium dilatam, fidem,
Ex juſtitiæ ſententia,
Gnava Nauvæi opera,
Iure, non ferro,
Ducem Ducatu Barrienſi exuit, ſe eôdem induit,
Recepto ſimul ſuam in fidem Cardinale Lotharingiæ;
Qui Regi rationes de aſſerenda Fratris fide expoſuit.
At quas pro eo, qui toties impoſuit?
Solum Nanceium in Regis fide depoſitum,
Donec ille boni officium Ducis præſtet,
Vnica erat ratio, & ſola fides;
Nam,
Major eſt ſecuritas in re, quàm in verbis,
Fluxi præſertim Hominis.
Hoc fidei depoſitum,
Munimentum totius Europæ unicum,
Vi an miraculo obſidij, 1633. 6. 7br.
Tandem tergiverſanter deditum,
Suis quidem legibus;
Suo reddendum tempore, iis expletis.
Ingreditur Rex, excipitur à civium multitudine,
Feſtivis, quàm feſtinis lætitiæ ſignis, 1633. 24. 7br.
A Lotharingiæ Duce, Cardinale fratre, ſorore Pfalsburgica,

 Comi-

Comitate, quàm gaudio, majori,
Obsequio, quàm voluntario, necessario.
Dehinc jam anteà egressa Bruxellas media per hostium castra:
Margarita, sexum & statum mentita,
Vno Davisæo comite,
Adumbrata ab Aureliano resumta festivitate;
Nova onerandi Belgij materia,
Belgio jam obligati onus mariti,
Venustissima extorrium appendix.

C.

Inter ista, 100. Auxilia Hispano-Austriaca pro Lotharingo contra Galliam: & in eam reditus Aureliani. 1633.
Communes Galliæ hostes;
Austriaco-Hispani,
Frustrà obnitente Constantiæ obsessore Hornio;
Iunctis ad dictam Constantiam copiis.
Altringerij, & Feriani,
Alsatiam & Lotharingiam irrumpunt,
Rebus Lotharingi afflictis sospitandis.
Verùm ambo,
Magno Regis, Lotharingiæ possessoris, commodò,
Hinc à Vinariæ Duce Bernhardo,
Obsessa Ratisbona,
Isthinc ab Hornio, Palatino Birckenfeldio, Ottone Rhingravio,
Trajecto ad Argentoratum Rheno,
Fortiter ex Alsatia statim,
Retracti, repulsi, Brisaco intrusi,
Inde Sueviæ imminentes,
Agros Wirtenbergicos infestaturi, vastaturi,
Succorum fortitudine inhibiti;
Forcæo Lotharingiam, Hannoviam, Borbonio Montisbelgardiam;
Defensantibus;
Lotharingo auxiliis desolato omnibus.

Tùm
Reginæ Matri, & Regis Fratri Aureliano,
Parum spei in Hispani hospitio, plurimum in reditu ad Regem,
Sed vaframento Chantalupi, & similium tardato,
Sua ipsorum commodis antehabentium compendia,
Dispendia in Gallia reformidantium & suspendia.
Tandem tamen Aurelianus,
Aeris Flandrici & Hispanici fastus fastidio,
Sponte prorsus sua,
Suam refugus in Galliam,
Prono fratris in Regem obsequio,
Prono Regis in fratrem amore,
Effusi in lacrymas simul & in gaudia.

CI.

Eodem temporis tractu, 101. Hispaniæ tacita prolusio ad bellum.
Orator in Gallia Hispanicus,
Res & preces extorrium tractaturus,
Tracturus ad Regis Clementiam,
Ad belli resurrecturi initium quasi traxit,
Petitâ
Reginæ Matri priori dignitate
Aureliano matrimonij firmitudine
Lotharingo ademptorum restitutione,
Hispano suorum recuperatione.
A Rege
Reginæ revertenti oblati honores,
Negatum Fratri matrimonium,
Lotharingiæ restitutio suspensa
Hispaniæ sua reddenda, redditâ Navarrâ.
En Regum ad bellum prolusiones!
Aliæ Bruxellis meditatæ,
Indè allatæ in Galliam, & ad Galliæ redditum Aurelianum,

A reducibus,
Aureliani & Reginæ matris intimis,
Puylaurentio, Fargisio, Gudræo, Mompenserio,
Et Abbavillæ præfecto simul ac proditore,
Artè statim coercitis.
Ne iterum fratrem, frater regnum turbet.

102. Caussæ Regnum in bello Imperiali.

CII.

Nullus in orbe Christiano existit motus bellicus,
Cujus in partibus non sit Gallus & Hispanus,
In discordante præcipuè Germanorum Imperio;
Sed ex diversa planè caussa.
Hispanus;
Iam ultrà seculum concepta, & acriùs indies rapta,
SPE
Facilè habendi, subactis Germaniæ Principibus, Imperium in Gallos,
Horum obice subverso,
Vniversam in Europam,
Faventibus plerorumq; dissidiis.
Gallus;
A majoribus accepta, & feliciùs indies adhibita,
CVRA
Amplissimas tuendi Germaniæ Principum clientelas,
Sospitandi seipsum, sospitatis suis in Europa fœderatis;
Se sospite,
Vniversum orbem Christianum rectè valiturum,
Omnium potentia in æquilibrio subsistente.
Sic Franciscus I. asseruit olim,
Carolum V. contrà & ejus fratrem Ferdinandum I.
Afflictos Germaniæ Principes,
(Rupto contra eos septungenario Sueviæ federe)
Vlricum præsertim Wirtenbergiæ Ducem,
Ter ducatu exutum suo in Ferdinandum translato,

Annis

Annis XIV. exulem, 1519.
Gallicis pecuniarum copiarumq; reducem suppetiis. 20.
22.
Quarum beneficio, pactiq; cum Carolo initi, 1530.
Wirtenbergiæ successores, 31.
1546.
Ab an: cIↃ IↃ XLVII. ad An. cIↃ IↃc XXXIV.,
Pacatâ usi fretiq; possessione.
Francisci filius Heinricus II. 1550.
Germaniæ Principes ad Albim cæsos,
Saxonem & Hassum captos.
Ludovicus XIII.
Ejusdem libertatem & eosdem,
Pactis pòst Vlmensibus, partâ ad Pragam victoria, 1621.
Ab Austriacis obrutos;
Austriacis,
Concitore Picarderio legato;
Objectos 1626.
Regem Daniæ, inferioris Germaniæ Magnates,
Civitates, primò ambiguas, post indubias, Anseaticas,
Copiis, pecunia, aliisq; juvit auxiliis;
Majori tamen Rhætiæ, quàm Germaniæ bono; 1627.
Pòst,
Adversa Dani & Saxonum pugna;
Marchevillanum,
Bono ejusdem Germaniæ labantis,
Ad Bavarum & Treverum misit,
Curandis in Imperio indutiis,
Sistendis Austriacorum victoriis,
Electorum pro Rege Rom: suffragiis;
Spe illius dignitatis Bavaro, Trevero aureis catenis injiciendis,
Ex usu rerum ac temporis.
Tandem & Leonium, 1630.
Summa sumtuum & Nobilium pompa,

Ad Imperialia Ratisbonæ comitia,
Penetrandis Imperatoris ac Principum animis,
Opem inprimis regiam implorantium,
Quivè,
Vel occulto metu, vel amore Cæsaris,
Vel odio præsentium, rerumvè novarum cupidine,
Bellum & auxilia decernant,
Adversus Gustavum Adolphum, Sueciæ regem,
Modicæ, ita vocatum, potentiæ principem,
Spreto Imperij fastigio,
Cum exercitu trajectum,
In Rugiæ insulam, inde Stralsundam, dehinc in Pomeraniam,
Pulsis ubiq; Cæsareanis,
Stettini receptum,
Germaniâ exturbandum, Baltico mari mersandum,
Murem aquaticum.

103. 1631. Caussæ belli Sueco-Gallici.

CIII.

Rex Sueciæ,
A suis cognatis, adflictis Germaniæ Principibus,
Palatino, Brandenburgico, Pomerano, Megapolitano,
Rebusq; aliis publicis,
Auxilio simul ac accitus injuria,
Suis literis,
Quæ ad Transsylvaniæ principem ferebantur,
Ab Imp. interceptis, relitis, sequiùs relatis, inversis,
Suis subditis,
Qui in conterminis mari Baltico civitatibus mercabantur,
Captis, mercimonio nudatis, commercio prohibitis;
Suis pactis,
Quæ cum Polonorum Rege initurus erat,
Impeditis.
Suis copiis,

Quas

Quas in Polonica Borussia sub pellibus habebat,
Hostiliter lacessitis,
Ab auxiliario Cæsaris milite, affini Polono quasi debito.
Suis legatis,
Qui ad Pacis erant negotia missi,
Inauditis, rejectis, Germaniâ excedere jussis;
Has contra offensas, vimq; Romanam,
Quam ipsi Imperator in Comitiis minitatus,
Ille Heros,
Quasi solus viribus impar, auxilio vocavit
Galliæ Regem,
Communem calamitosorum Principum adjutorem.
Sociavit Gallum amor rei Germanicæ 1631.
Petiti æquitas, facti gloria:
Sed sacris Romanis utrinq; præcautis,
Sartis, tectis, intemeratis, ubiq; servandis.
Intertrimento eorum fortuito,
Ad armorum culpam quàm ad suam trahendo.
Cetera,
Sueco pecuniis, copiis promissis, missis.

CIV. 104. Hiſpanica obtrectatio illius pacti.

Hispaniæ Rex,
Cui solitum, ut ceteris mortalium pronum,
Sacra prætexere ſuis deſideriis,
Pactum hoc Sueco-Gallicum
Obtrectavit.
Hæreticum, cum Hæretico, pro Hæreticis, consertum:
Pervertendis populorum animis, conscientiæ inligandis;
Dehonestandæ Gallorum gloriæ, potentiæ coarctandæ.
Infami contra idem post protruso Armacani partu;
Subditis quoq;,
Communi Austriacorum consilio,

Bavaro;

Bavaro, Coloniensi, Herbipolensi,
Qui,
Obtentu malorum, sibi, suis, sacris, à Sueco illatorum,
Vel etiam spe apiscendi suis suffragiis Imperij,
Vel denique vinculo defendendi Ecclesiam,
Gallicam sollicitarent fidem,
Partibus à Suecicis distrahendam.
Frustrà.
Nolente Gallo sacrum ex profano facere bellum;
Nec Sueco Ecclesiam, sed Imperatorem lacessente;
Nec ipsis Imperatoris ac Iberi partes deserentibus.
Vnicum verò malorum peculiarium effugium,
Media restabat via inter partes mediis,
Sed implorantibus.
Rogatus itaque Sueciæ Rex à Rege,
Oratore Marchione Brasæo,
Liceret ipsis neutrarum esse partium.
Additâ ratione,
Imperatorem,
His validis artubus corpori abruptis,
Facilius iri debellatum.
Se verò,
Sacris horum intemeratis, bonis illæsis,
Volentiores habiturum reliquos.
Ad hæc Suecus,
Cui gnara, Gallo incomperta, acta Ingolstadiana;
Ab his temporariis
Tempora reficiendis peti viribus.
Præsulum vota illorum,
Quibus nimium est charus Iberus,
Nunquam obfutura Austriacis, nec profutura Suecicis,
Quacunque belli sorte;

Cala-

Calamitosam eos hactenus propriâ ex contumacia passos; 1631.
A se ad meliorem invitatos,
Partium desertione, tributoq; tolerabili,
Cetera suis uti frui rebus & Imperio jussos.
Non obsecutos.
Instanti verò Rex regio legato,
In honorem federati Galliæ Regis,
XV. D^r. annuit indutias,
Tentandi pacturorum fidem.
Scripta sunt à Sueco pacta,
Æqua, Patriæ, Ecclesiæ, Clericis, utilia,
A Bavaro, & reliquis proscripta,
Tanquam ipsorum contraria studiis in Austriacos,
Multùm obnitente Charnassæo Regis ad eos legato.
Verùm
Charior ipsis Imperatoris, quàm Ecclesiæ salus;
Et una vox, unum votum,
Ruant sacra ac profana, stet, valeat Imperator.
Solus, Trevir,
Sueco jam ad portas, Hispano ad Confluentes,
Necessitate, quàm integrâ voluntate,
Præsenti veluti deprensus naufragio,
In tabula neutrius partis, in fide Galliæ Regis,
Quasi servari voluit,
Hermensteinio in Regis custodiam deposito;
Seposito Treviris ipso
A suâ Clericæ potestatis consortione,
Recepto contrà Comite Isemburgico,
Præsidioq; ibidem ac Confluentibus imposito:
Mox indè, & ubicunq; erant nidulati Hispani,
Virtute 1631.
Hornij, Estræi, Sanchaumontij, Susani,

Ejectis,
Restituto in sua Treviro.

105. Imperatoris de Sueco & Gallo querela.

CV.

Imperator Ferdinandus II.
Successu rerum apud Treveros Gallo-Suecicarum trepidus,
Cardinalem Pasmannum ire Romam,
Pontificemque obtundere jussit,
Longa calamitatum inexplicabilium & inexpiabilium serie,
Germaniæ Ecclesiam inundante, pessumdante,
Demonstrare coràm,
Vt est,
Suecum alterum Attilam, tandem Romæ incubiturum,
Cruciata nisi acies quàm maturrimè obsistat.
Increpare,
Nunc ut cùm maximè,
Gallum Gothicum socium, Ecclesiæ perniciabilem,
Dissociandum, atterendum.
Succenturiatos quoque subdidit,
Savellium & Borgiam,
Hispaniæ clientes,
Qui,
In publico Cardinalium consessu,
Ipsius patientiam & segnitiam Pontificis juxta insultarent,
Veluti deserentis
Munia publica, Ecclesiam, Austriacos.
Pontifex,
Cui res Germano-Gallo-Suecicæ non ignaræ,
Ignaros eorundem Cardinales reddidit gnarures,
Bellum Germanicum profanum, non sacrum dictitans,
Ejusdem, malorumque autorem Imperatorem,
Vsurpatis aliorum Principum juribus;
Contrà,

Viribus suis in Suecos vertendis in Italiam versis,
In Mantuæ perniciem, S. sedis terrorem;
Vnde sua Italia bona, fortunas, in Cæsaris tributum,
S. Sedes aurum omne pro sua tutela egessit;
In præsens tamen visum est,
Hispanorum calumnias venia,
Imperatorem certa in bellum pecunia,
Cladem turbatæ in Germania Ecclesiæ,
Indictis Romæ supplicationibus,
Expiare.
Legatis Austriaco Hispanis parum ista habentibus,
Longè plura sperantibus,
Præcipuè
Fulmina, diras, censuras in Gallum,
Regnum manibus exponendum prædatoriis.

CVI.

Rex Galliæ, 106 1631. 32. Galli in Germaniam studium.
Nec Hispani contumeliis, nec falsis Imperatoris criminationibus,
Nec præmaturo Gustavi Adolphi exitu,
Nec partium inde nutantium labefactata fide,
A studio libertatis Germanicæ aversus,
Conversus ad Sueciæ hæredem Christinam Reginam,
Oxenstirnium, ceteros Lipsiani federis Principes,
Illud ipsum,
Misso suo ad conventum Heilbronnæ legato Fequerio,
Coram singulis pariter ac universis,
Redintegravit.
Animis omnium adversus præsentia firmatis,
Auxiliis in præteritum memoratis, in futurum promissis,
Obtestatus,
Summam Reipublicæ verti,
In concordi omnium studio, arto, immoto;

Suum cujusque commodum,
In communi omnium pace, unico mali remedio,
Pacem in commune, aut nullam, aut minus utilem ac honestam,
Nisi libertate Germaniæ, suisque cuique Principi restitutis;
Libertatem non sperandam,
Viribus nisi artissimè junctis,
Nullo Austriaco-Hispanorum impetu perrumpendis.

107. 1633. Caussa belli continuati novum fedus.

CVII.

Pactum denuò fedus regnum inter utrumque
De tuendâ communi sociorum causâ,
Marisque Balthici & Oceani securitate,
De pace Imperio reddendâ,
Redditus cuique suis.
Dandis à Rege singulos in annos,
Millies mille ℔,
Gerundo sustentandoque in Germania bello,
1633. *Cogendis à Regina ac federatis passim per provincias,*
XXX. peditum, VI. equitum cIↄ perpetuis.
Concedendo libero Religionis Catholicæ exercitio,
Locis in occupatis,
Concessa simul Bavaro, aliisque ejus sectæ libertate
Concedendi vel in pacta, vel in partes neutras,
Si qui velint.
Omnibus ex omnium federatorum sententia agendis,
Federe, non nisi pace in Germania sancita, solvendo,
Non ritè secuta pacis exsecutione,
Repetendo.
Federatis regnis accedebant Protestantium Principum operæ,
Ejusdem belli appendices,
Eousque pollicitæ,
Donec
Germania in libertatem,

Leges

Leges Imperij veterem in vigorem,
Principes ac Status statum in priorem,
Sint restituti;
Sueciæ regno belli impendia,
Omnibus pax secura,
Reddita.
Omnia hæc frustrà præparassent,
Nisi, qui illa regeret, fuisset.
Exin consensu summo summa rerum permissa
Oxenstirnio
Ministeriis virorum fortissimorum ac prudentissimorum
Circundato.

CVIII.

Verùm, 108. 1634. Caussæ malorum in Germ.
Optimè constituta, pessimè cadebant;
Vel,
Quia Mars est communis;
Vel,
Quia consultando consumebantur tempora agendi,
Inutili *Francofurti* contatione;
Vel,
(Ad ipsum referri verius sit)
Quia Vinariensis audentior, quàm prudentior,
Omne aspernatus consilium,
Nimium ausus, minimum providit,
Præcipiti impetu,
Rem perdidit omnem,
Malâ ad Nordlingam pugnâ:
Post quam,
Omnia prona victori, eadem adversa victo.
Prima sub ictum data Wirtenbergia,
Cui etiamnùm indolet,

Ejus maximè creditores innumeri, queruli;
Tota à Rege Rom. infessa; IV. penè AN. possessa, pressa.
Duce apud Treboccos extorri, precario pòst vix in semissem reduce.
Plurimæ cis & ultra Rhenum receptæ urbes,
Ipsiq; Treveri,
Archiepiscopo Electore, Galliæ cliente,
1635. *Cujus vix vita, non libertas, auro redempta,*
Capto Gandavum abducto,
Prospero Ducum successu
Gallasii, Hatisfeldii, Lamboi, Meternechii, Embdani Comitis,
Improspero
Turænii, Fequærii, Vinariensis.
Quorum iste cum malæ pugnæ reliquiis ad Rhenum,
Ad Albim Bannerius,
Labantes res sustentare conati,
Sed nec limes Galliæ tutus,
Gallasio per Alsatiam in Burgundiam rapinis grassante,
At magna LXXX. suorum cIↃ ruinâ,
Quorum reliquiæ in Sueviam ægrè regressæ
1636. *Famelicæ, macilentæ, exanimæ.*
Irrumpentibus in ipsam quoq; Galliam X. Polonor. cIↃ.
Cæsaris auxiliariorum;
Sed Forcæi fortitudine,
Multis inde non erumpentibus, vili quanquam tumulo tectis.
Multùm querente Polono de Cæsare, Cæsare de Gallasio,
Gallo de Rege Rom. quasi contra ll. Imperii electo.
Cumulaverat mala
Pax Pragensis Panegyris malorum,
Bello pejor pessimo,
Tota in Victoris libidine,
Quâ federati Germaniæ Principes distracti,
Retracti ad Cæsaris fidem.

CIX. 109.
Hîc Galliæ Rex, Caussę restauratæ
Qui quidem post cladem Nordlingensem, rei in
Quâ Sueco-Germani de sua dubitabant Germania, Germ.
Victis adfuerat, parùm profuerat,
Ipso etiam suppetiarum pretio, munimento Eudæneo,
Imperita belli perdito Arnoldi Galli incuria,
In cura Smidbergi antea securiori.
Nunc,
Cæsare Rubiconem, ut ajunt, transgresso, rem factam habente,
Limitem infensante
Lotharingo in vicinia turbante,
Necessitudine quasi coactus ad bellum,
Aut ferendum, aut inferendum,
Minimè pro se securior, nunquam pro nobis sollicitior,
Statuit 1637.
Majori vi adesse,
Suecos animare, armare Vinariensem,
Colligere disjectos,
Federatos in spem, Germaniam in libertatem,
Omnes in pristinum pacis statum,
Erigere, asserere, reducere.
Statim indicta, exacta, soluta, tributa,
Habiti dilectus,
Supplendis Vinariæ Ducis copiis,
Qui tot contra hostes,
Austriacos, Bavaros, Lotharingos,
Diversis ad Lauffenburgum, Rheinfeldiam, Neoburgum prælìis,
Tot prosperè & supra fidem profligatis,
Tot captis Ducibus, summis, imis; tribunis, legatis, vexillis, urbibus, 1638.
Cæsis tot militibus,
Ipse ubique Imperator, dux, miles,

Hostibus

Hostibus insignis, conspicuus suis,
Pugnæ famam prioris posteriori istâ longè supergressus,
Mox,
Citra Austriacorum spem, non sine Helvetiorum ope, operâ Erlachi,
Brisaco naturâ & arte munito,
Quidam veluti Gigas Olympo,
Circumcisis foràs ferrô, intùs fame confectis hostibus,
Accepto,
(Reinacheri deditione, deditionis extrema passi,
Ne famam everteret, cum famem averteret,)
OMNEM RESTITVIT REM,
Gallo potissimùm,
Vltimam SIBI gloriam,
1639. *Non diu post vita concedenti,*
Proximo in victoriæ loco, veluti honoro belli lecto.
Gallo posteà,
Qui, aureâ suspensâ hederâ, Vinariensium sibi vinum fidemq́,
Fecerat vendibilem,
(Carolo Ludovico Palatino,
Eorundem sibi favorem novis factis nominibus emercaturo,
Expuncto, Sylvis Vincennarum impacto,)
Eodem victoriæ loco, imposito Brisgaviæ jugo,
In jugum uso,
Brisgaviæ, Suntgaviæ, Alsatiæ, totius Rheni tractus,
Omniumq́, cis & ultra Vrbium,
(Solo non summisso Francodalio, semper Hispanico,
1644. Gallorum *armis, & meæ tùm libertati corporis adverso)*
Prima Gebriani, contra Lamboium, Anguini deinde & Turænij contra Bavarum,
Gemina *Ducum fortitudine,*
Vna Gallo-*Vinariensium copiarum opera;*
Gallo-Suecis

Longevillano, Bannerio, Torstensonio, 1640.
Vrangelio, Kônigsmarkio, Wittenbergio,
Per Holsatiam, Misniam, Silesiam Bohemiam
Mox iterum junctis Gallo-Sueco Hasso-Vinerienfibus, 1645.
Per Wetteraviam, Franconiam, Sueviam, Bavariam, 46.
Victoribus, 47.
Tandem,
Bavaro tergiversante, Hispano obturbante,
Armatis Pacis hodiernæ Parariis,
Ex fide pacti, fine belli, voto populi. 1648.

CX.

Reverentia Pacis Vervinianæ, 110. 1635.
Quæ, M. Mai.
Ex quo inter Reges est inita, Caussæ
Varia hactenus & honora specie belli Hispano indicti.
Legationum, tractatuum, federum, connubiorum,
Quasi culta,
Occulta quanquam genti insita utriq; æmulatione,
Offensis opertis, apertis pro sociis bellis,
Demùm
Anno cIↃ IↃc XXXV. M. Ma.
A
Regni Regibus utriusq;

Rupta,

Rupta,
Bello per Fecialem ad Flandriæ fines indicto,
Interdicto Oratorum, mercatorum commercio.
Cujus causa erant gravissimæ injuriæ,
Per latera
Rhætiæ, Alsatiæ, Lotharingiæ,
Artesiæ, Hannoniæ, Provinciæ Narbonensis,
Hactenus Gallis
Ferociter illatæ, segniter latæ, nunc armis ulciscendæ,
Coercenda simul spes Hispani,
Galliæ, & universæ Europæ inhiantis Imperio,
Nec non
Asserendi clientes, & horum præcipuus Trevir.
Castigandi etiam post beneficia contumaces:
Repetenda deniq; iniquè erepta & retenta.
Validæ quoq; ad hoc bellum erant preces Batavorum.
Alpes Rhæticas,
1. *Prima injuriarum claustra,*
Per quæ Hispani Gallos, Suecos, Germanos lacesserant usq;,
Clausit Rohanius Helvetiorum manu,
Exacto Fernamuntio,
Munimentis ad Steigam, & in valle Eugaddinâ excitatis,
Subrutâ Fuentæi munimenti turri,
2. *Aliâ è regione oppositâ.*
1636. *Alsatiam, Lotharingiam, Burgundiam,*
Altera contumeliarum ostia,
Malè condidit Condæus,
Ab obsidio Dolæ dolone Lotharingi & Lamboi excussus,
Meliùs Vinariensis, & Valettanus,
Tabernis Alsaticis recuperatis,
Stratis Piccolomini in Burgundia cohortibus,
Croatis, Vngaris, Polonis.

Gallis

Gallis contrà in Champania profligatis
A
Coloredo, Isolano, Isenburgico, Lotharingo.
Artesiam & Flandriam, 3.
Tertios lacessentium agros,
Chanius, Castillionæus, Spinæus,
Infensant,
Ipsam verò Galliam Galli,
Santones, Augulemii, Lemovices,
Ex tributorum continuatione rebellionis caussa.
Provinciam Viennensem II. 4.
Quartum hostium accessum, 1637.
Sustinuit hilariter Halerinus;
Qui suis cum provincialibus,
Hispanis vallo Leucatam obsidentibus,
Vallum obsedit, & insedit.
Vtrumq; quoq; mare opertum navibus,
Mobilibus mortis, hic nobilibus victoriæ, domiciliis,
Ex quibus Harcurtius Heros,
Cujus virtuti & fortunæ nihil erat invium,
Insulas Honorati, Margaritæ, inaccessas, 1638.
Vi Incessit & accessit;
Secus & sequius in Cantabria Condæus Fuentarabiam,
Dives & parcus opum
Militabat malè, qui Parcum habebat commilitonem,
Stuporem ducem, optimum imprudentiæ comitem.
Quas ipse in terrestri perdidit opes,
Victor Gallus reperit in navali ad Genuam prælio:
Rhætia, Vercellæ, Pomara abiére ad Hispanos,
Vbi Rohanius, Crequius, abiére ad plures.
Surgit interea Hesdinum, & caput inter lilia condit, 1639.
Cum cadit ad Thionis villam Fequerius saucius,

Dux, quàm Imperator, melior:
Qui capere voluit oppidulum, hunc capit oppidulum,
Efflat intus animam, difflat foràs Piccolominus ejus copiam.
Salsa salsiorem reddidit in agro Russiliano Condæum,
Biscaja Burdigalensem admirabiliorem.
Atrebatum captum mures felium victores.

CXI.

III. Caussæ novi belli in Sabaudia inter eosdem Reges.

Accelerarat,
(Quanquam non annis vivunt Principes, sed factis:)
Naturæ culpa Mantuano & Sabaudo mortem,
Mors ista Regibus novam belli caussam,
Defendendæ pupillorum provinciæ,
Ambobus eandem specie, jure & facto diversam.
Hispanus neutrius, utriusq; Gallus honoratus supremis tabulis;
Iste Sabaudi pupilli provinciam defendit,
Ille capit caput, & quædam provinciæ membra,
Aut proditione rebus studentium novis.
Aut operâ præteritorum fratrum, judicio fratris ultimo,
Thomæ Principis, & Mauritij Cardinalis Sabaudiæ,
Comitisvè Leganesii succenturiati.
Princeps Hispani, Cardinalis Pontificis cliens,
Hostilia ausi,
Ille Pedemontium exercitu, iste vitam regnatricis veneno tentare,
Ambo eandem validè premere,
Vt ipsis partem tutelæ,
Illa Gallum fratrem;
Vt sibi clientelarem opem,
Gallus ipsam,
Vt sibi liberos & quædam munimenta concedat;
Quîs sine invalida adversus hostes clientela.
Multùm hîc sudatum est,
Cardinali Valettano, Chavinio, Emerio.

Tergi-

Tergiversatur illa ac periclitatur periclitante inclusa Turino.
Tandem Comes Harcurtius,
Ad quem constituendum Imperatorem militarem,
Virtus & fortuna contendisse videntur,
Adfuit liberator Casalæ, liberator Turini,
Hispanis cis pulsis,
Turænii, Plessis Pralinii, Mothani, Fortitudine.

CXII. 112. 1641.

Semina belli in Gallia Hispanica.

Hispanus semper ambidexter,
Nunc viribus, nunc artibus fatigat Galliam;
Semper industrius,
Nova bello semina ministrare,
Nunc Suessanum & Bullionium,
Illum Condæi æmulum, & procul negotiis habitum,
Hunc præsentium pertasum, meliorum avidum;
Hi Aurelianum,
Aurelianus copias contra Parisios Hispano-Austriacas;
Sed hæc ipsa in herba disjecta,
Suessanus ferocior, quàm felicior Princeps,
Primo statim in prælio, ubi occîdit, occidit,
Virtute Castillionæi Galli vincentis Gallum,
Hactenus victoris, cetera victi.
Superante desertoris perfidia Lotharingi,
Fiduciam Galli, & strenuam Degenfeldi aciem
Aurelianus, prodito Nobilium numero, secessit in Sabaudiam 1641.
Bullionius ad Regis gratiam,
Cui & Nobilibus placuit ignoscere,

CXIII. 113.

Defectiones belli causæ.

Nova belli accessio, Lusitanorum, Cataloniorum, & Monaconii secessio,
A fluctibus Hispaniæ ad portum Galliæ.
Caussa secessionis
Monaconianæ, fuit ereptum Principi illud in Principatu
beatissimum,

Quod nihil cogitur;
Cataloniana, onerum & Teloniarum injuriæ;
Lusitanianæ, regnata Hispanicè Lusitania
Nunc suo regenda Rege, Bragantiæ modò Duce,
Altero illo ope Gallicâ inhibito:
Quia geminum folium unum non capit solum.
Fuit hoc Galliæ gloriosum, Hispaniæ periculosum,
Antè & retro & illinc redundare Gallicis clientelis telis.
Missis Lusitaniæ XX. triremib. CC. Equitib. VI. peditum cIↃ:
Cataloniæ IX. pedit. III. Equit. cIↃ Monaconis munimento IↃ præsidiariis.
Gravius longè,
Perpinianum, ipsam Hispaniæ clavem,
Tradere
Regi præsenti, & Hercule majori,
Herculis columnam,
Cui inscriptum, plus ultra,
Expeditâ Scombergii, Meilleræi, Mothani manu,
Et
Ægro altero Cardinalis brachio;
1642. *Alterò totam commoventis Hispaniam omnia moventem,*
Sylvam navium, solitudinem Hominum:
Vt, quid posset, & quod parum posset, ostenderet.
Evanuit Classis Hispani,
Quia ventus & aer erat:
Enituit illa Bresæi ad Barcellonam,
Quia virtus & robur erat.
Afflavit tamen Gallicam illa Hispanica aura aulam,
Aulæ Spiritu languescente;
Præcipua aulæ ornamenta ac delicias,
Aurelianum, Santmarcum, Bullionium, Thuanum,
Militte, auro, Hispanico conductos, & seductos,

Vertit

pag. 159

Vertit in aulæ turbamenta, maligna contra Galliam *consilia,*
Regiorum gestorum insectationes, Cardinalis invidiam;
Sed simul ferè evertit.
Quippè,
Sagacior, languidior quanquam, & jam procul aulâ,
Cardinalis protraxit abditos,
Aurelianum implorati ad gratiam Regis,
Ad supplicium capitis
Caput conjurationis Santmarcum,
Et infaustæ amicitiæ reum Thuanum,
Quàm Regi, quàm sibi, amico amiciorem:
In carcerem deniq;
Bullionium, crimen Sedanô luentem, ne crimen lueret.
Fati verò lex ineluctabilis,
Tandem
Vltimam ad quietem
Inquietes,
Reginam Matrem, ac Cardinalem Richelium;
Illam extorrem, hunc extortum:
Cetera,
Fluxæ & fluctuantis aulæ miraculum constantissimum,
Galliæ ornamentum, Hispaniæ tormentum,
Crucem vulgo publicam.
Nec diù post,
Ministri secutus fatum Dominus, ministerij Mazarinus,
Ille,
Quasi sine eo qui regere non potuit, vivere noluit,
REX LVDOVICVS IVSTVS;
Iste,
Quasi solus ex ejus arte regere nosset,
Ferè alter, & quem ipse formasset,
Tanto oneri parem, adversis firmum,

Iulium

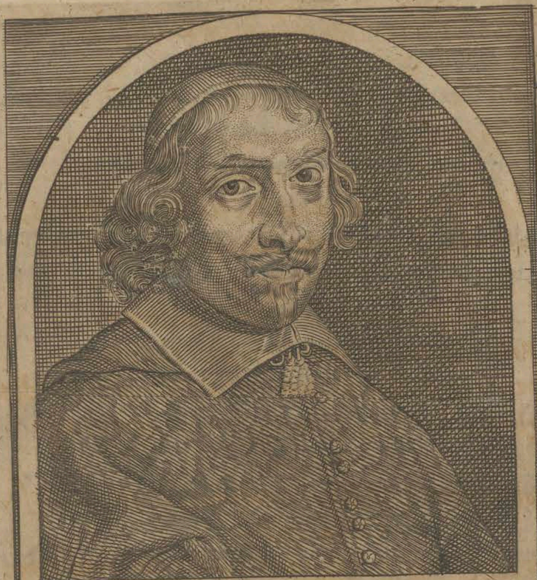
Iulium Mazarinum.

114.
1643.
Bavarica Prædictio belli Gallici.

CXIV.

Mortes tantorum caussæ majoris belli visæ,
Bavaro quasi prævisæ,
Galliæ,
Aliam mox rerum formam indutura
Futuræ exitiabiles,
Lacerandæ ab exteris, quæ exteros laceravit.
Nec planè vanus Bavarus, nec planè verus aruspex.
Bellum externum,
Quod defecto uno Galliæ capite, Galliæ prædixerat,
Non Gallia, sed Bavaria, illa tamen internum,
Experta est,
Penè quoq; diversum rerum ordinem.
Principibus aliis revocatis, aliis ablegatis,
Condæo, Longevillano, Elbævio, Beaufortio, Bullionio, Haudincurtio,
Neglectim habitis, captis, exspoliatis, commotis.
Populo,
Belli prolatatione, tributis, oneribus, efferato, seditioso.
Curiâ Lutetiæ,
Injuriis Mazarini laceratâ, decretis lacerante eundem;
Arma ipsi, ipso illi intentante:
Plebe in urbe, in se ipsam contumeliosâ, licentiùs agente;
Probrosa adversus Reginam & Cardinalem carmina factitante,
In Compitis, triviis, conviviis vulgante:
Summo regis indecoro, regni detrimento, exterorum deridiculo.
Quanquam Mazarinus Richelianus,
Quem adversa magnum probarant,
Per illa ad usum secundorum, propria per experimenta ad clavum Reipublicæ venit,
Federatos in fide, Gallos ipsos sibi hostes in obsequio,
Novercantem sibi fortunam sua in potestate,

Exteros

pag. 161
EMINENTISSIMVS IVLIVS
MASARINIS S.R.E. CARD. esc

Exteros in metu retinuit:
Expertæ in Sabaudia, Pedemontio, Montisferrato, virtuti,
Reginæ Regnatricis voto,
Spei tandem omnium,
Felicissimè hactenus respondit;
Tàm asperis quàm prosperis ministerij initiis ac progressibus,
In Flandriâ, Lotharingiâ, Sabaudiâ, Italiâ, Cataloniâ,
Internis Galliæ motibus, externis Germaniæ cladibus,
Duthlinganâ, Marienthalianâ,
Longinquo Suecorum in Holsatiam secessu,
Contrà
Victoriâ Rocroyanâ, expugnatione Thiovillanâ, expeditione Fridburgicâ, 1644.
Deditione Philippburgicâ, & reliquarum ad Rhenum civitatum,
Ductu & auspicio
Anguini, Turæny, Gramontij:
Præcipuè.
Principe Sabaudiæ, Duce Modenæ in partes tractis: 1645.
Binaq; illa Gallo-Suecorum consociatione; 46.
Vna ulmæ inita, mox diremta, malo dirimentium, 47.
Qui penè jugulati, quia non jugati.
Altera in Hassia repetita magno sociorum commodo.
Qua, Austriaco-Bavari:
Antea obruituri alios ipsi obruti & attriti sunt.
Ipse coactus Bavarus sua sede excedere, cedere Gallo-Suecis. 1648.
Quo solo ictu icta pax Imperij, non Regum.

CXV.

115. Caussæ belli inter Reges non compositi.

Si non compositi licet causas quærere belli,
Pacis ait ministerium Monasterium, mysterium esse Regum;
Quod exquirere illicitum, & anceps.
Negant Reges; allegant translationis invicem statum.
Hispanus totus hic est speciosus;
Flandris pacem sperantibus promsit largam,

 Vel

Vel pura oblatam Gallo charta:
A Gallo non scriptam,
Scriptu utilem, gloriosam, priorum primam.
Flandria pertæsa belli alumna,
Vicinam incessit Galliam, quasi belli facem,
Dum simulat pacem,
Gravi ista exprobratione,
Gallia da pacem, vel dare velle, nega.
Satiùs est spem præcidi, quàm trahi,
Semel cadere, quàm semper pendere.
Ipsum Galliæ caput Parisium, & ejus potior pars, Curia,
Ejus culpam confert in Mazarinum,
Professum,
Manu se sua pacem complexum, non amplexum;
Testibus idoneis,
Longevillano, Avauxio.
Ergo omnis furiis surrexit Gallia justis,
Iulium ad exitium præsenti morte reposcunt,
Ille voluntario exitium & Condæi invidiam exilio,
Exilium forti mox consilio mutavit;
Solum contrà suum exilio & auxilio Hispanico Condæus,
Mazarini amicus & inimicus,
Ejusdem fortunæ fautor & osor,
Regiæ obturbator, suæ subversor.
Cujus ambitiosa virtus plus Galliæ *nocuit, quàm profuit.*
Hi quidem rem suam, aut communem, non universam,
Pacem vocabant.
Rex verò uterq;
Studio dispari, coactiori Hispanus, liberiori Gallus,
Causis quisq; diversis, & aliam voto, aliam jactatione cupiebant.
Voto,
Galliæ clientibus Hispanus desertis, Gallus iisdem assertis;

Hispa-

Hispanus ablatis ubiq; redditis, Gallus retentis,
Tanquam restituendæ Navarræ pignoribus:
Iactatione,
Cessis Hispanus Catoloniæ XXX. annor. indutiis,
Gallo locis omnibus extra Italiam occupatis,
Sed restituenti Casalem, & Mantuani juris cetera.
Gallus neq; his, neq; aliis restitutis, aliis quoq; petitis,
Fortuna tùm ebrius, parùm pronus ad pacem,
Nisi universalem;
Paci quoq; Hispano-Batavicæ adversus,
Tàm promissis, quàm opera opipara Serventi,
Sed serò venientis, ventosque ferentis.
Lusitanus, paratus Hispani æmulus, bellìq; fomes,
Vtrinq; sepositus,
Ille clàm à Gallo, ab Hispano palàm Lotharingus,
(Qui à Gallo rejectus, tanquam Lutetianis inligatus pactis,)
Sustenti,
Pacis inter Reges non coalitæ obices quasi.
Gallus tandem,
Pace Hispano-Batavica rata,
Pacis conditiones non abnuere visus,
Misso ad Pignerandam, qui exquireret,
Num auctas, num imminutas velit.
Hic Hispanus,
Pace jam cum Batavis facta, prona debellando, quàm pacando,
Gallo jam dissociato,
A pacis consiliis planè aversus:
Aversior,
Audito in Gallia motu, & Pignerandæ oraculo,
Rebus Galliæ mutatis, mutandum pacis negotium,
Principum præterea custodia, nova belli spe, nulla pacis,
Iis nisi liberatis, vi sua liberandis,

 Condi-

Conditione Gallo prorſus indigna.
1651. *Averſiſſimus,*
Pacto cum Domina Longavillana & Turanio fœdere,
De trahendo bello,
Coacta donec Gallia cuncta reddat ablata.
1652. *Et talis etiamnum eſt,*
Condæo recepto, Duinkircha, Gravelinga, recuperatis,
1656. *Valencianis liberatis.*
Sic adeò præſentia quisque, quàm pacem ſpeculatus.
Cùm ſit Principi ſæpè decorum, pacem non abnuere,
Etiam cum victoriam in manibus habeat.
Niſi fortè nunc æquior Hiſpanus,
Tot hoſtium mole, terra mariq; cinctus:
Imò ſolito more,
Paci verba, dextræ telum aptat:
Adverſas ditiones ſeditionibus agitat,
Sociorum quietem movet,
Concluſio. *Semper inquies,*
Et hi ſunt illi vicini Reges orbe in occiduo,
Qui,
Mutuo Orbem bello, cædibus campos, montes caſtellis, freta claſſibus,
Exaſperant:
Rebus in minimis ac maximis,
Naturæ, vitæ, morum, ſeculi, regni, ſtatus,
Diſcordantes hactenus, ac porrò tenus;
Animis & armis feroces ac feraces,
Gallus & Hiſpanus.
Non aliter olim Syriæ & Iudææ præpoſiti,
Vicinis provinciarum adminiſtrationibus invidiâ diſcordes,
Veſpaſianus & Mucianus.
Parthi & Scythæ vicinalibus bellis aſſiduè vexati
Inter Alexandri ſucceſſores æqualitas diſcordiam augebat;
Inter

Inter Lysimachum & Pyrrhum pares,
Assiduum discordiæ malum, bellum moverat.
Scilicet
Ita rebus in humanis comparatum est,
Vt nullus ferè sit populus,
Cui non æmulum aliquem & adversarium excitarit DEUS,
Vicinum plerunq;:
Semper aliquid mali propter vicinum malum,
Sed & illud boni;
Vicina & inimica quisq; gente, quasi Cote,
Ferrum suæ acuit virtutis;
Ne rubiginem & situm sentiat.

STRVCTVRÆ PRIMÆ META.

QVIDAM GALLUS

DE NOSTRI SECULI GOTHIS.

TE MIRAMUR ARDENTIUM ANIMORUM GELIDAM GENETRICEM, MIRAMUR TUOS IN PACE AGNOS, IN BELLO LEONES.

Ex verbis Theodorici Gothor. Regis apud Cassiodor. lib. 3. epist. 24. lib. 7. epist. 25. Ioh. Magn. lib. 7. H. c. 41.

ALIUS EJUSDEM NATIONIS

DE POLONIA.

HÆC GENEROSA NOBILITATE ABUNDAT; QVÆ ARMORUM CURAM FERE CUM LITERIS CONJUNGIT.

Lib. LVI. Histor.

Orbis Christiane,

Animadverte nunc REGVM caussas Septentrionalium,
SVECIÆ ET POLONIÆ.
Qui
Arma militum, ora hominum, motus animorum,
In se hodie vertunt.
QVORVM
Antiquitate discreta dispar est prærogativa.
Populus Suionum,
Hoc est,
Virorum juvenum, viribus, armis, equis, navibus insignium,
Originis è Scandia Gothicæ Gothus,
Belligera semper vagina gentium quondam ingruentium
In Europam, Tauricam, Chersonesum, Africam Antè
Indigenis primò ac diu ante Christum numero ac virtute magnis, Christ.
ERICO III. nato tùm Christo, BIORNONI III. primo Christiano; post 800.
Quibusdam dein exteris, sed suis proregibus interjectis, illis rejectis,
Semper tamen paruit Regibus;
ALBERTO MEGAPOLITANO, 1363.
Suis quàm indigenis Sueonibus studiosiori,
Chariori, quàm sua ornamenta, virginibus,
MARGARETÆ trium regnorum REGINÆ, 1395.
Magnanimæ, absque braccis quanquam; & monachorum amicæ;
In qua deerraverat Natura,
Productâ, cùm destinasset virum, feminâ. 1396.
ERICO POMERANO,
Cui à sorore Margareta invidiosiùs, quam feliciùs acclamatum,
Suecia te nutriet, Norvegia te vestiet, Dania te defendet.
CHRISTOPHORO PALATINO 1441.
Quo de levi rumore vulgi vulgatum ipsas inter acclamationes;
Carolum Canuti, quàm Christophorum, sceptro, videri
dignioren.

1448. CAROLO CANUTI,
Inviso nomine Regis Proregi;
Non vulgaribus antè experimentis Imperio dignis cognito.
Exuli postea, sed temporario; Casimiri III. Poloniæ Regis hospiti:
Linguæ inter Polonos Latinæ primo autori.
1457. CHRISTIERNO I. DANO.
Opum helluoni, bulgæ fundo carenti,
Exacto, Carolo revocato.
1471. STENONI STURIO SENIORI,
Danorum obici, Russorum terrori, patriæ jubari ingratæ salutari,
Academiæ in Septentrione Bononiensis firmatori;
Cetera,
Ovium Colonorum æquè ac vitæ suæ custodi,
Plebicolæ, favore æmulorum, quàm furore digniori.
1497. IOANNI II. DANO.
Suspicionibus proniori, an leniori suspectis,
Cujus convivio non defuit pocillator, spiculator defuit,
Et pacto Calmariensi fides;
In quem,
Danis, quàm Suionibus favorabiliorem,
Russis, Suionum hostibus, amicum,
Iterum invaluit, sed non diu valuit, Steno,
Veneno peremtus;
1504. SUANTONI STURIO,
Vitæ integro, popularibus caro, Russicis victoriis claro;
Immittenti
In Ioannis piraticum bellum socios Lubecenses,
In reliquias belli Danici aculeum Gaddum,
Antistitem pugnare & prædicare paratum.
1512. STENONI STURIO IUNIORI,
Patriæ amanti, civibus grato, nec gravi Imperio;
Erico Trollio seniori ante-habito;

Gustavi

Gustavi Trollii, filii ex patris repudio Suediæ turbatoris,
Victori;
Ab ejusdem regni minus candido Candidato, Christierno II. Dano,
Victo,
In campo maris & Martis congelato ardentem resolventi animum,
Pro patriæ caritate, civium libertate.
CHRISTIERNO II. DANO.
Immanissimæ belluæ plurimo horrore munitæ, 1520.
Manu editæ cruentâ, humani sanguinis prodigæ prodigio;
Sex nobilium obsidum raptori, eminentium capitum excussori,
Hospitum hosti, convivarum confectori, plebis speculatori;
Mortium exactori, mordenti mortuos:
Truci Suediæ & Finnoniæ lanioni,
Optimi cujusq; spoliatori, ac carnifici;
Rusticorum mutilatori, omnium Terrori;
Sectori,
Regno tandem ejecto, XXVII. Annor. Exuli,
Cui quantò longior vita, tantò plus supplicii erat,
In solitudine, qui solitudinem fecerat.
Tandem,
Gustavo I. Erici F. 1523.
Equestri fastigio, & veteri Regum Suecicorum sanguine orto,
Nato galeâ caput, pectus rubrâ cruce insignito,
Pulcherrimo virtutis bellicæ, & veræ religionis augurio.
Obsidi Gustavi Trollii, & Christierni II. mox ex obside in Dania captivo,
Elapso pòst custodiam, Brômsl Lubecensium consulis ope servato,
Eluctato sexcenta pericula,
Primo Cuprimontanorum, Morensium, Dalecarliorum Duci,
Mox Copiis undiq; & Lubecensium classe aucto;
Favore popularium adjuto,
Plurimorum potito locorum, Calmariæ, Holmiæ, deniq; regni,

 Canuti,

Canuti, Nobilium plebejorum votis, fatis, factis,
Sueciæ Regi indigenæ,
Pio, justo, prudenti, magnanimo,
Patriæ liberatori, libertatis assertori,
Relinquenti,
Regnum Sueciæ, ut etiamnum est, benè ordinatum,
Suis successoribus, militari famâ celebratissimis;
550. Populus Sarmatarum,
Ductu LESCI cujusdam, cujatis nulla memoria,
Illam in planitiem à Vandalis desertam, ductus dictus Polonus,
(Hodie, tàm literis, quàm armis valdè Nobilis)
Rectus ab eodem nulla nisi sui genij lege.
750. *Pòst à XII. viris, certa lege, lecta in moribus, non tabulis.*
Deinde à III. Principibus, diverso facinore notis.
Iterum à XII. Palatinis, Pannonum & Moravorum strage,
760. *Premisli præcipuè aurifabri, mox Principis, fabrica claris.*
Rursus à IX. Principibus varia vita successoriis,
999. *Quorum ultimus MIECISLAVS I. primus fuit Christianus.*
Deniq; à IV. Regibus,
1059. *Quorum primus, Imp. Ottonis III. nuncupatione, BOLESLAVS CHROBRI.*
Hic,
1082. *Interdicta à Pontifice ob utriusq; sexus licentiam Regis creandi licentia,*
1285. *Iterum à XII. Principibus, militia & discordia inquietis.*
Tandem,
1289. *Premislo regium resumente nomen, solstitiale quanquam,*
Iterum à XII. Regibus continuis,
1548. *Virtute, & fortuna variis.*
QUIBUS HIS
Nullum utrinq; belli commercium;
SUECIA
Danicis excidiis, internis dissidiis, bellis Russicis dissidente,
POLO-

POLONIA.

Intestinis aut discordiis, aut bellis finitimis,

Caroli M. Vngarorum, Germanorum, Pomeranorum, Cruciferorum,

Russorum, Prussorum, Lithuanorum, Moscorum, Tatarorum,

Bohemorum, Moravorum, Silesiorum, Massoviorum,

Valachorum, Moldavorum, Turcorum.

Demùm,

Bella cœpere inter utriusq; regni Reges,

SVECIÆ,

ERICVM, IOANNEM, CAROLVM, GVSTAVVM ADOLPHVM, 1561.

ET nunc CAROLVM GVSTAVVM, 62.

POLONIÆ, 1576.

SIGISMVNDVM II. AVGVSTVM; STEPHANVM BATHO- 1604. 1627.

RIVM, SIGISMVNDVM III. 1655.

(Reginam Christinam inter & VLADISLAVM indutiæ) 56.

Et jam IOANNEM CASIMIRVM. 57.

Quos,

Primò

LIVONIA scissa,

E. T. Mag. dissidiis, Mosci irruptione, diversa Regum clientela, 1561.

Dein conjugium Sueci cum Polona, 62.

Pòst Regni Sueco-Polonici titulus ac cupîdo, 1569.

(Duo illa regna in Sigismundo III. unienda visa, & sunt divisa) 87. 1604.

Deniq; religionis diversitas, inde & aliundè natæ injuriæ,

Vndiq; Livonia litigiosa,

Tandem

Violatæ quoq; indutiæ,

Commiserunt.

A QuIBVS HIS,

Per C. ferè Annor. interjectum,

Non quidem continuè, sed per indutiarum interstitia,

Bellum utrinq; tractum est hactenus.

Quod tandem,
CHRISTIANVS ID ORBIS communi voto velit,
D. O. M. trahat,
Ad pacem, & concordiam,
Victis utilia, victoribus pulchra.

Summa Structuræ II.

Cacumina.

1 *Diversa afflictæ Livoniæ clientela, & Christophorus Dux Megapolitanus, principium & origo belli inter Ericum Sueciæ, & Sigismundum Augustum Poloniæ Regem.*

2 *Connubium Ioannis Finnlandiæ Ducis cum Catharina Polona Sigismundi Aug. sorore præcipuum belli inter utriusq; regni Reges incunabulum.*

3 *Gedani portus piratarum Polonorum receptaculum, belli inter Reges inlicium.*

4 *Stephani Bathorij bellum Moscicum, Ioannis occasio ingruendi in Livoniam.*

5 *Magna Livoniæ pars ab eodem occupata caussa litigij & belli inter eosdem.*

6 *Calendaria Gregorii Rigæ à Bathorio obtrusa caussa armorum regiorum.*

7 *Dominæ matronæ Iagellonicæ, ac Iesuitæ primi incentores durantis adhuc inter utriusq; regni Reges belli.*

8 *Conjunctio utriusq; in Sigismundo regni, caussa belli præsentis.*

9 *Romanæ in Suecia Religionis exortus, mutuæ Caroli Proregis & Regis Sigismundi exprobrationes, belli inter utrosq; incendia.*

10 *Religio Regia ac Proregia rebus regni mixta, habitus Arbogiæ conventus, stimulus ad bellum inter Sueciæ Regem ac Proregem.*

11 *Expostulatio Lasci legati Poloni coram Prorege Carolo, belli inter utrosq; concitatio.*

12 *Ar-*

12 *Armatus in Sueciam adventus Sigismundi, caussa belli, & fœdiè Suecia excessûs ejusdem. Idem Rex Sigismundus in Sueciam revocatus; quo non reverso, Vladislaus F. petitus.*

13 *Polonorum in Livonia contra Protestantes furor, mutuæ Caroli Proregis & Zamoscij injuriæ, fides Livoniæ à Rege Sigismundo sollicitata, caussa belli inter eosdem.*

14 *Regnum Sueciæ Sigismundo ablatum, Carolo oblatum, præcipua ejusdem belli caussa.*

15 *Spes reciperandæ à Sigismundo Livoniæ caussa belli inter Carolum & Sigismundum.*

16 *Diploma Suecicum, complementum caussarum rejecti Sigismundi, & assumti Caroli.*

17 *Titulus Sueciæ & Lapponiæ à Carolo sumtus caussa belli inter eundem, Sigismundum, & Danum Christianum IV.*

18 *Idem Sueciæ regni titulus, Riga præcipuè, caussa belli inter Gustavum Adolphum Sueciæ, & Sigismundum Poloniæ Regem; variæ utriusq; indutiæ;*

19 *Vtriusq; Regis mors: ultimæ inter Reginam Christinam & Vladislaum indutiæ in XXVI. annos, hoc est ad annum 1661. prolatatæ: ejus conditiones.*

20 *Mutuæ de læsis induttiis querelæ, præsentis belli irritamenta.*

21 *Sueciæ titulus à Ioanne Casimiro Poloniæ Rege usurpatus, aliæq; injuriæ veteres & novæ, caussæ belli hodie gliscentis inter Carolum Gustavum Sueciæ, & Ioannem Casimirum Poloniæ Regem.*

22 *Conclusio structuræ secundæ, & Tertiæ præparatio.*

I.

SVECIÆ inter & POLONIÆ Reges, ERICVM GVSTAVI I. & SIGISMVNDVM Augustum Sigismundi I. F.

Primi caussa belli fuit LIVONIA.

Caussa belli Livonia.

Regio Rigâ, Revaliâ, Torpato &c. Duinâ, Narvâ, sinu Venedico notabilis,

Nemorosa, plana, longa XC. lata L. milliar. Germanica.
Dispertita in Esthiam, Lettiam, Curlandiam.
Turbata jam olim.
Mutuâ Imperii ordinis Livonici inter & Teutonici Magistros æmulatione,
Frustrà diremtâ
1426. *A Carolo IV. Clemente VI. ipso E. M. Plettenbergo,*
95. *Relabente*
1535. *Wilhelmum Brandenburgicum Rigensem Archiepiscopum,*
Ejus coadjutorem Christophorum Ducem Megapolitanum,
Inter &
1555. *Wilhelmum Furstenbergium E. T. M. à sacris illius alienum,*
Eadem tum quoq; divisa
Religione, cerimoniis, ritibus, bello inter eosdem intestino,
Quo Brandenburgicus à Furstenburgio captus, à Sigismundo II. restitutus.
Tandem à Mosco hujus occasionis aucupe,
IOANNE III. Basilij IV. F.
Injuriæ veluti ac contumeliæ ultore,
Pacti à Livonis violati, fani apud Torpatenses sui in foricam versi,
Immaniter adorta, torta:
1560. *Ipso Furstenbergio capto, in Moscoviam abducto, nec reducto.*
Hic LIVONIÆ STATVS,
Sive externâ contra Moscum ope impotens & nutans,
Desertus ab Imp. Ferdinando I. Daniæ Rege Christiano III.
Frustrà præsente ejus filio Magno Holsatiæ Duce, Mosci genero,
Ditionis vindice Revaliensis & Osiliensis,
Regi ab Episcopo Monchauseno venditæ,
Sibi à fratre Friderico II. pro quadrante Holsatiæ cesso, cessæ.
Tandem
Refugus ad Poloniæ Regem Sigismundum Augustum,
Datis pro belli impendiis pignori IX. præfecturis,
Imperii Rom. & reluitionis jure salvo.
At Revalienses,

Livonia tripartito iterum Mosci agmine obruta,
Separatæ se Sueciæ Regis ERICI clientelæ,
Omni cum obsequio,
Ejurato Livoniæ Magistro,
Dediderunt, acceperunt
Pecuniam, commeatum, militem, tormenta, & inducias cum Mosco bimas,
Captam statim Parnoviam commerciis opportunam:
Multum fremente priori patrono, patrocinium recusante, Polono;
Donec,
Vltimo quasi necessitatis telo coacti,
Archiepiscopus Rigensis Brandenburgicus, & ordinis M. Ketlerus
Trans duinanam Provinciam, totam Rigiæ ditionem, jurisdictionem,
Et ipsi se,
Iuris prorsus fecerint Polonici,
Ille Borussiæ, hic Curlandiæ, Semigalliæ Ducis, Livoniæ Proregis titulo,
Religione, privilegiis, legibus antiquis, integris.
A Polono contra quosq; promissis vicissim auxiliis, alienatis reciperandis.
Ordine Livonico, ut antea ab ejus Patre Borussico, abolito. 1528.
Ille olim ab Innocentio III. iste à Friderico Ænobarbo, 1561.
Ordinatus, adornatus, adunatus, 1158. 1190.
Paganis finitimis debellandis,
Post ipse se suasq; debellavit Provincias,
Tandem exolevit,
Læto Polonorum, tristi Teutonicorum omine,
Christophori præcipuè Ducis Megapolitani,
Nullum, nisi Imperatorem, professi Dominum,
Sed liberandæ tùm Livoniæ minus pronum, 1561.
Liberatorem eundem requirentis Ericum,
Hujus, soceri postea sui, ope Rigensem occupaturi diæcesin,
In qua ipse Brandenburgico erat succenturiatus.
En principia belli Reges inter Septentrionales, 1562.

Quasi, quod speciosius erat, pro clientibus cœpti,
ANNO, ante seculum occidentalibus quoq; fatali, cIↃ IↃ LXII;
Quod Megapolitano clienti improsperum, Erico patrono onerosum fuit.
In illo ille,
Qui dictam ditionem ausus capere, captus est,
Conditus in quinquennalem in Polonia custodiam.
Hic,
Qui durioribus commerciorum ll. Lubecam coercebat,
Coercitâ inprimis Narvicâ navigatione,
Imperio Rom. Livoniæ detrimentosa, periculosa;
Præterea subegerat,
Hapselem Ossiliensis Episcopi sedem, Lealem, Lodam,
Ceteris Provinciæ direptis,
Lubecensium, Holsati, Dani, Mosci, Poloni arma in se,
Ipse sua prior in fratrem, Ioannem Finnlandiæ Ducem,
Malum veluti domesticum,
Vertit.
Ipsum verò Ericum inter & Danum, Polonum, Lubecenses,
Variâ certatum fortunâ,
Bagius Classis Sueciæ Imperator,
1563. *Qui ad Bornholmiam classem Danicam, ejusq; præfectum Bruchusium cepit,*
Captis militibus, ludibriter & crudeliter habitis, Dano remissis;
Altero ibidem prælio à Danis captus est;
Alter verò navi Suecicæ præpositus Andreas Benonis F,
Quàm ab hoste capi, rapi maluit à flammâ navi à se injectâ.
1564. *Danicus porrò miles in Sueciæ immissus fines, finium objectu repulsus est.*
Perditum Elseburgum, unicum regni Suecici in Oceanum occidentalem Ostium,
Succi quoq; ad Helmestadium virtute Suartzenburgici fusi;
1565. *Dano contrà erepta Varberga, Lickovia, Oversa, Sundebum;*
Sueco à Polono Parnovia,

Prodi-

Proditorio Germanorum accolarum convivio,
Senatorisq; clavigeri urbis vino-somno-q;-lentiâ.
Poloni vicissim vicino in Revaliæ querceto profligati;
Dani ac Lubecensium classis bis à Suecicâ dissipata,
Semel ad Suadensem portum, iterum ad Hafniam & Elbogiam,
Terrestri quoq; obsidio arx Hallandia à Suecis capta,
Ipsi contrà à Rantzovio ad Suarteram fluvium fugati,
Fugantium magno quidem malo:
At Dani ad Gothlandiam absumpti,
Incruentâ Sueci victoriâ tempestate maritimâ; 1566.
Sueci vicissim à Polono ad Vicchiæ fines cæsi, 1567.
Eorum interiora à Rantzovio direpta, discerpta. 1568.

II.

Matrimonium utriusq; regni Marticinium. Caussa belli Joannis matrimonium.
IOANNES FINNLANDIÆ PRINCEPS,
Patre Gustavo I. IIdò-ex Loholmia-genitus,
Regius sine regno filius,
Regnum sibi posterisq; quod non poterat nascendi sorte nubendi quærere nisus;
Incensis,
Patre vivo, nec invito, invito Erico consanguineo fratre, 1559.
Se inter & Catharinam sororem Sigismundi II. Augusti,
Poloniæ sine liberis Regis ex masculis Iagellonidis ultimi,
Tædis jugalibus,
Præcipuas utriq; regno belli tædas,
Sibi quanquam consortium rerum secundarum, adversarumque,
Prætulit.
Ericus verò frater, posteà Rex melior pessimo, 1560.
Affinitatem fratris Polonicam suspectans & uxorias opes,
Brevi manu conversas ad opem contra se sororij,
Sui bello in Livonico hostis,
Ipsi bellum, mox cum conjuge capto captivitatis quadriennis contumelias, 1561.

 Nato

1562. *Nato ibidem Sigiſmundo, bimo puero ac patri præſentem mortis metum,*
Vxori novas cum Moſcorum *Duce ſpes,*
Domeſticis deniq; ipſius gravia ſupplicia,
Intulit;
1563. *Qui tot foris habebat hoſtes, intus quoq; ſibi facere auſus,*
Præcipuis regni miniſtris, & qui ſuæ olim ſpei admotus erat,
In ſe veluti conjurationis reis, indefenſis, inauditis,
Incentore ſuo ab Epiſtolis Petro,
Manu ſui ſatellitii Vpſaliæ confectis.
Poſt flagitii ſibi conſcius,
Vt ab inſectatione ejus averteret famam,
Et triſtes hominum mœſtosq; ſermones lætiore materia detineret,
IOANNEM FRATREM carcere emiſit.
1567. *Ipſe contrà verſis poſteà vicibus,*
Hactenus
Crudelis & imprudens Rex, infamis maritus,
Suæ anteà concubinæ, lictoris filiæ, pòſt uxoris,
Mox Reginæ, tùm duûm liberûm matris,
CATHARINÆ,
Exteris ac domeſticis inviſus, parricidali adverſus fratres odio ardeſcens
Injuſtus bellator, pacis oſor, perfidus promiſſor,
R*aptor bonorum, ſacrorum, profanorum,*
Tandem,
Egregio in poſterum exemplo,
Ne Principes ſuo in alios Imperio malè utantur,
Et Deum ultorem ſcelerum ritè revereantur,
A ſolio ad carcerem cum conjuge raptus,
IOANNES verò,
Qui ope Caroli fratris, Sudermanniæ Ducis, & Magni *Saxonis,*
Regnum fratris dedecore, terrore, ſervitute ſolverat,
Ipſe ſolutus vinculis,
M*agno Procerum conſenſu, omnium ordinum applauſu,*

A car-

A carcere ad solium evectus. 1568.
Hic jam præsentibus contentus,
Rex melior bonis, literatus literatis faventior,
At maritus indulgentior, pater negligentior,
Suis uxori sacris liberè in regno,
Intolerantiùs,
Iisdem filio Sigismundo permissis,
Regionem alienam ob religionem habituro, propriam amissuro,
Belli mala utriq; regno invecturo,
Parùm providit;
Quia is benè prospicit malis, qui benè prospicit mala;
Ea quanquam post melius dispexit, filius despexit.

III.

Gedanum tùm Polonorum piratarum receptaculum, Gedanum belli inlicium.
Qui,
Veluti communes omnium mortalium hostes, 1569.
Revaliam, Narvam, Danicas quoq; naves,
Piraticis sceleribus infestabant,
Nova belli ministravit inlicia Regibus,
Sueciæ, Daniæ, Poloniæ,
Sibi multitiorum C. Ioachimicor. cIɔ dispendia
IOANNES Danicæ pacis cupitor & ruptor,
Vareburgum, maritimum in Sueciæ rupibus situm castellum,
FRIDERICUS II. DANUS
Fortissimos in ejus obsidione Viros Bruckhusium & Narvam,
Amisit;
Uterq; suam Rex pensavit ruinam,
Ruina Danus Sueciæ, Suecus Scaniæ.
MAGNUS ET HOLSATUS,
Proditore Kürselio equitum magistro,
Astu arcem Revaliæ intercepturus,
Astu arcis custodis Morbvi interceptus est.

Novis

Novis ille mox viribus è Moſcovia redux,
Novus quaſi Livoniæ Rex,
Revaliam Suecicam,
Spe immunitatum, metu excidii, terrore obſidij,
Fruſtrà ſollicitavit.
Torpatum verò liberandum,
Incauti conſilio Roſæ equitum præfecti,
Non liberatum è Moſci manibus, immanibus objectum ejus manibus;
CCCC. captivis ex Livonia in Moſcoviam abductis,
Moſci Phalariſmo ſubditis.
Tandem,
Interventu Maximiliani II. Imperatoris,
Tot inter Livoniæ partes pactio facta;
Moſco nihilôminus-pacato, inquieto,
Vi Vitenſteiniam Livoniæ arcem expugnante,
Suecis ac Livonis,
Viſu horrendum,
Verubus transfixis vivis & aſſatis.
Cujus viciſſim copiæ,
Quæ quacunque incedebant, incendebant,
Fortitudine Achas I Suecorum Ducis,
Ipſas inter rapinas & ruinas diſſipatæ, trucidatæ.
Interea Fatum
Sigiſmundum Auguſt. è Regno Poloniæ polum ad alium,
1573. *Heinricum III. è Gallia in Poloniæ regnum trimeſtre,*
Palàm vocavit, clàm avocavit;
Contrà
1575. *Stephanum Batorium, Transſylvaniæ Principem,*
Ad quinquagenariæ virginis Annæ Polonæ torum,
Et Poloniæ thronum ſublimavit:
Erneſto Maximiliani F. excluſo,
Repudij ultore, concitore belli

Batho-

Bathorium inter & inobsequens Gedanum,
Moscum inter & Bathorium.

IV.

Belli Basilidem inter & Bathorium tractu, 1581. Caussa belli inter Joannem & Bathorium; Livonia.
Tractus IOANNES *in Livoniam, pòst in bellum cum Bathorio;*
Prorsus in tempore,
Bathorio Plescoviæ incubante, incubuit ille Livoniæ,
Expulsis undiq; Russis.
Vi captis aut deditis,
Regione Vichia, Tolseburgo, arcibus quàm plurimis,
Vtraq; Narva Livonica, & Ivanogrodica,
Iamorodo, Coporia;
Virtute Ducum Pontii Gardiæ Galli, Hieronymi CagnolI Itali.
Sic adeò Bathorius sustinuit hostem, Ioannes obtinuit hostiam,
Possevinus Pontificis legatus Pacem,
Decennio partibus præscriptam; 1582.
Quâ,
Et Mosco *moto Livonia in interiora Russiæ usq;,*
Bathorius exsultans,
Sibi blandiens, veluti Livoniæ potens,
Corrupta ac post correpta VellingI & TastIopera,
Rigæ Iesuitas, arci aggerem, sibi portam urbis dedit apertam.
IOANNES,
Multa Bathorii cunctatione, uxoris precibus evicti,
Factus ejusdem pacis appendix,
Ast æquè ac Moscus Livonia secludendus.

V.

Hîc demùm Livonia; Inter eosdem eadem.
Livoris opertum hactenus alimentum,
Vertit in apertum litis elementum,
Futuri belli meditamentum.
Vtriusq; pectore & ore erupit indignatio. 1582.

Stephanus minaciter repetiit,
Illam Livoniæ partem nuper à Ioanne occupatam,
XL. milliaria longam,
A Narvæ fluminis ostio,
Per Tolesburgum, Vesenburgum, Revaliam, Vitensteiniam, Hapselem,
Secundum Maris Baltici latus ac litus,
Ad Parnoviam usq; porrectam.
Contrà IOANNES,
Vxoris dotem, datam mutuò pecuniam Sigismundo Aug:
Portionem paternam, maternam, mobilia, ac bona soli,
Hinc ex regio Poloniæ, illinc Lituaniæ patrimonio,
Debita
XX. jam ANN. multo impendio ac tædio condicta.
Hæc esse expungenda, non expetenda à se expugnata,
Aperto Marte communi hosti erepta,
Cujus ipse molem solus ante Stephanum sustinuerit,
Nunc facta esse occupantis,
Nec in gratiis Stephani.
Vitensteinensem præfecturam pro dote à se acceptam pignori,
Vichiam jam antè subditam Sueciæ,
Esthoniam à Mosci manibus extortam;
Cetera,
Se, præter DEVM, agnoscere neminem,
Poloni minas minimi facere,
Interea velle,
Vt sibi satis quàm primùm fiat; ni fiat, fore quod facto opus,
Factu dignum, ac optimum.

VI.

Inter eosdem. Calendar. Gregorian. Rigæ obtrusum.

Liber Gregorij Calendarius, Rigensibus obtrusus,
Trusit in motum Rigam, Riga Reges mutua in arma,
Pro se Suecum, contra istum seq; Polonum;
Villingium & Tastium,

Bathorij

Bathorij alumnos, harum rerum auctores,
In capitis supplicium:
Inde dolor Bathorium in indignationem;
Ille Rigæ minitare rigorem, Riga mitigare instituit,
Vertere quoq; nisa Catharina.
Ioannem maritum mitiora ad consilia, bellum à Polonia patriâ in Livoni- 1583.
Omnium interea everriculum Mors, *(am* 15. Kal.
Bathorium & Catharinam 8. Octob.
Fata ad ultima. 1586. Id. xbr.
Hinc,
Riga rogata à Poloniæ Senatu,
Vt in fide permaneat,
Manentibus suis privilegiis intemeratis.

VII.

Omne malum à Feminis,
Sed à Iesuiticâ suadâ persuasis & imbutis, Feminæ, origines bellorum inter utrumque regnum.
Summo sua in sacra amore, in aliena odio,
Anna & Catharina sorores,
Feminæ Iagellonicæ,
Ambæ Sigismundi I. Polonorum Regis Filiæ,
Illa Stephani Bathorij vidua, ista Ioannis III. Sueciæ regis uxor;
Ambæ bellorum Suecos inter & Polonos natales.
Hæc, dum fuit,
Incuriosa ll. regni Suecici, & in Suecos injuriosa.
Veluti Regem Poloniæ paratura,
Sigismundum F. curatissimo sacrorum Roman. imbuit studio;
Illa,
Sic exasciatum, sic paratum ex sorore nepotem Iagellonicum,
Memoratis Polonicam in Rempubl. meritis Iagellonicis,
Suis veluti præcipuis precibus,
A patrio ad exterum regnum Poloniæ promovit, 1587.
Suorum etiam bonorum vadimonio, durâ ac præcipuâ lege,

Restituendi Poloniæ Suecicam Livoniæ partem,
Esthoniam ac Lethiam:
Patre Ioanne, Sigismundo F. obnitentibus,
Malentibus
Regno carere extero, quàm avito annexa detrahere,
Certum domi regnum possidere, quàm foris incertum cernere,
Tot inter scissa Poloniæ studia.
Tandem
Ericus Sparrius, & Studiosus Zamoscius,
Dubitantibus subveniunt;
Novum decus filij patrem, filium regni accessio vicit:
Quod sine cessa Livoniæ parte, non sine lite, nec sine bello subiit.
Exclusis,
Contrà suum tàm potens, tàm obnoxium obsequium,
Magno Chamo,
Omnium ciborum & sacrorum homine;
Contra Turcor. Imp. commendationem,
Stephani fratris filius, & Daciæ Principe;
Contra Nobilitatis Lithuanæ favorem,
Theodorico Magno Moscorum *Principe;*
Contra plurium Senatorum Sententiam,
Piasto quodam, seu indigena spectato,
Bellis, virtutibus, viribus, moribus, juribus, sacris gentilitiis;
Contra deniq;
VII-virorum Imperij Principum desideria,
Capuani, Sixti V. legati, studia,
Gorcani & Sboroviorum vota ac scuta,
Maximiliano Archiduce Rudolphi Imp. fratre,
Profligato, capto, nec dimisso,
Nisi titulo Regis Poloniæ omisso.

VIII.

1593. Regni utriusque conjugium, Martiale belli præludium.

Sigis-

Sigismundus III. Poloniæ Rex, Sueciæ regis Ioannis F.
Successor regni unicus,
Elbingæ, Thoronæ, Catholicorum Catholicus restitutor,
Gedani hospes an hostis,
Mota illinc seditione, regiaq; domo tormentis commota,
Malis omnino ominibus, avibus, ventis reflantibus,
(Qui nec manere, nec sinebant navigare,)
Tandem,
Invitis fluctibus, Nautæ fretus fretum derisit,
Stocolmiam appulit,
Majori monachorum quàm militum comitatu,
Suo juncturus vinclo regna toto mari & religione divisa.
Primas ibi spinas intulit Franciscus Malaspina,
Pontificius orator & explorator,
Quantum in religione Sueci possent pati.
Corona velare Regem Catholicum Catholicus sategit.
Non peregit;
Regni Ordinibus, Adamo Andracano Upsalensi præsule,
Multùm obnitentibus, expostulantibus,
Vim ll. regni & religioni fieri:
Fieri Regem non posse, nisi juratò cautâ,
Religione Augustanæ Confessionis,
Ab avo, patre, regni proceribus receptâ & custoditâ,
Annos abhinc LXIV;
Ceterisq; regni privilegiis, & legibus antiquis,
Intemeratis, immutatis.
Hîc cavit, hîc ex animo juravit Rex,
Verba præeunte Erico Sparrio regni Cancellario,
Hoc solenni religionis vinculo,
Hæc omnia juro,
Ita DEUS meæ animæ & corpori sit propitius
Sic demum ab Adamo Andracano revinctus diademate,

Sigismundus III. Sueciæ & Poloniæ Rex auctor belli inter utrumque regnum.

 Polo-

Poloniam repetiit,
Regni exsecutione, se absente, Carolo patruo mandatâ,
Pace, commerciis Narvæ & Revaliæ Suecos inter & Moscos pactis,
1595. *Summa civitatum Vandalicarum exsultatione.*

IX.

Religio caussa belli inter Carolum & Sigismundum 1596.

Meditata religionis mutatio, utriusque regni commotio.
Duo uno in rege regna non satis conjuncta visa, religione divisa.
Exulabant quasi à patrio regno Rex & religio majorum,
Ab exilio in regnum accersenda;
Sed antè subvertendus obex Carolus Patruus Prorex;
Præcipuo instinctore Nicolao Flemingo,
Militem in regno, belli jam pacati Moscici prætextu, cogente.
Legati quoq; Carolo accusando immissi, hoc est, bello indicendo missi.
Ipsi crimini dabatur pravè curata, usurpata Suecia.
Regis injussu,
Sudercopiæ coactus Senatus, exacta pecunia,
Novatæ regni res, leges, monetæ, ministeria,
Prohibitæ ad Regem provocationes,
Rescissa edicta regia, ac projecta autoritas.
Carolus contra,
Sudercopiensi conventu, Ordinibus regni licito,
Rege tàm absente, quàm præsente,
Nec dignitatem regiam, nec regni jura lacessita,
Nec novata:
Veteres ll. pacem religionis, jusjurandum regium,
Et hæc talia è republica ordinata, firmata.
Sine tributis extra ordinem indictis, hîc spontè collatis,
Ne æs Patris alienum, nec stipendia militum, nec sororis dotem,
Nec regis fidem expediri posse;
Quâ nisi integrâ, nec integram fore majestatem.
Ingruentibus novis malis remedium à regni ordinibus quæsitum.
Denuò firmatum regium jusjurandum,

„ Ob periculum ex religionis dissidio nunc demum exortum.
Monetam Caroli nomine cusam solito exemplo.
Regios ministros loco motos tanquam regio juramento contrarios.
Provocantes ad Regem Sueciæ in Suecia, foro veluti regio, auditos,
Non impeditos,
Minus ablegatos in Poloniam, forum planè alienum ;
Nec Suecos à Polonia victos, nec à Polonia jura petituros,
Summâ sumtuum, itineris, injuriæ gravitate.
Regia mandata, regio juramento adversa, suspensa ;
Servando Regis honori ac sigillo.
Nec alioquin,
Nisi approbata Reipubl. regum jussa absentium rata.
Cetera,
Ordines regni ægrè tolerare scriptum à Flemingo militem,
In Moscos compositos propalàm, clàm in Suecos componendos.
Rogare Regem,
Per ipsos suos Polonos, acerrimos libertatis patriæ vindices,
Sequiorem de sese opinionem, arma, & litem ad ll. regni, deponat,
Componat, citra belli aleam.
Quod inconsultè mox susceptum, improsperè posteà gestum.
Hic fuit primus ac veluti gliscens tumultus,
Sueciæ Regem inter & Proregem.
Vera Martialis fabulæ protasis.

X.

En nunc fervidior altera epitasis. 1597. Inter eosdem ex eadem caussa regno mixta.
Cujus caussa, regia ac proregia Religio,
Rebus Regni mixta.
Proregiæ *se specie lædi Rex questus, Prorex Regnum fervore* regiæ.
Proregiam, *læsæ majestatis suæ ansam,*
Rex ut tolleret, non toleravit Proregem,
Vices suas omittere jussum,
Vt Regnum servaret & regiam.

Contrà,

Contrà,

Regiam, *Regni ac provincialium offendiculum,*

Ordines Regni ne reciperent, receperunt Proregem,

Vices regni gerere rogatum,

Vt servarent Proregiam.

Carolus jam Regni, non Regis Prorex,

Imò Rex ferè alter,

12. Kal. Mart. *Arbogiæ* conventum concordiæ & constantiæ *indixit.*

Rex eodem omnibus interdixit.

Vnus ex Senatu in eo comparuit, ceterus Senatus Regi paruit.

A Regni ordinibus,

Publico diplomate,

Conventus assertus, pacta Sudercopiensia in eo firmata, acta exposita.

Sancita,

Quæ olim recepta, & regio juramento nuper cauta,

Religio proregia *sola ubiq; in regno publica,*

Tolerata,

Vt quomdam,

Regia *regio in sacello privata.*

Servata,

Vt semper hactenus,

Fides Regi integra, constans, obnoxia.

Rogatus,

Vt veniret in regnum Rex, ut curaret interim regnum Prorex.

Iussi,

Qui non comparuerant,

Vt Sudercopiæ & Arbogiæ pacta obsignarent;

Non parentes pro hostibus habiti,

Iunctis coercendi viribus,

Citra fidei in Regem, concordiæ in regno læsionem.

Illi exulare parati,

In Dania, Norvvegia, alibi.

Ericus

Ericus Sparrius Regni Cancellarius, in Scania,
Flemmingus, vitæ tùm exspes, alio in orbe.
Carolus Prorex,
Stocolmiam, Regni caput, capit,
Elseburgum, & arcem Calmariæ,
Revalienses frustrà sollicitat;
Religionis, Regni, caussam ubique obtendit,
Incorrupto Regis honore;
Cui ex Polonia in Sueciam tramittendo,
Classem Gedanum emittit;
R*ex illam suspectans, hostilem non hospitalem ratus;*
Gravioribus impeditus caussis,
Anno post validâ adfuit manu,
Redigendo in ordinem regno.

XI.

Regnum est navigium; Variæ Caussæ Regis & proregis. Sueciæ.
Integrum natat, nutat concussum, divisum mergitur.
Vno illud *capite & corpore,*
Vno istud *corpore & gemino capite,*
Vno id *capite & gemino corpore,*
Constat
Rex Regnum, gubernator navigium,
Cursu, veluti spiritu,
Regit,
Vnus unum secundo,
Vnum geminus diverso,
Geminum unus obverso,
Neuter posteriorum ad portum:
Nec unus Rex Sueciam & Poloniam,
Nec unam Sueciam Rex ac Prorex;
Ex diversis adversus se invicem caussis.
Proregi *à Regis oratore Lascio objecta,* 1598. 3. Id. febr.

 Regiis

Regiis edictis, Senatoribus, spretis
Regendi cuncta suo lubitu lubido;
Expostulante,
A Prorege
Regi *adventaturo nullam adornatam legationem,*
Missam classem ejus explorando adventui,
Occupandæq; Calmariæ.
Callidè vulgatum, temerè creditum,
Regem, Polonis obnitentibus, non obire Sueciam,
Obiisse jam mortem.
Internuncios, epistolas ad regni Ordines regias interceptas,
Regios *Senatu, præfecturis, bonis suis motos, factos extorres,*
Subrogatos proregios
Illorum arces, prædia, insessa; Wissinburgica bona hæredita-
ria delibata,
Expeditione Finnonicâ,
Nobiles utriusq; sexus, Finnones captos, tormenta abducta,
Aboiam in Finnoniæ portu arcem, Stecburgum, Annæ sororis domicilium,
Hostiliter occupata,
Deposita ibi monimenta vi rapta,
Hæc omnia ante omnia restituenda:
Ad Regem transgressos injuriosè ad se citatos,
Non amplius citandos:
Nec porrò comitia injussu Regis indicenda,
Inducenda Sudercopiæ decreta, dignitati regiæ adversa.
Carolus ad hæc.
Eandem sibi famosam hîc iterum recoqui cramben.
Talia jam anteà sibi objecta, ingesta, nunc iterum repeti, obtundi;
Nullis innixa probationibus, nullis indiga defensionibus.
Cetera publicâ discussa Apologiâ.
Iussus singillatim respondere;
Petito, & inspecto mandati regij exemplo,

Respon-

Respondit;
Die ac loco profectionis dato,
Classem Regi missum iri,
Sed ex ordinum consilio.
Regni Senatores à se amatos, non amotos,
Secus quanquam de se meritos.
Nihil nisi ex eorum sententia gestum publicè.
Ceteros regios ministros contra Regis juramentum datos,
Loco cessisse,
Partim sua sponte, partim ordinum jussu.
Ex Stecburgi arce arcam Sparr I repetitam, non raptam,
Reddendam, redditâ Regi & ordinibus muneris sui ratione.
Se orare Regem,
Citatis ipse diem dicat partibus,
Caussæ ex ll. regni dicendæ, decidendæ.
Expeditionem Finnonicam ordinum jussu *susceptam,*
Contra publicos pacis turbatores;
Tormenta in Sueciam abducta, captivos arbitrio Senatus relictos,
De eorum caussa cognituri.
Lascus quasi elusus à Carolo,
Qui cuncta ad Ordines regni referebat,
Ordines monet,
Responsum ad Regis mandata, Carolum ad quieta consilia,
Componant,
Offensas, si quæ sint Regem inter & Carolum, mitigent,
Tollant, publico Sueciæ bono,
Ad ultimum,
Impetrabili *quasi* efficaciâ,
Expostulatum de captivis dimittendis,
Non dimittendos, caussa nisi cognitâ, censuit Carolus.
Contrà interminatus Lascus, palàm obtestatus,
Hanc cognitionem Regi servatam, Carolo regniq; ordinibus interdictam;

Petit,
Dilatâ in Regis adventum cognitione,
Dimittantur interim.
14. Kal. Mart. *Nec quidquam;*
Caroli calore,
Colore sciti Sudercopiensis authoritatem imminuentis regiam,
Firmantis suam, cetera turbantis;
Procerum plerisque ista Lascum inter & sese secretò promentibus.

Regis in Suecia adventus caussa belli.

XII.

Lasco vix in Poloniam regresso,
Vno Procerum ore ad Regis in Sueciam profectionem conclamatum.
Præscripto tantùm in Poloniam reditu,
Ad Bartholomæi diem venientis anni.
1598. 17. Kal. Jun. *Prænuncio regij in Sueciam adventûs eodem Lascio.*
Rex
Navibus in Gedani portu Anglicis & Batavicis in trimestre conductis,
V. armatorum CIↃ onustis,
Duce Farensbachio Equitum Livoniæ magistro,
Prætoriâ ipse navi Scoticâ, Aquila dictâ,
Calmariam, maritimum Sueciæ oppidum appulit.
Comitibus regni Suecici Senatoribus,
Sparrio, Brahio, Poseno, Bannero, Bilckio,
Præfectoq; Prætorio Gustavo Bannero.
Caussa profectionis, caussa belli, & mutati in Suecia status,
Vulgo jactata,
Vsurpata à Carolo regia autoritas reciperanda,
Religio Catholica eodem in regno restauranda,
Suasoribus Iesuitis:
Diverso provincialium studio;
Catholicorum quorundam,
Qui etiam tùm in regno supererant,

In

In Regem Catholicum prono,
Plurium,
Qui Augustanæ insueti Confessioni,
Obverso
Hi ad Carolum conglobati, illi Sigismundo per officium obvii.
Primo adventu citra certamen omnia pro Rege.
Subitò mutata secessu ejus Stecburgico.
Carolus,
In Lincopensi tùm agro,
Hostilis Regis conatui occurrit,
Non satis paratâ manu, at animo concordia;
Levi utrinq; excursu.
Missâ quoq; ad Regem legatione,
Nunciatum;
Si pacem æquè ac gradum regno inferat,
Se fore ipsi prastò.
Rogatum,
Ne arma expediret, ne sanguine regnum inficeret:
Frustrà.
Interea,
Ipsam inter iteratam iisdem cum mandatis legationem,
Ducibus insciis,
Pugna Suecos inter & Hungaros conserta.
Strage Suecorum,
Majori Hungarorum in pugna virtute, quàm post pugnam moderatione;
Belluinâ sævientium feritate in occisos.
Quorum tibiæ, brachia, capita, amputata,
Corpora ex anima mucronibus perforata,
Verberibus mulcata, ictibus horrendis conscissa;
Quâ exasperati crudelitate Suecorum animi,
Eorum quoq;,
Qui Regi in occulto favebant,

Nunc aversi,
Vtriq; ad ultionem exardescebant;
Carolus ad pacem:
Quam tertiùm rogare nisus,
Medio Angliæ Oratore, mandati quanquam inopiam allegante.
Tandem,
Admota sua classe, suam classem Rex deseruit,
Cum sorore, maris præfecto, Cancellario, concubia aufugus nocte.
Hanc Carolus,
Et Regis *castra, & arcem, & arcam densis numis superbam,*
Et pretiosam supellectilem, & Comites Embdanos,
Cepit,
Fugienti imminens;
Ad Lincopiam primo conflictu comminutus,
Altero comminuit hostem,
R*aschij regij perfidia, aut intempestiva clementia.*
R*ex fœda fuga & clade consternatus,*
Pacem & alloquium rogat; annuit Carolus utrumq;
Vltrò R*egem Lincopiæ invisit v ctum victor,*
Summa moderatione, solito cultu, comitate victorem supergressa:
Tantùm exules, belli incentores,
Poscit ad judicium, non ad supplicium;
Idem ipse, R*ege interveniente, subiturus:*
Stocolmiæ facta tribunal;
Quò R*ex ut tutior, ut comitatior iret,*
Vis omnis & metus demtus, abductæ aliò copiæ,
R*edditæ* R*egi naves* S*ueciæ, arx Sterebergensis, tota supellex:*
Contrà,
Exules, Viri Clarissimi, Strenuissimi,
Sparrius, Bilckius, Banneri fratres, Possenus,
Ipsa inter conjugum & liberorum lamenta,
A R*ege dediti, à Carolo proditionis increpiti, in custodiam dati.*

R*ex*

Rex animi turbidus,
Ex errore in pœnitentiam, ex formidine in rerum suarum desperationem mutatus,
Calmariam, non Stocolmiam abit:
Navibus inde miseris,
Quarum quædam mari haustæ, quædam vento disjectæ;
Fortunâ ubiq; usus adversâ,
Ad Gedanum ejectus, quàm trajectus.
A Caroli accitus literis & nunciis,
Ex fuga in Sueciam, à trepidatione ad solium.
Stocolmia interea, Calmaria, Aboia, Narva Livonica, 1599.
Amissæ adventu Regis; abscessu receptæ;
A Regis fide solâ non revulsa Revalia.
Viri fortissimi,
Ioannes Sparre, Laurentius Andreæ F. cum fratre Christophoro,
Olaus Magnus, Ioannes Flemmingus Nicolai F.
A Rege deserti, à Carolo subditi,
Laqueo alij, alij securi;
Tisenacus, Farensbachius custoditi;
Heiducei, ac Poloni fame penè enecti, cibo refecti, incolumes dimissi,
Germani in numeros relati.
Arbogæ & Sudercopiæ decreta in comitiis Ienocopiæ & Stocolmiæ firmata,
Dies Regi dicta,
Veniendi in Sueciam, si nequiret, mittendi Vladislaum F.
Aut fratrem consanguineum Ioannem nominandi Regem.
Non aliud discordantis patriæ remedium esse, quàm ut ab uno regatur.
Rege nihil ad hæc.
Carolus ac Regni Proceres,
Quorum animis aliquandiu obversabantur Spes & timor,
Gratiæ à novo, ultionis à victo & recepto Rege,

Tandem,

Tandem,
Communi conspiratione regni,
Vladislaum victi ac fugitivi patris filium ad regnum vocarunt,
Sed die dato venturum in Sueciam,
Suecorum moribus, ritibus, imbuendum.

XIII.

1601. 1602. Sævitia Polonorum causſa belli Livonici,

Belli Regem inter ac Proregem iterum Livonia sedes,
Caussa, Polonorum furor, & ira,
Nullum sævitiæ genus omittens,
Adversus Pastores, templa, Religionem Protestantium,
Expulit hos, subruit illa, sustulit istam.
Vnde Livonorum alienatiores erga Polonos, quàm Suecos animi,
Animos Suecis, robur, opes addiderunt & loca,
Parnaviam, Solenem, Vkervalenem, Felinum,
Vendam, Torpatum, Revaliam, Rigam, totam penè Livoniam,
Occupata
Majori Polonorum ignaviâ quàm Suecorum virtute.
Ad Kokenhausum,
Varia certatum fortuna, multorum utrinq; clade,
Magnâ Ratzivilij Lithuani, Sicenskij Poloni alacritate,
Nec minori crudelitate.
Præcipua Caroli nothi Sueci, & Germanorum fortitudine,
Tandem,
Caroli Proregis, novis in Livonia viribus aucti,
Industria,
Major strages edita, quàm accepta,
Major præda parta, quàm perdita,
Pleraq; recepta, à Lithuanis capta, oppida,
Poloni expugnati, fugati, capti.
Ad Rotenpisium,
Egregio Ioannis Nassovij in trimestrem militiam conducti ductu,
Regiis cum Polonis feliciter consertum:

Infe-

Infeliciùs obsessa Riga, & soluta.

A Regiis interea XVI. Curlandorum præfecturæ vastatæ:

Sævitum in utriusq; sexus homines, præcipuè Germanos;

Quibus nares, auriculæ, probrosè præcisæ,

Vnicum ob habitus Germanici crimen, cetera crimine vacantibus:

Mox,

Acto Kokenhausi conventu,

Carolo, ejusq; sectatoribus, Livoniæ quasi raptoribus, jurium veluti violatoribus omnium,

Publico indictum scripto bellum,

Belli ducum, militum Polonorum & Lithuanorum, non nomine Regis;

Hac provocationis contumelia,

Martio in campo adsint, militares si viri sint, nec prædones, nec fugitivi;

Pugnent,

DEO, bellicæ justitiæ judice,

Vindice perfidi, impii, perduellis, Caroli;

Carolus suopte iracundus ingenio, ultra modum commotus ad ista,

Obsignata quasi ex contemptione,

A Zamoscio, regni Cancellario, non à Rege Sigismundo,

Injuriam contemtûs alia ulturus injuria,

Responso inseruit suo;

Zamosci, Patriæ turbo,

Te, ut multùm infra despecto; par si esses, fuste te, non armis, mulcarem,

Scriba es, cum scribis certa verbis.

Mordebat ista contumelia Zamoscium, Zamoscius labrum.

Carolum cerebrosum, effrænum, Sudericum & imprudentem,

Regio genere superbum, fustuarium pugnatorem & bajulum,

Cujus nomen paucis notum, demum ex alieni regni dominatu natum,

Se verò parem dicens Nobilibus iis, ex quibus Reges fiunt,
Esse se, non scribam, at Cancellarium Poloniæ magnum,
non parvum Sudermanniæ,
Gerere se munus Imperii Electoribus dignum,
Esse præterea se summum exercituum Polonicorum Imperato-
Nomine ubique. (rem,
Addito,
Qui patriæ me turbinem dicis, dico te mentiri.
Qui aliud in me contumeliosius dicis, seu scribis,
Prorsus te mentiri dico, dicamque & scribam.
Eodem Rex tempore & calore Livoniam connixus labefacere,
Provinciam veluti suam,
Stephani sumtu, Polonorum ac Lithuanorum sanguine partam,
A Suecis & Carolo raptam.
Cui illa, ut latroni viator, nullam debet fidem,
Sibi verò nunc illud præcipuum studium,
Tradendi Carolum, injustum bellatorem, provinciarum prædonem,
Aut vivum, aut exanimum;
Curandivè, ne fugâ elabatur ad mare:
Hac pro operâ opes, grates, gratiam delictorum pollicitus:
At Livonia,
Polonis aliud sperantibus, Regi venienti spondentibus,
Obvium Provinciæ obsequium, Carolo deserto,
1602. *Nec Carolum deseruit, nec commodè de regis desiderio disseruit.*
8br. *Seriò tum Rex ad bellum expeditus id expedivit serior.*
XL. Dies ad castra Volmariæ per cunctationem consumti.
Carolus interea nothus,
Qui urbem III. præsidio cIↃ tenebat,
Ex ipsa obsessa obsidentes fatigavit Polonos,
Cosacos, Tataros, Lithuanos Livoniam excedentes, excîdit.
Nec cunctatus Rex
Obsidio decedere, succedere Zamoscius.

Hic

Hic demum,
Validâ ac violentâ tormentorum arietatione,
Vrbem, Carolum nothum, Pontium Gardiam,
Cepit, convivio ambos excepit, Regi sub custodia dedit.
Nec Zamoscius rerum successu secordius egit.
Receptis arcibus, urbibus, quamplurimis,
Iactâ in Carolum & Nassovium contumeliâ,
Vt segnes, fugitivos, Livoniæ prægraves.
Livonis, Revalensibus, Esthonicis Equestribus, sollicitatis,
Larga pollicitus,
Defensionem contra quoscunque, injuriarum oblivionem,
Libertatem Religionis, jurisdictionis,
Honores, magistratus, præfecturas, jus Polonicæ Nobilitatis,
Speciosa alia;
Sed surdis,
Malentibus cum exitio suo Carolo fidem servare,
Quàm dubiam à Polonis & Lithuanis accipere.
Nassovius,
Carolo interea Revaliam, inde in Sueciam profecto,
Egregiam ubique operam navare Livoniæ non destitit,
Destinata quanquam exsequi sæpè præpeditus,
Seditione militum, auxiliorum tarditate,
Fame, penuriâ, peste, frigore, glacie,
Præcipuè vero,
Caroli pervicaciâ, omnia increpantis,
Quæ non fecisset ipse quanquam jussisset.
Tandem,
Vltimam servandæ Livoniæ rationem oratione expediit istâ,
Hostem junctis Equestrium ac plebejorum viribus pellendum,
Expedire,
Fortiter oppetere in pugna,
Quàm fame, totque malis aliis victos lentè & turpiter perire.

Aut in hostium manus venire:
Se eandem cum ipsis fortunam subiturum.
Hoc duce, voce ac manu, conspicuo,
Omnibus destinatum aut hostem occîdere, aut cum libertate occidere.
Extremum consilium;
Animo, quàm successu majori.
Cuncta tùm pro hostibus erant,
Felinum, Wesenstenium, à Zomoscio capta:
Livonorum alienati passim animi:
Nulla è Suecia stipendiorum solutio:
Magna oppidanorum Parnaviæ, Revaliæ solitudo:
Miles Suecicus, armis venditatis, baculum pro mendicabulo gestans.
Ipse deniq; Nassovius,
Monilia postquam sua venum dedisset,
Quo pecuniam subveniendo militi contraheret,
In Sueciam, inde in Germaniam reversus.
Sic nudum Livoniæ latus hostium armis petitum.
Carolo in præsens Sueciam, quàm Livoniam curante;

1604. Abrogatum Sigismundo regnum caussa belli inter Reges Sueciæ & Poloniæ.

XIV.
En tandem,
Post tot pugnas, cædes, patibula, cruces,
Altercationes, infestas orationes, exprobationes, strophas,
Maxima, memoranda, rara rerum in Suecia evenit catastrophe,
Caussa durantis adhuc inter Reges belli;
Ordinum decreto regia Sigismundo dignitas abrogata,
Auso,
Contra supremam avi voluntatem, ll. regni, proprium juramentum,
Mutare religionem, regni libertates temerare, munitiones novas excitare.
Sic patrium amisit regnum, qui patriam amiserat religionem.
Nihil citius regna secat, quam secta:

Semper

Semper divisâ cum religione regna;
Eadem eorundem nutu Carolo addita & addicta, 12. Kal. Apiil.
Sed,
Teste ipso Iacobo Typotio à Caroli sacris alieno,
Recusanti;
Deferenti eandem Ioanni juniori Sigismundi fratri;
Qui eandem ultrò retulit ad deferentem,
Palàm obtestatus,
Se consiliorum fratris nec fuisse, nec fore participem,
Fore ordinum jussis obnoxium,
Vt qui tuta, quàm periculosa malit.
Hîc iterùm,
Communi omnium consensu.
Senatorum, ordinum regni, Comitum, Procerum,
Antistitum, Nobilium, tribunorum militum, civitatum, Vniversitatum,
CAROLO,
Eadem publicis in Narcopiæ comitiis adjudicata dignitas.
Dies *Bartholomæo festus* capiendo diademati delectus;
Vterq; honor à Carolo iterum dilatus.
Interea,
Electio, *quæ loco antea libertatis erat,* Anno cIↃ IↃ XLIV. Arosiæ sublata,
Et regni hæreditas in Gustavi familiâ tùm cœpta,
Illa iisdem comitiis iterum rejecta, veluti calamitatis origo,
Hæc, veluti tranquillitatis publicæ genetrix, firmata.
Electionem in occulto foventes habiti perduelles,
Liberi eorundem Ordinis Senatorii expertes,
Conducta contra Sigismundum ac Polonos IX. stipendiariorum cIↃ.
Regnum ad Carolum, ejusque hæredes legitimos jure successorio translatum.
Ad Ioannis masculos, deficientibus illis.

Ad Gustavi stirpe editam filiam, non existentibus illis,
Sed nupturam,
Aut uni Procerum eadem cum illâ sacra colenti,
Aut cuidam Germaniæ Principum Gustavo per feminas connexo.
Secus factura, regni exsors esto.
Sigismundi Poloniæ Regis progenies utriusq; sexus seclusa.
Quæ à Sacris jam tùm desciverat illis,
Quæ Dei oraculis, Gustavo avo, ordinibus regni approbata.
Quorum sacramento omnes regni successores adigendi,
Præterea,
Ne uxorem quoque ab iis alienam domum deducant regiam,
Ne alibi aliud regnum, turbarum seminarium, acceptent,
Ne alibi diutiùs, quàm ad Bartholomæi festum, à regno absint.
His ll. regni hæreditas, hæreditarii principes majestate ac authoritate,
Subjecti constantis obsequii gloria muniti:
Ioannes ac posteri ejus,
Vltra servatam Principatus possessionem paternam,
Aliis quoque ditionibus, donationibus, & ostrogothiæ principatu aucti.
A quo, *nomine omnium,*
Ob beneficia innumera, & illud præcipuum,
Quod Caroli curâ à malignâ Iesuitarum curâ sit servatus,
Servata patria,
Ipsi, ipsiusque filiis, Gustavo Adolpho, Carolo Philippo,
Grates actæ, data fides, certa, sincera, constans;
Testificato propalàm,
Metu religionis à Sigismundo mutandæ mutatum Sigismundum,
Adsumtum Carolum,
Cujus capiti insigne regium, toties repulsum, impositum,
1607. *Sed exacto demum biennio,*

Et

Et XIX. IO ANNIS ANNIS, ætate remittendo regni validâ juri.
Adeo sanè Carolus,
Æqui judex, prævisu verax, provisu sagax, undiquaq; oculatus,
Prævertere noluit regnum, quod Sigismundus voluit pervertere,
Instinctoribus, aviti amittendi regni autoribus, Iesuitis,
Ipso etiam Rokossanorum in Polonia calculo.

XV. 1605.

Resumenda Livonia, 6.
Caussa resumtæ Suecos inter & Polonos pugnæ. 7.
Carolus,
Missâ, & in terra locatâ, navali copiâ, Mansfeldio *Comite præmisso,*

Livonia belli caussa inter eosdem.

Rigam, Provinciæ oculum, primam vincere tentat,
Imperatâ primò deditione, mox facto excursu, dein XII. bellatorum cIↃ objectu.
Riga nullo horum irriguit metu.
Statim ipsi fuit præsens Præses Livoniæ Chotkievicius,
III. delectorum peditum cIↃ; IↃ. Equitibus,
Castris loco positis commodo, munito vallo,
Validus.
Carolus inter obsidij & pugnæ ardorem dubius,
Mox ad Kirkolum,
Obsidione omissâ, castra castris opponit:
Occupato juxta colle, in aperta planitie explicat aciem.
In tempore,
Fridericus Curlandiæ Dux cum delecta Equitum manu Polonis subvenit:
Nando flumen Dunam transmisit,
Kotkievicium redintegravit.
Hic,
Qui plus periculi in mora, quàm in pugna ratus,
Astu fictæ trepidationis Suecos è colle prolicit ad certamen.
Descendunt illi in campum, Polonos quasi fugientes adorturi,

Et sunt aderti ipsi,
Tripartito, Voinæ, Sapihæ, Dambrovvæ, agmine,
Chotkievicio ubiq, prælium regente
Tandem fugati, mox redintegrati,
Sueci quidem numero, at Poloni virtute majores,
Magno tormentorum fragore, clamore SS. nominis Iesus, *acri conflictu,*
Concurrunt.
Labat Suecorum acies, acinaces Polonorum instat,
Magis trucidat, quàm pugnat.
IIX. Suecorum cIↄ in arena cæsa,
Multi in fuga ab agrestibus malè excepti,
Alij Flumine hausti.
Quos inter præcipui fuére,
Brunsuicus, Luneburgicus, Andreas Lindersonius.
Quorum fama non est extinctà, ipsi quanquam sint extincti.
Carolus, Mansfeldius, per tanta prælia saucij.
Castra cum XI. tormentis, CCC. Suecis capta.
A Sigismundo ob res benè gestas supplicationes habitæ;
Calvaria B. Stanislai more venerationis regio adorata.
Riga Carolum persecuta, non consecuta, jam elapsum pericula;
Ex ipsius secessu, successus natus:
Recedens adhuc pugnare potens;
Vsus Kokossanorum in Polonia seditione,
Wissensteinium,
Antea Suecis à Zamoscio ereptum, & redditum quasi inexpugnabile,
Expugnat,
Improbo labore, arto obsidio, preßâ deditione.
Egregio rerum Suecicarum in Livonia resurgentium initio,
Vero experimento,
Intestina dissidia conterminorum esse subsidia.

XVI.

Caussæ rejecti Sigismundi &

Diploma Suecicum,

Nomine

Nomine & auctore Caroli Regis, Regniq́ ordinum, assumti Caroli. 1607. 7. Kal. 7br.
Ad exregem Sueciæ, Poloniæ Regem Sigismundum,
Poloniæ ac Lithuaniæ ordines.
Fama Veritatis adesto.
En complementa caussarum suscepti à Carolo regni.
Anno Sigismundicæ mutationis cIↄ Iↄc IV. XII. Kal. April.
Non immemor Senatus, regni ordines, ac Populus Suecicus,
Quantâ Sigismundi culpâ & malâ eorum, qui circa eum sunt, consultatione,
Iurata Lincopiæ pacta sint violata,
Regnum intempestivo discessu relictum,
Poloni, Lithuani, Livoni contra Suecos armati,
Adversum hæc providere voluit,
CAROLO PATRVO SVBROGATO;
Manente interim inter Patruos ac populos utrosque amicitiæ adfectu,
Pacis quoque vinculo,
Si velint;
Si recusent, recasura in consultores belli piacula.
Hæc ordines.
Carolus singillatim bis eâdem de re ad eundem & eosdem.
Se,
Domesticis monitum exemplis, quanti purpura staret,
Annum ex anno capessendi solennia regni prolatasse, 1607.
Optasse quietam Sigismundo Patruo patrii regni possessionem, 16. Kal. April. 3.
Exsecutionem pactis conventis convenientem; Non.
At Sigismundum, Maij.
Qui fortunam Iesuitarum potius, quàm suam, quàm Suecicam in consilio habuit,
Omnes conditiones, avi sui testamentum, proprium jusjurandum,
Hactenus aspernatum,

 Multa

Multa conatum alia ll. regni adversa,
Regno tandem proscriptum patrio à patribus regni conscriptis.
Se contrà ab iisdem nolentem & obnitentem,
Insigni evictum & evinctum regio;
Versa deinde ad Sigismundum obtestatione,
Patrue, patrium tibi regnum non rapui,
Parui necessitati,
Quam, *ut ajunt*, ne Dii quidem superare possunt.
Pietati,
Quam ultimo optimi parentis judicio debui;
Charitati,
Qua tuo motu nutantem regni statum in me recepi;
Religioni,
Quam semel in regno receptam, regno servare integram volui;
Felicitati,
Qua Patriæ, Religionis, ac legum hostes elusi & elisi;
Salvis amicitiæ, & consanguinitatis juribus,
Nulla fundendi sanguinis, multa fundandæ pacis cupidine;
Quam etiamnum foveo, volo, oro, si eandem melius consultus velis.

Sigismundus,
Dolore, an irâ, an contemtu,
Omnia damnante silentio transmisit omnia.

1608. Sueciæ titulus & Lapponiæ. Caussa belli inter Carolum, Sigismundũ, Christianũ IV. Daniæ Regem.

XVII.

Duobus resistere difficillimum.

Carolus,
Qui hactenus ab occipitio Polonum,
Nunc regno vix degustato,
A fronte Danum quoq; habuit hostem.
Ex Sueciæ, Nortlandiæ, & Lapponiæ titulo à se sumto,
Illum Polonus, hunc sibi Danus vindicabat.

Belli

Belli piacula fuere Calmaria & Christianopolis;
Hæc à Carolo igni abolita tota, 1609.
Illa à Christiano IV. vi expugnata; 10.
Ipse Carolus ad eandem prælio, 11.
Inde mœrore postea mortifero victus:
Liberatoris Sueciæ Gustavi Filius, Pater Gustavi Adolphi Germaniæ assertoris.
Religionis, quàm regni appetentior, utriusq; curator,
Insititius & inductus deniq; regnator:
Cui Regnum in servatæ religionis pretium, Religio in æternæ salutis præmium cessit.

XIIX. 1611.

Gustavus Adolphus, 12.
Cujus virtutes Pater speravit, Livonia, Prussia, Germania spectavit,
Obnitentibus plurimis,
Regni simul ac belli factus successor;
Non passus suum regni jus disputare, pro eo pugnare paratus
Ex dictâ jam caussa tùm infensantibus,
Sueciam Danis, Scaniam Suecis, Livoniam Polonis.
Hic,
Vt erat gerendorum præscius, gestorum præclarus,
Geminos primò seposuit, post composuit hostes,
Pace vel indutiis.
Primo quidem,
Pace Danum,
Anglo medium agente, 1613.
Conditionibus istis;
Danus ut Calmariam & Oelandiam statim,
Elseburgum, soluto à Suecis ære alieno, restitueret;
Suecus Nortlandiæ & Lapponiæ titulo abstineret.
Ambo dein,
Armorum & animorum vinculis juncti, 1617.

Adversus Poloni incursus:
Post,
Indutiis Polonum annuis.
1620. *His finitis,*
1621. 22.7br. *Farensbachio in partes transgresso, seriò necne, incertum,*
Et ex bello Polonum inter & Turcam cœpto capta occasione,
Riga à Gustavo Adolpho obsessa, pressa, recepta,
Libertatibus civium integris:
Rigam secutæ mox arces & urbes aliæ,
Pasnavia, Dinametum, Nitaa, Kokenhausum,
Vtriusq; deinde classis Gedanum appulsa ostentui magis, quam pugnatura.
1623. *Hîc iterum inter eosdem indutiæ pactæ quinquennales,*
1624. Interea in Comitiis Warsaviæ,
A Suecis spes facta Lithuanis,
Cedendi liberis Sigismundi, titulum Sueciæ interim gerentis,
Livoniam, Esthoniam, Finnlandiam, Sueciam,
Sed,
Ab excessu Gustavi, nullis relictis masculis:
Eo tamen nexu,
Ne Gustavum Adolphum in Suecia inquietarent.
1625. *Polonis hæc renuentibus, & inter se altercantibus;*
Gustavus Adolphus,
Iam indutiarum annis expletis,
Classe LXX. navium, præter Duneburgum, totius est potitus Livoniæ,
Ix Polonis à Comite Turrensi cæsis.
1626. *Altero anno,*
Classe LXXX. navium novâ circumjecta est Borussia,
Munimentis Pilavia,
Brunsberga, Elbinga, Mariæburgum, urbes aliæ captæ;
1627. *Poloni ad Strasburgum profligati,*
Sueci ad Stumam attriti,
Strenuitate Stanislai Koniecpolij.

Hinc

Hinc iterum inter eosdem icta induciæ sexennes. 1629.
Mediis, Gallo, Anglo, Belgis federatis. 16.26.7br.
Quibus Sueco capta in Livonia, quædam in Prussia relicta, ad 1635.
Alia Polono restituta, alia Brandenburgico posita sequestro. 1.11. Julij.
Sicadeo induciæ Livonicæ belli Borussici, Borussicæ Germanici factæ illecebræ.

XIX.

Has inter belli ferias,
Feralem uterq; Rex habuit annum XXXII.
Diversis quidem Mensibus,
Pridie Cal. Mai. Sigismundus, IIX. Id. IXBR. Gustavus Adolphus.
Illius Filius, Vladislaus Poloniam, & Moscos genibus suis provolutos;
Hujus Filia Christina Sueciam, & victricia in Germania habuit arma,
Rectore Oxenstirnio,
Ducibus,
Weimario, Bannero, Torstensolonio, Vrangelio, Königsmarchio, Wittenbergio,
Tandem,
Carolo Gustavo Palatino omnium primo.
Vladislaus, Patris successor, 1634.
Postquam Respubl. Polonor. insigne regium capiti ejus imposuit, Inter
Imposuit ille cuidam induciarum capiti. Christinam &
Suecis id in præsens dissimulantibus. Vladislaum
Idem postea, induciæ longiores.
Induciarum nexu solutus,
Imperatore exstimulatore, 1635.
Ingentem in Borussiam deduxit copiam. 1.11. Julij.
Sed,
Gallo præcipuè & Anglo, Ordinibusq; Belgij federati curantibus,
Christinam inter & illum,
Stumsdorfiæ An. cIↄ. Iↄc. XXXV. XII. VIIBRIS, 1635.
Rursus in XXVI. AN. prolatatæ induciæ. 12. 7br.

Hostilibus utrinque & in utriusque socios, omni modo inhibitis,
Classe præsertim armatâ, ac pro Austriacis milite auxiliario.
Libero contrà utrique,
Militem in alterius regno legere:
Suecis, Prussiæ, & Curlandiæ Duce, ac Gedano, spondentibus,
Ne quid invicem detrimenti ex utriusque portibus partibus fiat.
Factum, aliævè offensæ æquis utrinque arbitris componendæ, non vindicandæ.
Prussiâ, Sarmatiæ ocello, vectigalium penu, Polono redditâ,
Livoniâ Sueco relictâ,
Titulo Sueciæ eidem asserto, Polono abrogato.
Indutiarum otio,
Semel atque iterum tentanda, firmandâ, perpetuâ inter Reges concordiâ;
1616. Non firmatâ, firmæ indutiæ sunto ad pactum diem usque.

1. 11. Jul. Læsæ indutiæ belli resumti caussa.

XX.

Mutua mox de læsis indutiis, veterisque injuria, murmura,
Præsentis belli meditamenta;
Suecorum quidem,
1614. Gustavum Adolphum in Sigismundi literis Ducem Sudermanniæ, non Sueciæ Regem dictum.
1616. Decretum regni Sueciæ Ordinum Norcopense ab eodem disputatum.
1636. Polonos in Galliam Sueciæ federatam effusos
37. Classem mari Balthico ab Vladislao illatam,
38. Aliam Hispanicam ab eodem sæpius & instantiùs petitam,
Oratore Stanislao Makovvskio.
1639. Fidem Livonorum, fidorum quanquam, ab eodem sollicitatam:

Transi-

pag. 213
IOANNES CASIMIRUS.
Dei Gratia Rex Poloniæ etc.

Transitum per Poloniam Cæsareanis Sueciæ hostibus permissum,
Botio irrumpenti in Livoniam, Crockovio in Pomeraniam,
Arma isti quoque ac tormenta ex arce Putsensi suppeditata,
Kônigsmarckio hostem persequenti suum negata omnia.
Danum, Arnheimium, Baudisium, quos idoneos rebatur, tentatos.
Ictum cum Dano fedus exitiabile Suecis, & ipsi quoque Dano, 1640. 43.
A Suecis in Holsatia, & Iuthlandia statim debellato, feliciter pacato. 45.
Oesiliam insulam Suecis præter alia à Dano cessam,
Ab Vladislao penè labefactatam,
Ab ejusdem excessu, 1648.
Ioannem Casimirum fratrem Consanguineum,
Validâ Reginæ Christinæ commendatione,
Liberi throni ac tori successorem,
Ad perpetuæ pacis studium minus pronum,
Everso ferè indutiarum præcipuo, 1650.
Modo scribendi ad Sueciæ Reginam pactis tradito, suis in literis verso; 51.
Non latinâ, sed inscriptis linguâ Gallicâ, & omisso regio titulo.
Deliberato,
De Livonia labefacienda, Riga intercipienda, Cossacorum gente immittenda,
Intereà,
Spe pacis perpetuæ ostentanda, eâdem cunctanda, ludificanda; 1652.
Et ludificata binis Lubecæ congressibus,
Præviis ibidem litigiis, ambagibus & effugiis,
Præcipuè,

Sumto

Sumto *sibi* Sueciæ Regis titulo,& ſigno, fiduciariis in legatorum mandatis,

Tracto in longum negotio, captatâ inde occaſione nocendi.

1653. Miſſo iterum Canaſihlio de mittendis in Sueciam legatis,

De pace perpetua coràm ipſa R. M. S. agenda.

Loco deinde legatorum,unico internuncio,Ioan. Morſteinio miſſo,

Abſque pacis mandatis, fiduciariis duntaxat literis,

Regio quidem Sueciæ titulo inſcriptis,

Sed &c. ſolito ad Regem prioribus,ac Polonis parem ſcribendi compendio,omiſſo,

In fine deinde earundem,

Eodem ſibi Sueciæ titulo, Annis Regnorum ſuorum implicato,applicato,

Præterea, ſibi deſtinato,

Claſſem mittere peregrinam,

In mare Balthicum, ubique tùm tutum, & commerciis liberum,

In federa Principes maris accolas & advenas,

Omiſſâ Sueciâ,

Balthici maris tutrice,inde laceſſendâ.

Polonorum contrà

1614. Guſtavum Adolphum Moſcis contra Polonos opitulatum.

1616. Eundem Pacis congreſſum Stetini moratum non admiſſâ congreſſus cauſſâ,

Lite de hæreditario Sueciæ jure.

Sigiſmundum ab eodem, Poloniæ,non Sueciæ,Regis titulo,inſcriptum;

Rigam eundem,nullo prævio feciali adortum.

Munitiones in Livonia novas excitatas.

Suecos ex Marchia, Pomerania,Sileſia,irruptionem in Poloniam minatos.

1637. Banneri milites in Magnæ, Poloniæ fines hoſtiliter ingreſſos;

Inducias,

CAROLUS GUSTAVUS DEI
Gratia Rex Sueciæ etc:

pag 214.

Inducias, pace semel atque iterum tentatâ, nec securâ, ad pactum diem servandas, 1652.
Servandarum fidem à Sueciæ legatis denuò datam, nec servatam,
Vocabula, *semel atq; iterum*, ad plures, non ad binas paciscendi vices trahenda;
Querimonias Suecicas in Livoniæ orâ coram legatis audiendas:
Cetera *de omisso, aut usurpato Sueciæ titulo,*
Sigillo, Regnorum numero, excusata.
Legatos Poloniæ non ausos Regem ejus rei monere;
Nec Regem mutando sigillo vacaturum bello vacantem Cossacico:
Nec esse artificem conflandi novi petitum.
Cetera levia esse, & ex incuria curiæ scribarum.
Sic adeò,
Quæ quisq; pacta exsequi debet, pro se interpretatur,
Et interpretando accendit, non extinguit offensas.
Scilicet inclinatis ad suspicionem mentibus *omnia sunt suspecta,*
Iisdem evenit, ut timeant, & timeantur;

XXI.

CAROLVS GVSTAVVS, 1654.
Reginâ Christinâ, sponte suâ cælibe, quasi verò cælite,
Fato an facto suo, fortean lege Norcopicâ, regni exsorte,
Per matrem, Gustavi I. neptem, eidem connexus,
Veteri Gustavi instituto, Norcopico regni ordinum statuto,
Nuperâ Reginæ adoptione, destinatione,
Praviâ ejusdem cessione, discessione,
Communi Procerum consensu,
Rex Sueciæ hæreditarius, nuncupatus, insignitus,
Memoratas ulturus injurias Sueciæ Regibus ante se & sibi factas,
Bellum,
Brandenburgico, medio vicino, à Polonis desolato, in partes tracto,

Dictæ injuriæ & Sueciæ titulus caussæ præsentis belli inter Carolum Gustavum Sueciæ Regem, & Joan. Casimir. Regem Poloniæ.

Quod prævidit, prævertit:
Indutiarum interjectu,
Intermissum, non extinctum, dilatum, non ablatum,
Resumsit, non concitavit;
Ne inferretur sibi, prior intulit illaturo,
IOANNI CASIMIRO POLONIÆ REGI,
Sueciæ, non Poloniæ jure: (neq,
Nec, quasi ipsi fuerit regni Polonici cupido potior Consangui-
Sed, ne Consanguineo esset regni & tituli Suecici,
Bello cavere, quod pacto non potuit, voluit, debuit;
Status Regis, *non Regni*, Poloniæ hostis,
Ipsis vel durantibus indutiis,
Quæ *hostilia, non hostem tollunt;*
Hostilia læsæ, nec reparatæ, quasi terminatæ, *concedunt.*
Cui singillatim illata, belli resumti caussa, injuria,
Dualis fuit Regnorum numerus,
A Ioan. Casimiro, unius Poloniæ compote in suis ad Carolum Gustavum literis usurpatus,
Hoc involucro Caroli Gust. Regnum Sueciæ simul complexus,
Servando suo, infringendo alterius juri.
Sic Caroli Gustavi patientia, toties irritata, nec irata, tandem fuit excitata.
Cetera belli irritamenta Imperatori Augusto Rex ipse approbavit.
Quo in bello,
1655. *Quæ, DEO ac virtute propitiâ, hactenus gesserit,*
56. *Vniversus admiratur, non adulatur, Orbis.*
Quæ quia in vulgus edita,
Invertere hîc supersedeo;
Et futura cogito.

XXII.

Caussarum conclusio, & ad earum examẽ digressio.

Atque hæ sunt bellantium Veteres & novæ Regum caussæ,
I[...]idariis his duabus distinctæ structuris,
M[...]iis Oratoriam inter & Poesin deliciis,

Brevi-

Brevitate Regiâ, veritate historicâ, simplicitate Germanica,
Perspicuitate Francica gravitate Hispanica,
Adornatæ.
Si placent, inspice; capita earum perlustra,
Si non insatiabili, at non invidioso oculo,
Tertia interea dum surgit structura,
Tota Lydio excitata lapide.
Illis demùm videbitur,
Quæ, quales, & quantæ sint istæ Regum caussæ;
Nisi,
(Ut est iniqua quorundam æstimatio,
Qui Alexandri fortunam, simul ac suam adulantur,
Cunctaque Regum ita sacra habent, ut ea eliminare statim
sit profanare,)
Eædem eidem, ac illius animorum motus, *obnoxiæ sint* censuræ,
Clytorii Apollinis.
Sed generosior est Regum mens.
Suas ipsi belli caussas, sæpè animi motus, Orbi expendenda produnt.
Bonus Princeps vult inspici.
Habet hoc primum magna fortuna, ut nihil tectum, nihil occultum patitur;
Principum verò non modò domos, sed cubicula ipsa, intimosq; secessus recludit;
Omniaque arcana noscenda famæ proponit, atque explicat.
Est & reverentior talium stilus,
Æquiori dignior nota.
Nec quidquam cujusdam majestatis juri ademtum,
Nihil non cujusdam honori adstructum vult.
Ipsi prætereainscriptori,
Cæsar, Reges, Principes alij,
Uno & altero excepto,
Nec beneficio, nec injuriâ cogniti,

Procul is sanè est cogitationibus illis:
Solâ forte libertate scribendi culpabilis.
Sed nec rectum est eorum judicium,
Qui veritatem privatæ fortunæ bonum putant.
Vnde
Corrupta in adulationem assuetudine,
Principes verum audire, ministri dicere nolunt.
Quare Veritas ad Reges non illabitur, nisi à cœlo,
Nisi ab Animis cœlestibus & erectis;
Qui Reges, quàm Regum fortunam, verè colunt,
Dum, res ut est, reverenter ac verè dicunt.
Vt hoc laude, ita illud sæpè periculo non caret;
Longè verò intutius
Carpere Reges, vel optimos;
Et hîc alterius structuræ terminus esto.

Aliter ac legenda impressa.

Pag.	Lin.	Pro.	Legendum.	Addend.	Delend.
11	2	*devotis*	devotus.	*inter* et.	
14	14	*Rhegium*	Rhenigeam.		
	20				
16	9	*parcat*	pareat.		
17	26	*usufructu*	usufructuario.		
18	7	*Suspestus (nici*	Suspectus. (nico		
19	16	*Comitatus Bono-*	Comitatu Bono-		
	5	*Nauceium*	Nancejum.		
21	23	*Philippo*	Philippi.		
24	23	*liberatur*	liberatus.		
27	14	*voluit*	noluit.		
31	26	*Gaudenses*	Gandavenses.		
36	1	*centuriato*	succenturiato.		
44	11	*tablam*	tabulam.		
	12	*proregis*	pro Regis.		
45	2	*tatinè*	latinè.		
49	17	*ignominia*	ignominiæ.		
58	15				-
68	27	*Amovij*	Amorij.		
69	19	*Parisicensi*	Parisiensi.		
79	24	*iter*	inter.		
82	23	*Sabando*	Sabaudo.		
83	5	*Sabando*	Sabaudo.		
	7	*Sabandus*	Sabaudus.		
	14	*Sabandum*	Sabaudum.		
	24	*Sabando*	Sabaudo.		
86	13	*Indutiis*	Indutias.		
97	20	*dictionum*	ditionum.		
104	13			cum *pernicie*.	
108	15	*æmelatu*	æmulatu.		
124	9	*Eneræi*	Encræi.		
	16	*Eneræi*	Encræi.		

Pag.	Lin.	Pro.	Legendum.	Addend.	Delend
126	5	*motas*	motus.	*in fine*	*in medio.*
128	22	*propositæ*	proposito.		
140	29	*septungenario*	septuagenario.		
154	22	*Eugaddina*	Engaddinâ.		
155	12	*hostiuu*	hostium.		
158	6	*folium*	solium.		
163	13			Lotharingus.	
169	14				
176	22	*sive*	sine.		
187	9	*Nautæ*	Nautâ.		
188	27	*Ne*	Nec.		
195	28	*ex anima*	exanima.		
203	17	*Narcopiæ*	Norcopiæ.		

Biblioteka Jagiellońska
stdr0022160

